

המבשר תורני

ערש"ק פרשת ואתחנן-נחמו
י"ד מנחם אב תשפ"א • גליון 670

צדיקא ופרישא

שנה להסתלקותו לשמי רום של

כבו"ק מרן אדמו"ר ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זצוק"ל

יריעה נרחבת לזכרו הטהור
זיכרונות נפלאים, עובדות מופלאות,
אמרות טהורות ולקחים בוהקים

תורה מחזרת אחר אכסניה שלה

שבעה להסתלקותו של הגאון
האדיר רבי יואל כהן זצוק"ל:
השיחה הנדירה
שהעניק לסופרי 'המבשר תורני'

ימים טובים לישראל

ייחודו הנפלא של יום חמישה עשר
באב, החל בשנה זו בשבת פרשת
ואתחנן, והסיבה שהשווה ליום
הכיפורים

בנאות דשא ירביצני || הצצה עילאית לטיוליהם המקודשים של צדיקי וגאוני הדורות

❖ ונשב בגיא מול בית פעור: תרגומו של רבי יונתן בן עוזיאל לדברים ופשרו המלא (ג)
❖ וקשרתם לאות על ידך: מעשה נורא של הצלה גדולה בזכות תפילין דרבנו תם (כז) (כז)

וְאֶתְחַנֵּן
אֶל ה'

השמיעני את קולך כי קולך ערב

התפילה אינה אמצעי, אלא מטרה לעצמה

דברי שיר

להבין משל ומליצה

יקותיאל יהודה גנזל

נַחֲמוּ נַחֲמוּ

נַחֲמוּ, הַתְּעוּדוּ
הַחַי נֶפֶשׁ, הַחַי
אֲבוֹתֵיכֶם נְדָדוּ
וְאַתֶּם הִנֵּה תַחֲיוּ

הַבִּיטוּ אֶל הָאֶפֶק
נִצְנֹץ מְשֵׁם עוֹלָה
נִגְמַר לְגִלוֹת הַדְּפָק
אֶפְיִלּוֹג לְעֵם גּוֹלָה

לְחַיִּים, הָרִימוּ כּוֹס
הִנֵּה הוּא מוֹפִיעַ
לֹא בְרֶכֶב וּמָטוֹס
בְּחַמּוֹר צוֹלַע מִפְּצִיעַ

וַיִּקְבֹּץ כָּל לֵב
יִקְדָּשׁ וַיִּמְלֵא חַיִּים
וְכָל נֶפֶשׁ תִּלְבָּלֵב
תַּעֲדֵר רוּחַ נְכָאִים

נַחֲמוּ, יְהוּדִים
תִּמְנוּ שְׁנוֹת בְּלִבּוֹל
לְעוֹלָם לֹא יוֹדִים
פֶּסַח שְׁנוֹת מִבּוֹל

שָׂאוּ מְנוּעַ וְכִנְף
לְחַיִּים, אַחִים, לְחַיִּים
רוּחַ נוֹשֶׁבֶת בְּעֶנְף
פָּנִינוּ לִירוּשָׁלַיִם

נכנס פעם יהודי אל הרה"ק מקוצק זי"ע ותינה בפניו את מר-לבו, רבו אנחותיו ולבו דווי, כי סבבוהו-הקיפוהו רוב ייסורים וצרות שונות ומשונות. שאלו הרבי: ולמה זה לא תתפלל אל ה' ולפניו תשפוך שיחך? השיבו היהודי: מה אעשה ו-ס'דאוונט-זיך-נישט'. קרא אליו השרף בסערה: והלא זו, שאינך יודע להתפלל, צרה גדולה היא מכל צרות שמניתי! בראש-ובראשונה על זאת עליך לבכות ולזעוק!
לאמור: התפילה לא נועדה כאמצעי לפתרון בעיות. התפילה היא מטרה בפני-עצמה. וכי מה היא תפילה? 'נפתולי-אלוקים' (לשה"כ בראשית ל, ח. וראה רש"י שם - התקשרות ודביקות בריבון-עולמים! תפילה היא הידברות בין יצור ליצור! לא צריך סיבות לתפילה. מאושר הוא היודע-תפילה, ומה חסר ואומלל מי שלא!
והלא כך גם דיבר בקודשו הרה"ק מקוצק זי"ע: וכי מה קלה היא זו שקילל הקב"ה את הנחש (שם ג, יד) 'ועפר תאכל כל ימי חיך'?! והלא כך מזונו מזומן לפניו תמיד! אלא שכך אמר לו הקב"ה לנחש: קח לך את מזונך, ואיתי לא תהיה לך שייכות!
ואין לך קלה גדולה מזו - - -

אדרבה. לא רק שהתפילה אינה אמצעי ל'סידור' עינינו של אדם, אלא שצרכיו ומשאלותיו של אדם הם האמצעי להשגת התפילה. הלא כך מפורש בדברי חכמים (שהש"ב): "משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מתאוה לשמוע בתפילה, מה עשה? הוציא כרוז ואמר: כל עניו יפקון לקמפון [= הלשון רחב ששובק שם המלך - מתנו"כ]! כשיצא, מה עשה? קמו לעבדיו ונפלו לה פתאום בליסטין, והתחילה צווחת ואומרת: אבא, הצילני! אמר לה: אילו לא עשיתי לך כך, לא היית צווחת ואומרת אבא הצילני."
"כך כשהיו ישראל במצרים היו המצריים משעבדין אותם, והתחילו צועקין ותולין עיניהם להקב"ה. ה"ד: 'ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו' וגו'. מיד - 'וישמע אלוקים את נאקתם' - שמע הקב"ה לתפילתן והוציאן ביד חזקה וברזע נטויה. והיה הקב"ה מתאוה לשמוע קולם, ולא היו רוצין. מה עשה הקב"ה? חיזק לבו של פרעה ורדף אחריהם. ה"ד: 'ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים וירדוף' וגו'. וכתוב: 'ופרעה הקריב' - מהו 'הקריב' שהקריב את ישראל לתשובה. כיוון שראו אותם, תלו עיניהם להקב"ה ויצעקו לפניו. שוא: 'וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' - כאותה צעקה שצעקו במצרים. כיוון ששמע הקב"ה, אמר להם: אילולי שעשיתי לכם כן, לא שמעתי את קולכם...".

וכך מפורש ב'חובות-הלבבות' (שער חשבון-הנפש ט - ט): "דאוי לך, אחי, שתדע, כי כוונתנו בתפילה אינה כי אם כלות הנפש אל האלוקים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה, ושבה והודאתה לשמו, והשלכת כל יביה עליו. ולפי שהיה כבר על הנפש לזכור כל זה בלא חיבור וסדר, סידרו לנו רבותינו ז"ל העניינים שצריכים להם רוב כיתות בני-אדם, הנראה חסרונם בהם אל האלוקים וכניעתה בעבורם. והם ענייני התפילה, על סדר ותיקון-ויקאָה ממנה בסדרה ענייני התפילה בלבה הכניעה והשפלות לאלוקים".
מרחיב ומבאר המבי"ט ב'בית-אלוקים' שלו (שער התפילה פ"ב): "כמו שצריך לסדר שבח קודם, צריך לתת הודאה בסוף על חלקו. שהוא כעבד שקיבל פרס מרבו - שמשבחו והולך לו, כמו שדרשו ז"ל (ברכות

לה). וצריך לתת טעם למה אמרו 'שהוא כעבד שקיבל פרי מרבו שמשבחו והולך לו' - שנראה שהוא מקווה שמיד תישמע תפילתו. ואפשר שהורו לנו כאן עיקר מעיקרי התפילה. והוא, שלא ישים אדם מגמת פניו כשמתפלל שתישמע תפילתו.. וא"כ מה שאמרו 'כעבד שקיבל פרי מרבו', הוא שיחשוב בעצמו כאילו כבר נענה. כי לא הייתה תכלית התפילה כדי שיענה, אלא להורות שאין בעולם למי שראוי להתפלל אלא לא-ל-ית' ולהכיר שהוא חסר מכל-וכל בזה העולם, ואין מי שימלא חסרונו אלא הוא ית', מספר לפני חסרונו והורות זה העניין. וסוף השכר לבוא. אבל לא שתהיה התפילה לתכלית השגת המבוקש, שנראה שאם היה יודע שלא יהיה נענה באותה התפילה, לא היה אומר אותה.

"ובזה יתורץ דבר קשה בעניין התפילה. שנראה דבר בלתי הגון ונאה לשאול שאלה אחת כמה פעמים. כי לפני מלך בשר-ודם אם ישאלו ממנו דבר א' פעמיים או שלוש, יחרה לו על השואל, כי אם היה רוצה המלך להשלים לו שאלתו בפעם הראשונה בראשונה היה משלים חפצו, וא"כ ההפצר הוא דבר מיותר ומפיק להשאלה - ואנחנו מתפללים לאל בכל יום ערב ובוקר וצהריים תפילה א' - י"ח ברכות שתיקנו, וגם כי אין אנחנו נענים ברובם, אין אנו נמנעים מלאומרם בכל יום. "אלא שכוונת התפילה היא להכיר ולהורות כי אין בעולם למי שראוי להתפלל כי אם לא-ל-ית', שהוא אדון לכל העולם ושאנחנו חסרים ממנה דברים המוזכרים בתפילה, ואנו זכורים אותם לפניו כדי שנכיר שאין מי שיכול לספק צרכינו ולהצילנו מכל צרותינו כי אם ה-ל-ית', ועליו אנו משליכים יבנינו, ואנחנו יוצאים ידי חובתנו בהתפלל על הכוונה הזאת, וה' הטוב בעיניו יעשה אם לקבל תפילתנו".
הוא שמספר ה'חובות-הלבבות' (שם - י"ח) "על אחד מן הצדיקים שהיה אומר אחר תפילתו: אלוקי, לא נשאני לעמוד לפניך סכלי בפחיתות ערכי ומיעוט ידיעתי בגדולתך ורוממותך, כי אתה רם ונישא, ואני נקלה ונבזה וקטן ושאל ממך ומקראו אליך שבח והלל, וקדש שמך המקודש בקולות המלאכים העליונים הקדושים, אבל נשאני על זה מה שרוממתני בצוותך אותי לקרוא אליך והרשיתני לשבח את שמך העליון כפי הכרתי אותך וידיעתי בכבודך, עם הראותי עבודתי לך ושפלתי לפניך. ואתה יודע שהנהגתי ואופני הנהגתי, ולא הודעתך בצרכי להיערך אותך עליהם, אלא שארגיש בגדול חסרוני אליך וביסחוני בך. ואם אשאל ממך בסבלותי מה שאינו טוב בשבילי, ואבקש ממך מה שאין בו תקנתי, בחירתך העליונה טובה מבחירתך, וכבר הנחתי כל ענייני אל זכרתך הקיימת והנהגתך העליונה".

ביסוד הדברים מבאר ה'שפת-אמת' (תרל"ג) את דברי המדרש בתחילת פרשתו, פרשת 'ואתחנן אל ה' - "אבא שאול אומר: זה סימן לתפילה - אם כיוון אדם לבו לתפילה, יהא מובטח שתפילתו נשמעת, שנאמר (תהלים י): 'תכין לבם תקשיב אזנך'. א"י יוחנן חמישה לשונות נקראת תפילה, ואלו הן: 'ביצור'... דכתיב: 'בצר לי אקרא ה'': "אף כי פשוט נראה שיש לאדם להתפלל בשעה שנצרך לבקשה, אבל באמת עיקר מעלת התפילה היא שיכוון לתפילה עצמה, לא לעשיות בקשתו. כי אף כשהאדם מבקש על איזה דבר, מ"מ בעומדו להתפלל יש לו לשכוח צרכיו ולהתפלל בשבחו של מקום. ויכול להיות נענה בתפילתו ע"י שבקשתו גרם לו לבוא לתפילה. וז"א 'ביצור נק' תפילה - בצר לי אקרא' כו' - שכיוון שעי' הצרה בא אל התפילה, הוא מחובר להתפילה, ועי' נענה".

פירושו של תרגום יונתן

מספר מקרים מעניינים בהם מובאים פירושים מפתיעים של תרגום יונתן, ונביאם במאמר שלפנינו, וגם מה פשר הביטוי 'ציפור כנף'

ביאורים וחידושים

על פרשת השבוע

הגאון רבי אהרן ישעיהו רוטר שליט"א מח"ס שערי אהרן

ויתעבר ה' בי למענכם (ג' כ"ו).

פירוש רש"י, שבבילבס, אתם גרמתם לי, וכן הוא אומר (תהלים ק"ו) "ויקציפו על מי מריבה, וירע למשה בעבורם", ע"כ.

כלומר, מש"כ "מען" פירושו "בעבור" נמצא דמ"כ כאן "למענכם" פירושו "בעבורכם" כלומר בסבתכם, דהיינו שאתם גרמתם לי, שהתלוננתם ועל ידכם באתי לכלל כעס ולכלל טעות, וכן הוא אומר "ויקציפו על מי מריבה, וירע למשה בעבורם".

דבר אחר, "ויתעבר ה' בי למענכם" "בעבורכם" שאתם לא הייתם ראויים שאני אכנס, וכמו שביארתי עה"פ (לעיל א', ל"ז) "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם" שבעת שגזר בחטא המרגלים שלא יכנסו לארץ, גזר גם על משה.

והביאור בזה, שאחרי חטא המרגלים לא היו ישראל ראויים עוד אל המדרגה הזאת, שמשו כניסי אותם לארץ, שאם היה משה מביא את ישראל לארץ, היה הכיבוש שלא על ידי מלחמה, רק על ידי ה' שהיה מפיל אויביהם לפנייהם חללים [כמש"כ רש"י עה"פ "בואו ורשו את הארץ" לעיל א', ח'].

ועוד אמרו חז"ל, שאם היה משה נכנס לארץ, היה בונה המקדש ולא היה נחרב לעולם.

ועוד אמרו, שאז היה כובש את כל העשרה עממין שנתן ה' לאברהם, והיה אז הגאולה המקווה שהוא ימות המשיח, וכל זה היה תלוי על תנאי שיהיו ישראל שלמים באמונתם וצדקתם, והיו כלם ממלכת כהנים וגוי קדוש.

אבל אחר שחטאו במרגלים שנתברר שאינם שלמים באמונתם, לא היה אפשר שמשו יביא אותם לארץ ישראל, מכיון שמאז היו עתידים להיות בשעבוד גליות ושהמקדשות יחרבו, מה שהיה בלתי אפשר אם היה משה מכניסם לארץ.

ועל כן מאז חשב ה' שגם משה לא יכנס לארץ, וכשגזר על דור המדבר שלא יכנסו לארץ, לא הוציא מהגזירה, כי אם את יהושע וכלב, לא את משה ואהרן.

ועל כן אמר שם "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם" ובכל זאת לא היה אז גזר דין שיש עמו שבועה, ואם לא היה ענין של מי מריבה, שאז היה מקדש את ה' בנס המים, והיו ישראל שלמים באמונתם, היה עדיין אפשרות שיוחזר הדבר לתקוננו, ותהיה ההבאה אל הארץ על ידי משה.

אבל על ידי מי מריבה שרבו את ה', והראו שאינם שלמים באמונתם, נשבע ה' שלא יביאו את הקהל, וזהו מה שאמר כאן "ויתעבר ה' בי למענכם" (ספורנו מלבי"ם).

אותם לכל העמים לעובדם, כי אינו חושש בהם, אבל אתכם לקח ה' ויוצא אתכם להיות לו לעם נחלה ולעובדו, והוא יהיה לכם לאלקים". ואילו ראב"ע מפרש: "אשר חלק - דבר מנוסה הוא, כי יש לכל עם ועם כוכב ידוע ומזל, וכן יש מזל לכל עיר ועיר. והשם שם לישראל מעלה גדולה להיות השם יועצם ולא כוכב להם, והנה ישראל נחלת השם". כך מפרש גם הרמב"ן ועוד ראשונים.

ומסתבר שגם לפי שיטה זו אין הכוונה שמוותר לעמים לעבוד לשמש ולירח, שהרי איסור עבודה זרה הוא משבע מצוות בני נוח (סנהדרין נו:), כי אף שהעמים באמת יונקים מכוח המזלות, אין ראוי להם משום זה לעובדם, כי אינם אלא צינורות ומשרתים ולא בעלי בחירה העושים זאת מרצונם ולפי החלטתם, ולא התפילה אליהם תעזור. אך הכתוב בא לומר שלבני ישראל אפילו אינם משפיעים בפועל, כי השפעת ישראל היא ע"י הקב"ה עצמו ואינם תחת שליטת שר ומזל.

תבנית כל צפור כנף (ד, יז)

הביטוי 'ציפור כנף' סתום למדי, ודאי שאין הכוונה 'ציפור של כנף'. לכאורה לכל היותר אפשר לומר 'כנף של ציפור' אבל לא ההיפך. והאמת שקשה בכלל להבין את הכללתם בחדא מחתא של 'ציפור' - בעל החיים שמשמש בכנפיים, ו'כנף' שהוא אחד מאבריו. הרי זה בערך כמו שנאמר 'איש רגל', או 'שור קרן'.

מה שיותר תמוה הוא שהקשר בין ציפור / עוף לכנף חוזר על עצמו כמה וכמה פעמים במקרא: "ואת כל עוף כנף למינהו" (בראשית א, כא); "כל צפור כנף" (שם ז, יד). ויחזקאל הנביא משתמש בציפור האחרון שלוש פעמים: "כל צפור כנף כצל דליותיו תשכנה" (יחזקאל יז, כג); "לעייט צפור כל כנף ונתתי ה'שדה נתתיך לאכלה" (שם לט, ד); "אמר לצפור כל כנף וכלל חית השדה" (שם, יז).

רס"ג ורד"ק בבראשית (ז, יז) מפרשים 'צפור כל כנף' - כל צפור בעל כנף, אולם פירושו אינו מיישב את הלשון 'כל כנף', וגם לא כל כך מובן מדוע צריך לציין שהציפור היא בעלת כנף, וכי יש ציפורים שאינן בעלות כנפיים? רש"י שם מציין את העולה מהטעמים והניקוד, שהפסוק הוא "כל - צפור כל-כנף", ומפרש "צפור כל כנף - דבוק הוא, צפור של כל מין כנף, לרבות חגבים". כלומר - הזכרת הכנפיים באה לרבות גם חרקים מעופפים, אבל דווקא לאור העובדה שרש"י מפרש 'דבוק הוא' קשה להבין זאת, שהרי הכוונה 'ציפור של כל מין כנף', וכי החגב הוא גם סוג של ציפור? ויותר קשה לפי מה שממשיך רש"י "וכנף זה לשון נוצה הוא"; אם 'כנף' כאן פירושו הנוצה, הרי חגבים אינם בעלי נוצה. סוף דבר, הצורך הזה להזכיר את הכנף ליד הציפור עדיין טעון ביאור.

ואם הזכרנו את הפסוק 'לעייט צפור כל כנף' שביחזקאל, נעמוד על הקושי הבולט הנוסף שבפסוק זה: מה פירושו 'עייט צפור'? הרי העייט הוא שם פרטי של עוף דורס, והציפור הוא שם כללי. רד"ק על אתר מפרש: הסמיכות הזו כסמיכות 'אדמת עפר' (דניאל יב, ב); 'טיט ה'יין' (תהלים מ, ג). וכוונתו לומר שמדובר בעצם בשני נרדפים, והכפל הוא צורה של הדגשה, כשם שאדמת עפר אין פירושו אדמה של עפר, אלא היינו אדמה היינו עפר, וכפל הפסוק בשני שמות נרדפים. וכן טיט היין - שניהם טיט. אבל עדיין צריך ביאור לפירושו מה ששאלנו, שהרי עייט וציפור אינם שני נרדפים אלא שם פרטי של עוף דורס, ושם כללי של ציפורים שרובם אינם דורסים כלל.

ויתכן אולי לומר שכיון שהשם עייט גזור מהשורש ע"ו"ט, ופירושו שהוא עט ומוזק על טרפו. כמו שכתוב רש"י (בראשית טו, יא): "העייט - הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף הנבלות... כמו ונתעט אל השלל" (ש"א טו, יט). לפי זה אפשר ש'לעייט' שבכאן אינו שם אלא פעל, על משקל 'צייד חיה או עוף' (ויקרא יז, ג), דהיינו "להתנפלות צפור כל כנף נתתיך", כל הציפורים יעוטו על גופות אנשי חילך.

התרגום המיוחס ליונתן מתאפיין בפירושים מפתיעים, הם באים לענות על שאלות בפשט, אם כי התשובות לפעמים על דרך הדרש, ובכל מקרה הם מעניינים מאוד. כך הוא התרגום של 'וְיָשֶׁב בְּגֵיאַ מוֹל בֵּית פְּעוֹר' (דברים ג, ט): 'וְיָשֶׁב בְּגֵיאַ מוֹל בֵּית פְּעוֹר' על חובינן דְּאִיזְרְיָנָא לְפִלְחֵי טַעוֹת פְּעוֹר' [וחנינו בגיא, בוכים על חטאינו שנצמדנו לעובדי טעות פעור] וכן הוא בתרגומים הירושלמיים כאן. בפסוק לא כתוב שום דבר על עניין הבכיה, ומסתבר שהתרגומים האלו פירושו 'בגיא' מעניין בכיה, כמו 'אעז כל העם בבכיה' (יומא כג.). ועי"ן ואל"ף מתחלפות כידוע. בעל 'הכתב והקבלה' כאן כבר הבחין בזה, ואף הוסיף נופך:

נראה לבאר כי ענין הבכיה נכלל בלשון גיא, כי רבותינו ישמשוהו לענין רעש ורעדת הארץ ולענין צעקת הבכיה; "מאי זָנַעוּתָּ גוֹהָא" (ברכות נט.), ואמרו שם: "מוריד שתי דמעוֹת, והיינו גוהא". לענין הראשון מצאנוהו במקרא גֵיאַ גְדוֹלָהּ מְאֹד" (זכריה יד, ד), שאין ענינו עמק, דא"כ היה ראוי לומר 'גדול' לשון זכר, כמו 'כָּל גֵיאַ יְנָשָא' (ישעי' מ, ד), אבל פירושו הנכון כרו"א, לשון רעש ורעדה, שע"י הבקיעה תהיה רעש גדולה מאד... ולענין הבכיה, כבר כתב בעל מוסף הערוך (בערך גאה) שהיא מלה עברית, מן 'יָגָעָה שוֹר' (איוב ו, ה).

ההצעה ש'גיא גדולה' פירושו רעש גדול מחדשת מאוד, ונראית יותר דרש מאשר פשט. אבל מכל מקום אין ספק שהמיוחס ליונתן התכוון לפרש כאן את 'גיא' באופן כעין זה, בנוסף לפירוש המילולי שגם אותו הוא הביא.

אשר חלק

דוגמה נוספת לפירוש מקורי של המיוחס ליונתן היא בפסוק 'וּפִי תִשָּׂא עֵינַי הַשָּׁמַיְמָה וְרֵאִיתִי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְנִדְחַתְּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לָהֶם וְעַבְדָתָם, אֲשֶׁר חֵלַק ה' אֱלֹהֵיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם' (ד, יט); מלשון הכתוב נראה שהוא כאילו מתיר עבודה זרה לשאר העמים חלילה וחס. זו אחת מהשאלות שכבר נטרדו בה השבעים שתרגמו את התורה לתלמי המלך, והוסיפו בתורה 'אשר חלק ה' אלוהיך אותם להאיר לכל העמים' (מגילה ט:). פירוש זה מובא ברש"י, וכן תרגם רס"ג. מה שמראה שהפירוש הזה נחשב בעיניהם כפשט, והשני של השבעים היה רק בכך שהוסיפו מילה בתורה, אבל לא עצם המשמעות. אף שיש להקשות: אם 'אשר חלק' פירושו להאיר - הרי זה גם שבביל ישראל ולא רק לכל העמים, ומלשון הכתוב משמע שישאל אינם בכלל כל העמים לענין חלוקה זו, שהרי הפסוק הבא ממשיך ואומר "ואתכם לקח ה'... להיות לו לעם נחלה", ואם הכוונה 'להאיר' אין זה סותר. ועוד: מה הצורך בכלל לציין את העמים כאן? היה לכתוב לומר "אשר בראם ה' להאיר על הארץ".

פירוש נוסף מביא רש"י: "דבר אחר: לאלוהות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הבליהם לטרדם מן העולם. וכן הוא אומר (תהלים לו, ג) "כי החליק אלו בעיני למצוא עונו לשנוא". פירוש זה הוא להאמורא רב, ומובא במסכת עבודה זרה (נה:): "מאי דכתיב: אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים? מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם". אך קשה ליישב זאת בלשון 'חלק', משום שכתוב כאן 'חלק אותם' ולא החליק. יתירה מזו: אין 'החליק' כשלעצמו בא בהוראת פיתה ורימה, אלא רק הציורף 'החליק בעיניו', וכאן אין את הציורוף הזה. והנה הת"י מתרגם 'דְּפַלְגַּהּ ה' אֱלֹהֵיךָ בְּהוֹן דְּעִתְהוֹן דְּכָל עֲמִימָא דְּחָחוּת כָּל שְׁמַיָא' [שהפליג בהם את דעתם של כל העמים]. כלומר: חלק = הפליג דעתם, הרחיק דעתם מן הדרך הנכונה ע"י שהכשיל אותם שיאמינו בצבא השמים. פירוש זה הוא כפירושו של רב, אך הוא מפרש את 'חלק' במשמעות אחרת, המתאימה למילת 'חלק'.

מכל מקום גם פירוש זה אינו נמלט מן הדוחק, שהרי כתוב 'חלק אותם', דהיינו את השמש והירח, ולא את העמים. מסתבר שמשום כך ממאנים מפרשי הפשט בשני הפירושים האלו. רשב"ם מביא את פירוש השבעים וכתוב: "ולפי עיקר הפשט - אשר הניח

אמת מה נהדר היה

זיכרונות ענוגים ונרגשים על תקופת ההוד בצילא דמהימנותא של רבנו זצוק"ל בשיח יקרות של חסידים ואנשי מעשה מנכבדי וחשובי חצר הקודש סאדיגורה החושפים לראשונה את התיאורים הנלבבים החקוקים על לוח ליבם מהיכל הקודש של כבו"ק מרן אדמו"ר ה'עטרת ישראל' מסאדיגורה זצוק"ל

עטרת ישראל

כבו"ק

מרן אדמו"ר

ה'עטרת ישראל' מסאדיגורה זי"ע

שנה

להסתלקותו

משתתפים: הגה"ח רבי יחזקאל טירהויז שליט"א ראש החבורות בחצר הקודש סאדיגורה הגה"ח רבי יוסף צלר שליט"א ראש ישיבה לצעירים דחסידי סאדיגורה הרה"ח ר' חיים בנימין ברנדויין שליט"א סגן מנהל ת"ת 'כנסת מרדכי' וגבאי בית המדרש הגדול המשב"ק הרה"ח ר' מרדכי שלמה כהן שליט"א ממקורבי מרן רבנו זצוק"ל.

ממקורבי מרן רבנו זצוק"ל.

התארכה לה השעה והתמשכה לה השיחה, אבל כאן בביתו של הגר"י טירהויז שליט"א עמד הזמן מלכת. ההרגשה הפנימית הייתה כי דמותו ההדרה של בעל ההילולא רבנו זצוק"ל כמו מרחפת בחלל הסלון, מביטה ומקשיבה לתורתם של בני העוסקים בשיחתם של עבדי אבות. שעות רבות ונפלאות במחיצתו ובהיכלו של רבנו, נושא עמו כל אחד מהיושבים סביב השולחן, ועתה הזמן גרמא לפרוק את העידיית שבעידיית מתוך מאגרי הזיכרונות, למען ידע דור אחרון צדיק מה פעל, וידידות תזכור ממנעימך.

אשרי עין ראתהו. ריקוד נלהב בשולחן הטהור במוצאי פורים

כה טרייה היא האבדה הגדולה שהדברים הנאמרים והנשמעים נהגים מפיהם של החסידים ואנשי המעשה בחצר הקודש סאדיגורה בלשון הווה. עוד לא חלפה שנה מאז נפרדו מרבם אלופם ומאורם כבו"ק מרן אדמו"ר ה'עטרת ישראל' זצוק"ל אשר עלה ונתעלה בפתע פתאום לגנוי מרומים כחצות ליל כ"א אב תש"פ, עוד לא הספיקה העדה הקדושה להתאושש ולחזור לעצמה אחרי השבר הגדול אשר הושברו לבבות כולם על השריפה אשר שרף ד', וכבר נדרשים הם לחזור ולהתכנס יחדיו באספת מרעים להעלות זיכרונות הוד ושביבי אש בשולי אדרת הנהגתו הרוממה של מרן רבנו זצוק"ל.

מדובר אפוא במציאות בלתי נתפסת בשכל האנושי. שבע ומחצה שנות השובע במחיצת הקודש היו להם ולכל בני חבורתא קדישתא תקופת גן עדן עלי אדמות, פשוטה כמשמעה. בכוחותיו המופלאים ובידיו האמונות טיפח

רב שיח

אוצר עשיר בתורה וחסידות

בראשית הדברים ביקשנו מאנשי שיחנו למקד את זיכרונותיהם על השבתות והימים טובים בצילא דמהימנותא, לפי שעדיין לא סוקרה כראוי השבת נועם הנשמות במחיצתו הטהורה של רבנו, שבתות שיצאו להן מוניטין בקרב הארץ כמקשה אחת של דבקות עילאית בבורא כל עולמים וכחטיבה אחת של לימוד התורה לאורך כל ליל ויום השבת בהתמדה מופלאה.

ואכן, כבר בתחילה מגדיר זאת הגר"י טירהויז במילים של ערגה: "בהגיע יום השבת זכינו לראות עין בעין איך דמותו של רבנו משתנה לגמרי מן הקצה אל הקצה, ואם סיפרו על הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע שגבהה קומתו אחרי הטבילה במקווה בערב שבת קודש, הרי שעל רבנו ניתן לומר בבידור כי פשט צורה ולבש צורה לבלי הכר. ובכלל, אצל רבנו השבת הייתה כמו כל דבר אחר שהתעמק בו עם כל הרמ"ח והשם"ה בעומק ובדקדוק, כידוע לכל באי שערי היכלו איך היה יורד לעומקם של דברים ומקיף אותם מכל הצדדים בעיון רב, וכך גם השבת-קודש הייתה מערכת אצל רבנו מכל ההיבטים הנעלים והזוויות הרוחניות, כשכל הקהל זוכה להתרומם יחד עמו מעלה-מעלה.

"רבנו היה מושלם בכלילת המידות והמעלות בכל תחום שרק יהיה. משנות לימודו בישיבת פוניבז' רכש קרבה יתירה אצל גדולי ליטא בדורנו והיה מרבה להתפלפל עמהם בעיון ובלומדות, כאשר כל ביקור של רבנו אצל אחד מגדולי ליטא הפך להתנצחות

תמיד היו עיניו וליבו נתונים לכיוונה של חצר הקודש ובני היכלא קדישא, לדאוג לכל צרכיהם הגשמיים והרוחניים בכל מילי דמיטב, למלאות אסמיהם שבע מדשן ביתו ומאוצרו המנוצר, לטוב להם כל הימים בזה ובבבא.

משכך, אין זה פלא כי הדיבורים הנרגשים והזיכרונות הדומעים עודם עומדים נגד עיניהם הלחות, כאשר דבריהם הם זיכרונם ומעשיהם הם הנצחתם. ישבו עמנו ברב שיש' העמוס עדויות נפלאות מאותן שבע שנות הנהגה בלתי-נשכחות: המארח הגה"ח רבי יחזקאל טירהויז שליט"א ראש החבורות בחצר הקודש סאדיגורה, הגה"ח רבי יוסף צלר שליט"א ראש ישיבה לצעירים דחסידי סאדיגורה, הרה"ח ר' חיים בנימין ברנדויין שליט"א סגן מנהל ת"ת 'כנסת מרדכי' וגבאי בית המדרש הגדול, והמשב"ק הרה"ח ר' מרדכי שלמה כהן שליט"א

והטיפח רבנו את עדת צאן מרעיתו בכל המידות והמעלות בשלמות ובאיכות, ברוחב דעתו ובדבקותו הגדולה בתורת אמת רומם והעלה את השגותיהם של זקנים עם נערים בעסק התורה ולדבקה בה באהבה ובשמחה, בתבונות כפיו ובאהבתו כל יציר נוצר ירד מן ההר אל העם לפקוח עין ולשים לב לשמוח בשמחתם ולהצטער בצערם של ישראל קדושים. כל הטוב והיקר שנמנה כאן בועיר אנפין ובקצירת האומר, היה מנת חלקם של חסידי סאדיגורה שהיו חקוקים ומונחים על לוח ליבו הטהור של רבנו כל הימים לרבות הלילות. בין בזמנים בהם היו כוחותיו עומדים לצידו במלוא הדרם, בין בזמנים בהם גופו הטהור היה חלוש ביותר וכל-כולו מתייסר במכאובים קשים ומרים שאי אפשר לתארם במילים יבשות,

הרמ"ש כהן: "... אנו כמשמשים בקודש וכבאי ביתו נאווה קודש יכולים להעיד איך רבנו ישב עם עצמו ועם הנוגעים בדבר לגבי כל פרט ופרט לפני שיצא מביתו לשיבות של מועצת גדולי התורה. לא היה מושג כזה אצלו להגיע לשיבת המועצה בלי להיות מוכן ומזומן, ובעיקר בקי בכל הפרטים מכל ההיבטים..."

לגבי עצם תחילתו של מנהג, כולם תמימי דעים כי אין מי ששיג את עומק דעתו וכוונתו של רבנו, אך הרמ"ש כהן מציין את השתלשלות הדברים: "כבר בשבת הראשונה להנהגתו של רבנו, עוד בימי ה'שבעה' על הסתלקות של אביו כב"ק מרן אדמו"ר העקבי אבירים' זצוק"ל, נכנס רבנו להיכל בית המדרש לאחר התפילה, ולפליאת הכול פתח באמרי קודש אודות קדושת שבת. הדברים נשמעו אז בהתעוררות עצומה וכאשר קהל הקודש פנה לסעודת שבת, כבר היה זה בהשראת רעיונו העמוק של רבנו אודות קדושת אכילת סעודות שבת, וביתר המשפט האחרון שנשמע אז בדבריו: "כאשר כל אחד הולך לביתו ויושב לסעודת שבת קודש עם בני ביתו, ומברך 'ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו', צריך לדעת שהשי"ת מנחיל לנו את קדושתו בכל אכילה ובכל שתייה, ולזכור שבזה מעלה את הניצוצות הקדושים, וזהו 'נפשם בהם תעטף', היינו בניצוצות הקדושה שבכל דבר, א גוט שבת!"

אם נדמה היה שמדובר בהנהגה לשעתה, הנה הגיעה השבת שלאחריה לאחרי התפילה בליל שבת עברנו כל הציבור לברך ולהתברך מפי רבנו בברכת 'שבתא טובא', כשכולם – גם אלו שכבר עברו ראשונים בסך לפני הקודש – נשארים לעמוד סביב רבנו בצפייה ובהתרגשות על התחדשות המלוכה ביתר עוז ושאת. רבנו סיים לברך את כל הקהל וכשראה את כולם עומדים סביבו כחומה, אמר בפנים מאירות: 'נו, לכו הביתה לסעודת שבת... אבל כולנו נשארו לעמוד שם מחמת גודל ההתרגשות לזכות להיות עוד רגע ועוד רגע במחיצתו המאירה של רבנו. ואז פתח רבנו והחל לומר לנו אמרי קודש על עניינה של שבת, ומאז נותר המנהג בקביעות של כל שבת."

מוסיף הגר"י טיריהויז ציצים ופרחים: "הייתה זו אמנם 'תורה' של עשר דקות בערך, אבל היא כללה את כל התחומים והנושאים המקיפים את שבת קודש, דבר דיבור על אופנו בטוב טעם ודעת, במסכת עשירה ורחבה על שבת קודש בתורת החסידות, בפשטות ובעמקות. כשאנו מביטים כיום על הדברים שנשמעו מפי רבנו באותן דקות יקרות אחרי התפילה בליל שבת, הרי יש לנו כאן תורה שלמה וברורה על כל נושא ועניין ביום השבת, החל מההסבר איך השבת כלולה מכל ימות החול ומשפיעה עליהם מברכותיה, עובר בכל ענייני קדושת השבת ומיה הדרך להביא את השפעותיה על האדם, כולל דברים ועניינים עמוקים ביותר מתורת המהר"ל מפראג ורבי צדוק הכהן (רבותיו המובהקים של רבנו והיה מרבה לצטט מהם כמעט בכל פעם), ועד הדברים הפשוטים ביותר לכאורה, כמו צורת ההתנהגות המתבקשת בסעודת שבת ואיך לשיר זמירות עם הילדים שישבו בשמחה וברצון סביב השולחן בשעת הסעודה, ואילו נושאים ידברו בזמן סעודת השבת, וכן הלאה."

הרח"ב ברנדויין מאיר את העניין מזווית ראייתו: "השדה החינוכי הרי תפס מקום גבוה ביותר במשנתו של רבנו ומאוד היה אכפת לו מחינוכו של כל אחד ויחיד באשר הוא, כאשר דגש מרכזי אותו דרש בחובת החינוך המוטלת על ההורים, הוא להביא את ילדיהם הצעירים לידי אהבת תורה ואהבת קיום המצוות. כפי הנראה זהו אחד הטעמים למנהג הייחודי אותו הנהיג רבנו בליל שבת קודש אחרי התפילה, להשמיע אמרי קודש קצרים בעניינה של שבת המלכה."

"פעם הסביר לי רבנו טעמה של הנהגתו זו, כי עז רצונו הטהור שתהיה אווירה מרוממת של שבת קודש בכל בתי החסידים. והוסיף בנועמו, שהרי צריך להתכונן בהכנה דרבה לקראת שבת

גדולי התורה. לא היה מושג כזה אצלו להגיע לשיבת המועצה בלי להיות מוכן ומזומן, ובעיקר בקי בכל הפרטים מכל ההיבטים. על-כך מספר הרח"ב ברנדויין מעשה נפלא: "זכיתי להיות בליל שיש קודש ראש השנה תש"פ אצל רבנו בתל-אביב עם רשימת בעלי התפילות לימים הנוראים. רבנו היה חלוש מאוד, ותוך כדי שעבר על הרשימה, נכנס אחד מבני המשפחה ובירדו צלוחית דבש וביקש שרבנו ייתן צלוחית דבש ליהודי שממהר ללכת לדרכו. רבנו הניח את הדבש על השולחן ואמר: 'דבש לא מחלקים סתם כך ללא יישוב הדעת, אם הוא ממהר וברצונו ללכת, אינו צריך להתעכב'... לאחר שרבנו סיים את הערותיו לגבי סדרי התפילה בר"ה, זכיתי אני לקבל מידי הקדושות את צלוחית הדבש..."

כך גם ידוע שבכל ליל שבת קודש היה רבנו אומר 'תורה' על נושא מסוים של שבת קודש, עד שלכאורה הנושא של שבת הוא הערך עליו דיבר רבנו הכי הרבה, כשהוא מקיף לאורך השנים את כל הנקודות והזוויות של שבת קודש מכל הצדדים והפרטים, עד שבע"ה עתיד לצאת ספר מיוחד מכל המאמרים שנשמעו

ידידות תזכור ממנעימין. חשובי ונכבדי חצר הקודש סאדיגורה בשיח יקרות לקראת מלאות שנה להסתלקות רבנו זצוק"ל

מפי הקודש על שבת קודש, והם יקיפו את כל ענייני שבת קודש מרישא ועד סיפא, במשנתו הטהורה של רבנו. "רבנו היה מרבה לומר, כי יהודי הדבוק בשבת קודש אשר 'כל שיתא יומין מינה מתברכין' ממילא יתקשר כבר לכל שאר הדברים הטובים של היהדות, ולכן דיבר הרבה על הכנה לשבת, סעודות שבת, מלבושי שבת, תפילות שבת, כל הבחינות של ליל יום שבת - הכול במטרה אחת שיהודי יבין את החשיבות הסגולית של השבת. במבט לאחור, היה הבדל גדול אצל החסידים אם הרבי היה נמצא איתנו בשבת או ששהה מחוץ לביתו, כי בשבתות שרבנו שהה בחצר הקודש היינו חוזרים לפני בני הבית והילדים על אמרותיו הקדושות בענייני שבת שהשמיע אחרי התפילה, והיו הדברים משיבי נפש ומרוממים איתם יחד את כל בני המשפחה בסעודת שבת."

אמרי קודש בפתח האוהל

אנו מבקשים לברר מפי האישים הנכבדים הסובבים את השולחן: **איך באמת התחיל המנהג הייחודי שרבנו פתח באמרי קודש אחרי התפילה בליל שבת קודש?**

במשא ומתן בסוגיות הש"ס; בשיחותיו עם צדיקי החסידות היה שופע סיפורי צדיקים והנהגות קודש מצדיקי קמאי כיד ד' הטובה עליו, וכך היה בכל דבר ונושא שעשה אותו בשלמותו ובתכליתו. "גם התורה של רבנו בסעודה שלישית הייתה בלולה מהאוצרות העשירים של כל מכמני התורה כולה", מוסיף הגר"י טיריהויז בנעימה. "באותה שעה נשגבה זו היה פותח את פיו בחכמה ושזור חרוזים נפלאים בינה של תורה כיד ד' הטובה עליו, כאשר יש ופותח היה בדברי אגדה המשיבים כל נפש, יש ומקדים היה בדברי עיון ופולפול המלהיבים כל מוח, ופעמים רבות גם היה משלים מרישא ועד סיפא במילי דחסידותא, לזכרם ולשמעם של דברים תאוות כל נפש. בכל נושא וסוגיא היה לוקח את הדברים אל העומק הגדול ביותר ומשם שולה ודולה מרגליות טובות להבנת העניינים בהם פתח, ומפליא היה כוחו הגדול שידע להסביר את הנושאים העמוקים ביותר בפשטות נפלאה". [להלן יורחבו התיאורים על התורה של סעודה שלישית].

"בהיותו עמקן גדול מאוד בעצם מהותו וישותו, מעולם לא עשה פעולה קטנה ללא מחשבה מקדימה. לא פעם היה משיב על שאלה ציבורית שהגיעה לפתחו: 'אני צריך להתיישב בדבר, קשה לי לענות כרגע!' לא בכדי היה מתעמק רבות בספרי המהר"ל מפראג ורבי צדוק הכהן, שכמעט ולא הייתה 'תורה' שלא הזכיר מדברי שניהם הידועים בספריהם העמוקים ביותר. הוא דרש לרדת לעומקם של דברים ולשכיות חמדתה של תורה, לצלול למעמקי ים התלמוד ולהעלות ממצולות את הפנינים והמרגליות המסתתרים מאחורי הקושיות של ההבנה. כך גם בדרישותיו ללמוד ולהיבחן, כפי הידוע שהיה מעודד מאוד את האברכים

והבחורים להיבחן על תלמודם, באומרו: 'צריכים לדעת ללמוד, ואם יודעים ללמוד צריכים גם להיבחן', לא היה אצלו מושג של שטחיות בעלמא. "כך גם היה באופן וצורת לימודו המעמיק, עד שניתן לומר כי השאלה המוכרת ביותר שנשמעה מפי קודשו בשעת אמירת דברי אלוקים חיים, הייתה: 'ואם שטייט דא?' (מה כתוב כאן?)... זכורני עוד את אמרי קודשו שהשמיע לראשונה אחרי עלותו להנהיג את העדה, שהתעכב על המילים 'צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה', שדרש להבין מה הכוונה 'עטרותיהם בראשיהם'? מדוע לא אמרו 'על ראשיהם'? את דבריו הסביר רבנו בהרחבה על פי דברי המהר"ל שעטרת הצדיק היא השכליות הרוחנית, שכל כולם רוחניות ונהנים מזיו השכינה, ואכמ"ל."

לעומקם של דברים

מוסיף על-כך הרמ"ש כהן את הזכור לו עד כמה היה נכנס רבנו לתוכו של כל סיפור לעמקותו: "כיוצא בזה היה בנושאים רפואיים שהגיעו על

שולחנו הטהור בקודש פנימה, שרבנו היה נכנס אל תוך הסיפור במלוא הריכוז והמעורבות, עד שהיה מספר אחד מבאי ביתו הקרובים שטיפל במיוחד בצרכים רפואיים בבית החסידים מטעמו של רבנו, שהיה רבנו מבקש ממנו לדאוג גם למימון של הטיפולים הרפואיים, לא רק בסידור תורים לרופאים וכיו"ב. הלה היה אומר לרבנו: 'הרבי נותן מדי הרבה לחסידים... אף רבי אינו עושה דברים כאלה...' אבל רבנו אמר לו בפשטות ובכנות: 'כשאני עוזר לאבדן, אני מלווה אותו עד הסוף ומכל הצדדים'."

"היינו לאחרונה בביקור של כב"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה שליט"א אצל כ"ק מרן אדמו"ר ממודז'ץ שליט"א, ובתוך השיחה עלתה מעורבותו הענפה של רבנו ופעילותו הנמרצת בכל ישיבות מועצת גדולי התורה, בירודו לעומקם של דברים עד הפרטים הקטנים והדקים ביותר של כל סעיף ותת-סעיף. מרן האדמו"ר ממודז'ץ סיפר, כי אכן דעתו של רבנו הייתה תמיד חשובה ומקובלת מאוד בקרב מרנן ורבנן כ"ק האדמו"רים שליט"א חרבי מועצת גדולי התורה, לאחר שראו עד כמה מונח הוא בנכחי הסוגיות הרגישות העומדות על הפרק ונתונות בציפור נפשה של היהדות החרדית."

"אנו כמשמשים בקודש וכבאי ביתו נאווה קודש", מציין הרמ"ש כהן, "יכולים להעיד איך רבנו ישב עם עצמו ועם הנוגעים בדבר לגבי כל פרט ופרט לפני שיצא מביתו לשיבות של מועצת

עטרת ישראל

כבו"ק

מרן אדמו"ר

ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זי"ע

שנה

להסתלקותו

רב שיח

קודש כבר מתחילת השבוע, אבל לכל הפחות סמוך לשבת ובשבת עצמה יש להכניס אווירה רוחנית נעלה ומרוממת בשולחן השבת. רבנו דרש מאיתנו פעמים רבות, להתכונן כראוי לפני סעודת השבת ולגשת אליה מוכנים ומזומנים מבעוד יום, כי בכך מובטחת הסעודה שאכן תהיה שעה מושלמת של קורת רוח ותענוג רוחני לכל בני המשפחה.

"רבנו אמר לי פעם, כי כשהאב מכין את עצמו כראוי וכנכון עם 'וארט'ים קצרים וקולעים אותם ישמיע בסעודת השבת, בשילוב הזמירות והניגונים המלהיבים את הנשמה בשעת הסעודה, הרי הילד קולט ומבין שהשבת היא מושג מרומם ונעלה שיש להמתין עליו משך כל השבוע, וכך הוא גדל ויודע להעביר הלאה גם לדורות הבאים את הקניינים הרוחניים שרכש לעצמו בסעודות השבת בימי חורפו. ומסיבה זו היה רבנו משמיע אמרי קודש אחרי תפילת ליל שבת, כדי שהאברכים יחזרו לביתם עם אווירה רוחנית טהורה של שבת קודש, וכפי שהיה מסיים בדרך-כלל את נועם אמריו: 'נו, עכשיו כבר אפשר ללכת הביתה ותהיה לכולם אפריילעכע שבת...'"

לאהבה את ד' אלוקים

בשלב זה מצטרף הגר"י צלר לדברים ומעלה בערגה את זכרם של רגעים נפלאים אלו אחרי התפילה בליל שבת קודש:

"לאורך כל שנות הנהגתו ביקש רבנו לרומם את השגותינו ולהניף אותנו טפח וטפחיים מעל הקרקע הגשמית. ראו זאת כבר מהיום הראשון לאחר עלותו על כס הנהגת העדה, שלא הפסיק לתבוע ולדרוש מאיתנו עוד ועוד רוחניות והתעלות בכל תחום שהוא, בלי וזיתורים וכלי עיגולי פינות. וכך היה גם באותם אמרי קודש שהשמיע לפנינו בליל שבת קודש אחרי התפילה, כאשר תבע וביקש מכל אחד לרומם ולהגביה את ההשגות האישיות של כל אחד בקדושת ומעלת שבת קודש, וכמו-כן להנעים את השבת על בני המשפחה ובעיקר אצל הילדים והבחורים, שאכן ירגישו ויבינו כי שבת קודש היא יום חמדתו ונועם הנשמות, בו כל אחד יכול ומסוגל להתעורר באהבתו וביראתו יתברך שמו, בטוב ובנעימים.

"על נושא חשוב זה של השרשת האהבה בתענוגים בשעת קיום התורה והמצוות, היה רבנו מרבה לעורר ולדבר בכל עת מצוא, באומרו כי זהו יתד שהכול תלוי בו וזהו הערובה היחידה המבטיחה לנו את המשך קיום הדורות בדבקות ובאהבה לתורה ולמצוותיה. וזכורני שביאר פעם רבנו את הפסוק (דברים יג, ד) 'לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ד' אלוקים אתכם לדעת הישכם אהבים את ד' אלוקים בכל לבבכם ובכל נפשכם', באומרו כי לכאורה אין קשר בין אי השמיעה לדברי נביא השקר לבין אהבת השי"ת, ומתאים היה לומר 'הישכם יראים את השם'. אלא, כשיש לנו כאן נביא שקר שעושה לפנינו אותות ומופתים עד כדי שכנוע באמיתות דבריו, האופן היחיד בו אפשר להסביר לילדים הרכים ולצעירי הצאן שהכול שקר מוחלט, הוא על ידי שמחזירים בקרבם את האמונה התמימה שקיבלו אבותינו בהר סיני, והכול במתיקות ובערבות, שאכן יימשכו אחריהם באהבה ובשמחה, ברצון ובנדבה."

מוסיף הגר"י צלר ומזכיר לכולם: "רבנו גם היה מבקש תמיד מידידו ר' חיים בנימין לשלוח לפני התיבה בעלי תפילות המכניסים מתיקות בתפילה

הרח"ב ברנדויין: "...השדה החינוכי תפס מקום גבוה ביותר במשנתו של רבנו ומאוד היה אכפת לו מחינוכו של כל אחד ויחיד באשר הוא, כאשר דגש מרכזי אותו דרש בחובת החינוך המוטלת על ההורים, הוא להביא את ילדיהם הצעירים לידי אהבת תורה ואהבת קיום המצוות. כפי הנראה זהו אחד הטעמים למנהג הייחודי אותו הנהיג רבנו בליל שבת קודש אחרי התפילה, להשמיע אמרי קודש קצרים בעניינה של שבת המלכה..."

כי טוב, ומתוך התלהבותו היה נשמע כמי שאומר את תיבת 'טוב' בהגייה של 'טועב', ואחרי התפילה העיר לו רבנו שלא אומרים כך, ואף סיפר שאצל זקנו מרן הכנסת מרדכי זי"ע היה מייששו שאמר פעם כך, והעיר לו על זאת..."

פתח להם נועם ורצון

ממשיך הרח"ב ברנדויין בדבריו הערבים ומציין מה שמע פעם מרבנו, כי עיקר החינוך הוא כאשר הילדים רואים את הנהגתם הטובה של ההורים, שאז הנהגתם הטובה נחרטת בליבם לעולם ועד, כי על פי רוב הילדים דומים להוריהם לגמרי ללא שינוי. רבנו אמר אז, כי אפשר להכיר את האב והאם כשרואים את התנהגות צאצאיהם, כמו שאמרו בגמרא 'שותא דינוקא דאבוה ודאימיה', מהתנהגות הילדים ניכר מה ראו בבית ההורים. אם שומרים על הנהגת הבית כראוי, אם שומרים על התנהגות בין כתלי הבית כראוי, אם האב והאם נזהרים שהדיבורים בתוך הבית יהיו בנקיות, ושהדיבור עם הצאצאים הוא בנחת ובנעימות.

"רבנו אמר לנו באחת משיחותיו החינוכיות, כי כשנזהרים שהחינוך לא יהיה רק מהשפה ולחוץ, ומתאמצים ללמוד עם הילדים לא רק ביום שבת קודש אלא גם בימי השבוע, אז יש קיום למה שנאמר 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם', בדרכים הטובות שאנו הולכים בהם, כי כפי שהילד רואה את התנהגות אביו ואמו בביתו כך תעבור אצלו המסורת אבות מדור לדור.

"סיפר לי רבנו, כי בא אליו פעם אברך ותינה בפניו בככי מר את המצב הרוחני של בנו שאין לו כל רגש לרוחניות, לא בתורה ולא בתפילה, וביקש עצה והדרכה איך יכול להציל את בנו ולהשיבו לדרך הישר. לאחר בירור נודע לרבנו שאברך זה בכל ליל שבת מנצל את זמן הסעודה לקריאת עיתונים ר"ל... סיפר לי רבנו שקרא לאברך ושאל אותו: 'איך לדעתך הילד שלך יגדל עם רגש רוחני ויראת שמים, אם אתה

ויודעים לסלסל בקולם הערב להנעים את האווירה הרוחנית בבית המדרש, כדי שכולם ירצו לבוא להתפלל ולהתרומם יחד בהיכל חצר הקודש..."

ואכן, הרח"ב ברנדויין מספר לנו עד כמה היה חשוב לרבנו חינוכם של צעירי הצאן ובחורי החמד: "רבנו קרא לי פעם בערב חג השבועות והורה לי לבקש מהרה"ח ר' הערשל הלוי ז"ל [מקורבו ואיש אמונו של רבנו רבות בשנים עד שגם בחייהם ובמותם לא נפרדו], שיוסיף לנגן כמה ניגונים בשעת התפילה, גם במקומות שלא נוהג לומר אצלנו מקדמת דנא. את טעמו הנפלא גילה לי בסוד עבדיו, כי ידוע לו על כמה בחורים 'חלשים' שיהיו בין המתפללים אצלו ביו"ט, שיש לחזק אותם ביתר עוז ושאת כדי שיהיה להם טעם רוחני בתפילה וביו"ט, והיות שהוא רוצה שבחורים אלו יחושו טעם אמיתי בתפילה, א' גישמאק ביים דאווענען, עד שלא ירצו ללכת לביתם בתום התפילה... ולכן הורה לחרוג מהמנהג המקובל ובלבד שעוד כמה בחורים יתחזקו ויתקרבו לנועם עבודת השי"ת.

"אך לא רק בחג השבועות עשה כך רבנו, אלא בכל התפילות של שבת קודש, ובפרט בתפילת מנחה של ערב שבת. פעמים רבות הדגיש לפניי - נגבאי בית המדרש הגדול - את החשיבות שיש בשליחת בעל תפילה היודע את הנוסח כראוי ונכון לתפילת מנחה זו, באומרו לי פעם, כי לכתחילה היה הוא בעצמו עובר לפני התיבה לתפילת מנחה של ערב שבת, אבל לא נהגו כן אבותיו הקדושים... וזכורני שיצא פעם מתוך חדרו אחרי תפילת מנחה ופניו הפיקו נוגה מיוחד, באומרו לי בשמחה רבה: 'הו, ברוך השם הפעם התפללו בנוסח של ערב שבת, כי זהו נוסח אחר לגמרי מהנוסח של ימות החול, שהרי תפילת מנחה היא המעבר בין ימות החול ליום השבת..."

"היה זה דבר פלא לכאורה, כי רבנו הרי ישב בתוך חדרו והתפלל בינו לבין עצמו לפני השי"ת, אבל עם כל זאת היה דרוך וערני לכל הדקויות הקטנות שנשמעו מפי הבעל-תפילה, וכשהיה צורך להעיר למישהו על שינוי בנוסח או טעות מסוימת, היה רבנו מביע את הערותיו. וזכורני פעם שמישהו התחיל ב'הודו לד'

כשרואים זה את זה. כ"ק מרן אדמו"ר הכנסת מרדכי זי"ע בריקוד עם בנו כ"ק מרן אדמו"ר העקבי אברים זי"ע ונכדו-רבנו זי"ע לאחר המצווה טאנץ בשמחת נישואי רבנו.

אמרי קודש מכבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה שליט"א לקהל אנ"ש בארה"ב

במלאת שלושים ימי האבל להסתלקות • כ' אלול ה'תש"פ

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. עומדים אנו עדיין בתוך ימי השלושים, בסמוך לאביה שאבדנו, אשר לאנשי שלומנו בארה"ב אין צורך להרבות בדברים, אין צורך לתאר ולבאר את המסירות נפש עד אין קץ של אבי אדמו"ר זכר צדיק וקדוש לברכה הכ"מ עבורם, אם בכל מקום מסר נפשו עד לאין שיעור ועד אין קץ לכלל ישראל, ליהודי ארה"ב ראו שהיה לו מסירות נפש מיוחדת, התמסרות מיוחדת שאי אפשר לנו להשיג.

התאספתם כעת בכדי להתבונן וללמוד במדת האפשר - אם אכן אפשר, לקבל השגה כלשהי במדרגתו של אבי אדמו"ר זכר צדיק וקדוש לברכה ובכדי להמשיך ולהוסיף להשריש בנפשנו את המורשה שהוא הנחיל לנו.

כתיב 'אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימך' (דברים כט, א-ב). ידוע מה שאמר ד"ר 'אתם נצבים היום' רומז לראש השנה, היום בו כלל ישראל עומד לפני הדין, וכדאיתא בזה"ק (ח"ג רכז): "ש"היום" רומז ליום הגדול - ראש השנה. ופירושו בספה"ק "אתם נצבים היום" - איך יש לכלל ישראל תקומה, רק אם יש ביניהם אחדות, רק אם כלל ישראל כולם מאוחדים ומאוגדים כאחד.

אלא דא"כ יש להבין מהו שהמשיך הפסוק ופירש בפרטיות "ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימך", הרי כבר אמר הכתוב "אתם נצבים כולכם".

וי"ל שהתורה"ק מורה לנו הדרך בזה, דאמנם צריכים להיות באחדות כאחד יחד, אולם איך זוכים לזה, איך נעשים כלל ישראל באחדות, מה מביא אחדות בין יהודי אחד לחברו, כשרואים איך "ראשיכם שבטיכם זקניכם וגו'" משפילים עצמם למדרגה הנמוכה יותר ל"טפכם נשיכם וגו'" ועד המדרגה הנמוכה ביותר של "שאב מימך". כאשר מי שבדרגה הגבוהה ביותר יורד ממדרגתו ודואג למדרגת הנמוכה בכלל ישראל, בכך אפשר שיהיה "כולכם", אפשר שיהיה אחדות, ובהוה כלל ישראל יהיו מאוחדים.

כשמתבוננים מעט בדרכיו של אבי אדמו"ר זכר צדיק וקדוש לברכה הכ"מ, אפשר לראות את ההנהגה הזאת שמהמדרגה הגבוהה ביותר של "ראשיכם" השפיל עצמו לדרת למדרגות הנמוכות ביותר - "עד שואב מימך", כמה השפיל עצמו לכל יחיד ויחיד עד אין קץ, גם למי שהיה רחוק

הגדול על מקומו, באומרו כי אבא צריך לראות ולהשגיח על ילדו מה הוא עושה בשעת התפילה. ומציין **הרה"ב ברנדויין**: "רבנו היה מבקש לפני המועדים שבעלי התפילות ילמדו היטב את פירוש הפיוטים, כדי שידעו מה הם אומרים. ורבנו סיפר לנו פעם שהוא עצמו לומד את הפיוטים עם פירושיהם לפני יו"ט. וזכורני פעם שיצא בשבת של ארבע פרשיות מתוך חדרו ומסר לבנו הבה"ח שמעון מנחם שליוט"א חוברת של פיוטים עם פירוש, כדי שיבין מה הוא אומר".

מכלול של עמקות ופשטות

בשלב זה אנו עוברים לשוחח בהרחבה על אמירת ה'תורה' בסעודה שלישית מדי שבת בשבתו, הזכורה כולם ברשפי אש ובכיליון לב ונפש, מי יתן להם ירחי קדם, יעופו וישכנו תחת צל אברתו הנעימה של רבנו בשעה מרוממת זו, חדרו השתא בהאי שעתא. "במבט לאחור אפשר לספר רבות על ההסתרה הגדולה שאפפה את רבנו בכל ישותו", שח הגר"י טירדהויז בעיניים מצועפות דמעות. "דבר אחד לא הצליח רבנו להסתיר: אהבת התורה! בראשית שנות ההנהגה היה אומר לא-פעם: 'הלוואי

ללוות ולשמש בקודש את רבנו בכינוס של 'אגודת ישראל' בארה"ב, התאמץ רבנו מאוד במשא הקודש, כשהמסר היה חד וברור, איך להחזיר לנוער בארה"ב את האהבה בקיום המצוות. לאחר-מכן סיפר לנו רבנו שאכן היה זה עבורו מאמץ רב, 'אולם אם בזכות הדרשה הזו אצליח שמשפחה אחת תקיים מצוות ביתר שאת, שבחור אחד יזכה להניח תפילין עם יותר חשק והתלהבות, הרי שכל הנסיעה הייתה שווה!".

"כשרבנו היה מגיע לתלמוד תורה 'כנסת מרדכי', היה עובר מכיתה לכיתה ובוחן את התלמידים על החומר הנלמד. בכיתות הגבוהות היה תמיד גם מוסיף לשאול, מה זה שבת, מדוע שומרים שבת, מדוע מניחים תפילין. רבנו התאמץ והשקיע בכדי שלא ייצא ילד מבין כותלי הת"ת שאינו יודע את העניינים האלו, בכדי שיוכל לעמוד בניסיונות שיבואו אליו ברבות הימים. רבנו גם שיבח את הסדר שהונהג בתלמוד תורה בירושלים, ללמוד את החומש עם ניגון מיוחד - כך זה נקלט טוב יותר ונותן לילדים הרגשה נעימה ו'גישמאק' מיוחד בלימוד".

על-כך מוסיף **הרמ"ש כהן** ומזכיר את הנהגתו המעניינת של רבנו: "בשנים הראשונות להנהגתו, עוד היה בן זקוניו של רבנו, פע"ח הבה"ח שמעון מנחם נחום פרידמאן שליט"א, בילדותו, ורבנו היה יוצא מחדרו בקריאת התורה ויושב עמו בבית המדרש

יושב בשולחן שבת וקורא עיתון, וכשהנך מגיע לבית המדרש, זמן התפילה מנוצל על ידך לשיחות חולין עם פלוני, ובין לבין הנך מספיק לגעור בבנך על כך שאינו מתפלל, ועל כך שאינו לומד, מה יעשה הבן ולא..."

"סיים רבנו ופסק נחרצות: 'כשיש בבית את ההתלהבות דקדושה אפשר להוסיף ולהתעלות יותר, והדרך לזה שאכן יהיה הבית 'א פלאם פייער' לעבודת השי"ת, היא רק כאשר האב והאם הם המעוררים את צאצאיהם בהתנהגות בקדושה בקיום המצוות בנעימות ובהבה".

מוסיף **הרה"ב ברנדויין** לרתק אותנו בנופת צוף אמרותיו: "באחת הפעמים בהם נכנסתי לקודש פנימה, ראיתי את רבנו נסער מאוד ושיתף אותי ברגשותיו הכאובים: 'היה אצלי מקודם בחור שסיפר לי כי מפעם לפעם הוא שוכח להניח תפילין... כיצד ייתכן כדבר הזה? הלא אם הבחור היה יודע את טעם המצוה, לא היה יכול חלילה להעלות כדבר הזה על דעתו... רבנו אכן שוחח ארוכות עם הבחור ולמד עמו את המצוה העוסקת בזה בספר החינוך, כשלאחר-מכן הבחור הבטיח כי עתה אחר שרבנו חיברו ונתן לו טעם ואהבה למצוה, אין ספק כי לעולם הדבר לא יישנה שוב.

"כאשר נסעתי יחד עם הרה"ח ר' אברהם אשר בריקמן הי"ו

טעם אמיתי בתפילה. רבנו זי"ע בתפילה על ציון אביו כ"ק מרן העקבי אבירים זי"ע עם בנו יבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה שליט"א

בני היכלא דכסיפין. רבנו זי"ע עם אביו כ"ק מרן העקבי אבירים זי"ע וכ"ק מרן אדמו"ר רבי ישראל מבלאזוב זי"ע

הגר"י טירהויז : "...דבר אחד לא הצליח רבנו להסתיר: אהבת התורה! בראשית שנות ההנהגה היה אומר לא-פעם: 'הלוואי ויכולתי לחזור ללונדון, ללמוד על מי מנוחות ללא הפרעה'..."

ויכולתי לחזור ללונדון, ללמוד על מי מנוחות ללא הפרעה...
 "ה'ברען' וה'קאך' שהיו לו בלימוד התורה, היו מפורסמים בקרב כל באי חצר הקודש, שידעו כי אין דבר אחר שמעניין את רבנו מלבד לימוד התורה, חזרה ושינון, ידיעות ומבחינים. זאת ראינו כמעט בכל שבוע בסעודה שלישית, כאשר התחדש בליבו רעיון ומהלך חדש המאיר את פסוקי פרשת השבוע, היה נכנס לתפילת מנחה בפנים מאירות שהבהירו לכולם כי עוד מעט נזכה לשמוע את דבריו הערבים של רבנו בעסק התורה וסוגיותיה המחכימות.

באהבתו ובחמלתו: כך נשא רבנו זצוק"ל את צרכי ודאגת החסידים על לוח ליבו הטהור

"הזכרנו כי בסעודות השבת היה רבנו מזדרז וממהר לשוב לסדרי לימודיו", מציין **הגר"י טירהויז** במרכז השיחה המיוחדת, "אבל עם זאת עלינו להדגיש כי לא היה שום קשר לזריזות ומהירות זו לכך שהיה רבנו חושב ומעמיד על ראש מעייניו את צרכי אנשי שלומו בכל רגע ורגע. למרות שהזמן בשבת קודש היה יקר שביקרים אצלו, היה מקדיש לקהל זמן איכות בשבת בניחותא ובשלווה, בהיותו עוצר את העוברים לפניו ומתעניין אצלם על דא ועל הא, דורש בשלום טובתם בנעימות ובמתיקות שובת-לב.

"זכורני שערכנו שבת התאחדות לבני החבורות ביום ההצלה של האדמו"ר הזקן מסאדיגורה ז"ע, בכ"ג תמוז תשע"ט. רבנו כבר שהה בגלות לוס-אנג'לס מחמת ייסוריו הקשים, אך השתדל למעלה מכוחותיו לשלוח איגרת קודש לכבוד השבת המיוחדת. מלבד זאת, לפני שבת התקשר רבנו מריחוק מקומו ואמר כמה מילים בודדות, במרכז הבליט ואמר: 'טייערע בחורים! אני חושב עליכם כל השבוע וביותר בשבת קודש'..."

הרמ"ש כהן מזכיר את חלוקת החלה בסעודה שלישית שכללה לאורך זמן רב, כשרבנו בורר ומלקט לעצמו מתוך הפארענצ'עס את הבחורים והאברכים החביבים עליו, ברצותו לייקרם ולהקירם על תלמודם ומעשיהם. לפעמים יכול היה רבנו לקרוא לבחור לגשת אליו ולקבל חלה, ותוך כך לשאול אותו איך עבר עליו השבוע וכיצד התקדם בלימודיו. זכורני שפעם בטויל במוצאי שבת אמרתי לרבנו, שיש בחור מסוים הממתין בכליון עיניים לזכות ולקבל חתיכת חלה מהרבי... נענה רבנו ואמר לי בצחות: 'איך האב אינני יעדער איינער וואס באקומט א חלה, און אויכעט דער וואס באקומט נישט'... (אני מקדיש מחשבה מיוחדת לכל מי שמקבל חלה, וגם לאלו שלא מקבלים...) כמבקש לומר לי שהכול בא בחשבון מדוקדק ואין מקום להתערב בשיקוליו".

בתוך כך מזכיר **הגר"י צלר** את ימיו האחרונים של רבנו עלי אדמות: "בתשעה באב תש"פ התקיימה שמחת הברית לנכדי שיחי, וכיבדנו את רבנו בסנדקאות. אחרי הברית ביקש רבנו שיאמרו פרקי תהלים על מקורבו הרה"ח ר' הערשל הלוי ז"ל (נלב"ע ימים ספורים לאחר-מכן), ולאחר-מכן ניגש יהודי לפני רבנו להזכיר את בנו הממתין להיפקד בזש"ק כבר כמה שנים. שמע רבנו את בקשתו והראה לו לוח ליבו, כאומר לו: 'זה לא קשור אליך, זה עלי ועל צווארי'... כמובן שהלה נושע וכבר נפקד במרוצת השנה החולפת. ואכן זו הייתה ההרגשה האישית של כל מי שזכה להיכנס לקודש פנימה, לא זו בלבד שהניחו לפני רבנו את ה'פעקלעך' הקשים, אלא העבירו אותם אליו והוא לקח על עצמו הכול במסירות מרובה".

"בכל פרשה היה בוחר את העניין החשוב בעיניו ומרחיב אותו לפרטי עד שיצאה תחת ידו מערכה שלמה שהקיפה את הנושא בכלילת יופי מחודשת. מקצת מן המקצת ניתן לראות בספר 'עטרת ישראל' שיצא לאור לאחרונה מתוך אמרי קודשו של רבנו זצוק"ל, שיש בו הרבה 'לומדות' עם דרוש ואגדה המביאים ידיעות רחבות מאוד למעיינים, זאת מלבד התועלת הרוחנית שיש בעצם לימוד הדברים שיצאו מנהמת הלב הטהור עת נפשו יצאה בדברו באש קודש. 'הייתה לרבנו זצוק"ל כוונות חינוכיות בכל נושא אשר בחר לדבר עליו ולהרחיב בו במתק שפתיים ובטוב טעם ודעת. על פי ראייתו הבהירה ידע והבין אילו נושאים יש לעמוד עליהם בהרחבה ולתת עליהם את הדעת לעורר בהם את הקהל להתחזק ביתר עוז ושאט. מלבד זאת הייתה לו כוונה נוספת כפי שהזכיר זאת לא-פעם, כי ברצונו להאזיב את התורה על הבריות ולפתח את המושגים שלהם, את ההשגות הלימודיות שלהם, להרחיב את האופקים התורניים ולתת להם 'גישמאק' בדברי תורה. עם זאת, בסופו של דבר הוביל רבנו את הדברים אל הנקודות אותן רצה לחזק ולהשריש עוד ועוד, לפי מה שחשב שמתאים לדור שלנו".

עטרת ישראל
כבו"ק
מרן אדמו"ר
ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זי"ע
שנה
להסתלקותו

מציין **הגר"י צלר** ומרחיב את אופן אמירת ה'תורה' של רבנו: "ה'תורה' בסעודה שלישית הייתה מחולקת לשניים, כאשר החלק הראשון היה בדרך-כלל יותר קרוב לדברי מוסר בנעימה ואף היה בניגון אחר, ואילו החלק השני היה מעין פלפול ודרוש בעניין הקשור לפרשת השבוע, פלפול המורכב על פי דרך החסידות העמוקה, ממנו יכלנו לראות וללמוד כיצד למד רבנו פשט בעומק דברים של תלמידי הבעש"ט הק' ורבותינו הק' לבית רוז'ין.

"ידוע היה בקרב החסידים כי רבנו דבוק מאוד בשלושה ספרים עמוקים מאוד, אותם אהב וחיבב בכל מאודו והגה בהם תמידים כסדרם: ספרי מהר"ל מפראג, ספרי רבי צדוק כהן מלובלין (אותו היה מכנה פעמים רבות 'דער רב' מגודל חביבותו לספריו ולתורתו העמוקה) ו'ליקוטי תורה' לבעל ה'תניא'. שלושה ספרים אלו עוסקים בעיונים עמוקים ואינם שווים לכל נפש כידוע, אך עם זאת בכוחו הגדול היה רבנו מפשט את הדברים בשפה ברורה ובנעימה שאכן יהיו מובנים לכלל ולפרט, כי באמת הכניס כוחות מרובים בדבריו כדי שכולם יבינו אותם וייצאו עם תובנות בידיהם בסיום הדברים".

בנוגע ללימודו של רבנו בספרי המהר"ל, מציין **הרמ"ש כהן** דבר מעניין: "זכורני שפעם סיפר משהו לרבנו שהוא נוסע לפראג לצורך מסוים וביקש את ברכתו טרם היציאה לדרך, ורבנו ביקש ממנו כי בהיותו בפראג יראה לעלות להתפלל על ציון קודשו של הגה"ק מהר"ל מפראג זי"ע וימסור לו שהוא לומד את ספריו בדבקות..." ומוסיף **הרה"ב ברנדויין**: "כשרבנו נפגש עם יבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א, התעניין אצלו רבנו האם למדו אצלם ספרי מהר"ל ומרן האדמו"ר מסקווירא סיפר

רב שיח

שבסעודה שלישית נכנס רבנו לעריכת השולחן כשכולו תשוש ומיוסר ביותר, ובקושי הכניס לתוך פיו כמה פירורים של חלה ואכל קצת מהדג. בהמשך החלו לשיר זמירות כנהוג, ולאחר-מכן כשהגיעו לאמירת ה'תורה' כמו התלבשה בו ברבנו רוח חדשה, שאז פתח בחיות ובהתלהבות להשמיע דברות קודש בריתא ובהדוותא דאורייתא, עד שממש היינו כחולמים ולא הצלחנו להאמין למראי עינינו. ישב לידי שם מגיד-שיעור חשוב מארה"ב שדפק לי עם ידו על זרועי, כמבקש להביע בפני את תדהמתו הגדולה מול התחדשותו של רבנו מרגע לרגע בהגיעו לאמירת ה'תורה'..."

הנוכחים כולם מהנהנים בראשם ונוכרים איך היה רבנו מנצל היטב את כל השבת ללימוד התורה ברצף ובעמקות, כאשר חלק גדול מכך מוקדש להכנת הפלפול ואמרי קודש של סעודה שלישית. רבנו היה אומר לאנשי הבית, כי הכנת ה'תורה' אורכת אצלו שעות ארוכות אל תוך השבת עצמה. בקיץ היה זה מיום שישי אחה"צ ועד סעודה שלישית ממש, ובחורף היה זה מליל שבת קודש ועד זמן אמירת הדברים. רבנו עיין בעניין אותו בחר לעסוק בו והקיף אותו מכל הצדדים כשהוא נכנס לתוך העמקות של הנושא באופן מפליא, מציין הרמ"ש כהן ומספר, כי בטיולים של מוצאי שבת היה רבנו שואל אותם האם אכן הבינו את ה'תורה' וירדו לעומק הדברים, ואם ראה שאינם נמצאים כראוי בנבכי הדברים, היה חוזר על ה'תורה' באותה שעה. 'ראינו אז מקרוב עד כמה חשוב לו שבאמת כולם יבינו ויקבלו את הדברים, וידענו מראש שלקראת הטויל במוצאי שבת עלינו לדעת היטב את ה'תורה'..."

על אביו הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע שהיה בקי בכל ספרי המהר"ל, ועל זה הגיב רבנו שגם הוא לומד הרבה מהר"ל".

כי במ חיייתי

באמת אמרו כי עיקרה של השבת הייתה נעוצה בעריכת השולחן בשעת רעוא דרעוויין, ועיקרה של סעודה שלישית הייתה נעוצה באמירת דברי אלוקים חיים. "במרוצת השנים ובפרט בשנים האחרונות עת נשא רבנו את חוליו בייסורים קשים ומרים, זכינו לראות כמה וכמה פעמים איך ה'תורה' של סעודה שלישית כמו נסכה בו חיות מחודשת להפליא", מספר לנו **הגר"י צלר** בהתרגשות רבה. "זכורני שרבנו שהה בלייקווד בשבת אחרי חג הפסח, היה אז יומא דהילולא רבה של זקנו מרן ה'כנסת מרדכי' זי"ע, כ"ט בניסן תשע"ט, והגיעו מאות חסידים לעשות את השבת במחיצתו של רבנו מכל האזור של בארא-פארק, וייליאמסבורג ומאנסי, אך רבנו היה חלוש מאוד אחרי ניתוח שהסתבך ובקושי יכול היה לערוך את התפילות, אך בהגיע סעודה שלישית ולאמירת ה'תורה' כמעט ולא ראו עליו שום חולשה, אלא התחדש כנשר נעוריו והשמיע את אמרותיו בשפה ברורה ובנעימה, ממש כמו בריה חדשה.

"ביותר ראינו זאת בשבת הבאה, כאשר רבנו היה כל-כך חלוש ומיוסר עד שאפילו לא היה מסוגל להמשיך בנסיעתו ללוס-אנג'לס, ולכן נקבע כי ישבות את השבת בבית גיסו הרה"ח ר' שמואל זאנוויל שארף שליט"א בבארא-פארק. גם לשבת הזו הגיעו חסידים ואנשי מעשה לשבות בצל הקודש, וזכורני

אמרי קודש מכבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה שליט"א ביום השלושים

בשולחן לחיים לאחר העליה לציון הק' בהיכל בית המדרש הגדול חצר הקודש

ברשות אחיי היקרים והחשובים והגיסים שליט"א, כל בני המשפחה שיחי, וברשות כל הקהל הקודש הזה.

איתא בגמ' (מגילה טו.) 'אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא צדיק אבד לדורו אבד כו', וביאר המהרש"א דבריהם ז"ל שהצדיק הרי נפשו נשאת לנצח, אלא שהאבידה היא לדורו שהיה מגין עליהם בימי חייו, ואפשר להוסיף על דבריו דמה שאמרו 'צדיק אבד לדורו אבד' הכוונה היא שבהסתלקותו של צדיק מרגישים את האבידה, וחושבים שזוהי אבידה לדורו, כי עד עתה זכו לראות את הצדיק וכעת כבר אי אפשר לראותו בעינים גשמיות, וזהו 'לדורו אבד' שלעת עתה בשעת האבידה נראה שהאבידה היא רק לדורו שהצדיק נאבד מהם.

אולם האמת לא כן הוא, שהרי אמרו חז"ל (ברכות יח): 'צדיקים במיתן קרויים חיים', אלא אדרבה כשהולכים בדרכים שאבי אדמו"ר זכר צדיק וקדוש לברכה הכ"מ סלל עבורנו, אם הולכים בדרכים שהנחיל לנו, אם ממשכים את המורשה שהשאר לנו, בזה מתקיים ההיפך הגמור, שקיומו של צדיק ממשך לעולם, 'צדיק אבד לדורו אבד' זה רק אם אין ממשכים את

דרכיו הק', אבל אם הולכים בדרכיו זוכים לאורו בהתחזקות יותר ויותר, וכוחו מוסיף והולך עוד יותר ויותר ממה שהיה עד עתה.

יעזור השי"ת שנשריש בנפשנו כל דברי ההתעוררות ששמענו כאן היום, שנשריש בנפשנו כל מה שזכינו לחיות ולראות ולהנחיל זאת בנפשנו לנצח.

כן יעזור השי"ת שלבני המשפחה שיחי יחד עם הכלל כולו תהיה נחמה שלמה, ובראשם לאמנו הרבנית הצדקנית תליט"א שעמדה לימין אבינו אדמו"ר זכר צדיק וקדוש לברכה הכ"מ במסירות נפש אין קץ שאין לשער ואין לתאר, ואין מן הצורך לפרט יותר, עד שאפשר לומר "שלי ושלכם - שלה היא".

הרי אומרים "המקום ינחם אתכם", כי רק השי"ת הוא זה שמנחם אותנו, אם הולכים בדרכים שהנחיל לנו, בודאי הרב"ע הוא זה שמנחם את כולנו, ואפשר להמשיך ולהתחזק כאחד יחד, יעזור השי"ת שיהיה אהבה ואחוה ושלום ורעות, ונוכח לבית השלישי בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

הקודש: 'באותה שבת קרא לי רבנו ועמד מאחורי מסך זכוכית שחצץ בינו לבין העם (מחמת הזהירות מפני נגיף הקורונה), והראה לי בלוח את זמן התפילה של יום השבת, וביקש שאראה זאת לבעל התפילה כדי שיקפיד על הזמן. לאחר-מכן הראה לי בידיו תנועה של חיות והתלהבות, כמבקש שיתפללו בבית המדרש עם כל הברען.

"בנוסף לכך, באותה שבת התקיימה שמחת 'אויפרוף' לאחד החתנים בחדרו למעלה שם התפלל רבנו עם מניין מצומצם, ואחרי התפילה רצה רבנו לחזק את החתן לנוכח מצבו הקשה של רבנו, ופנה ואמר לו: 'אברך המתחיל להקים ולבנות את ביתו, הרי שאדני היסוד צריכים להיות מושגתים על תורה, קח משהו ותלמד! איני מבקש ממך ללמוד סוגיית 'תקפו כהן', אבל משהו קטן תיקח לעצמך, זה לא שאינך לומד עד עכשיו, אבל ברצוני לבקש שתקבל על עצמך ללמוד עוד דף ועוד דף...' "

מסיים הרח"ב ברנדווין את השיחה הנעימה ומספר על נעימות ורציפות לימודו של רבנו בשבת קודש: 'הייתי פעם עם רבנו בלונדון ואחרי סעודת יום השבת נכנס לחדר הספרים ושקע שם בלימודו לאורך כל הצהריים. הגיעה שעת תפילת מנחה ורבנו עוד לא ירד לבית המדרש. גבאי בית המדרש לא הרהיב עוז ללכת להפריע לרבנו בלימודו, ולכן ביקש ממני לבדוק מה קורה עם הרבי. עליתי לחדר ונקשתי קלות על הדלת, והנה רבנו פותח את הדלת בפנים מאירות, כשכל השולחן מוקף ועמוס בספרי קודש, והוא התנצל בפניי: 'לא שמתי לב שהשעה כה מאוחרת, אני כבר יורד לתפילת מנחה...' "

שעה ארוכה ישבנו מרותקים וצמודים לפרקי הזיכרונות שנשפכו וקלחו מפיהם של אנשי שיחתי היקרים שיחי, בהעלותם על נס זיכרונם את השעות הנפלאות והרגעים המיוחדים בהילו נרו של רבנו זצוק"ל עלי ראשם בחיים חיות. בנימה אחת מסיימים כולם את השיחה אפופת הגעגועים ורוויית הדמעות: 'מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש', בוודאי ימשיך רבנו ללוות אותנו משמי רום באהבתו ובחמלתו הנודעת, להרעיף עלינו ועל כל ההולכים לאורו שפע ברכות וכל מילי דמיטב, לטוב לנו כל הימים, אמן ואמן.

הגר"י צלר: "...בליל שבת ערך רבנו 'טיש' עד שעת לילה מאוחרת, ולאחר-מכן נכנס לחדרו והחל ללמוד בקול נעים ומתוק לאורך כל הלילה, ומשך כמה פעמים ראינו איך רבנו יוצא מחדרו ועולה לקומה העליונה שם היה אוצר ספרים, וחוזר לחדרו עם הספרים המבוקשים..."

על ספריו האהובים. 'לא היה שום חילוק אם ה'טיש' בליל שבת הסתיים בשעה מאוחרת או התפילה עצמה סחטה כוחות מרובים מגופו החלוש של רבנו, בסופו של דבר הכול התנקז לאותן שעות יקרות ומסולאות בפז של לימוד התורה. וכפי שזכור לכולם, מאז הגיע בנו חביבנו כבו"ק מרן אדמו"ר שליט"א ללמוד בארץ הקודש בשיבת מיר בירושלים, קבע עמו רבנו חברותא לאורך כל השבת, והיה מפנה אותו בחביבות 'דער חברותא פון שבת'...

"כולם זוכרים את עדותו המרטיטה והמצמררת של הרה"ג ר' חנניה דוב גולדברג שליט"א, נכדו של רבנו (חתן חתנו הרה"ג ר' יהושע מאיר פרישוואסר שליט"א). היה זה בשבת האחרונה לימי חייו של רבנו, כל גופו היה מיוסר ומלופף במכאובים קשים ומררים ל"ע, אבל כרגיל רק התורה הקדושה היא זו שנתנה לו כוחות והזריקה בו את החיות הנדרשת לימים הבאים. רבנו קבע לימוד בחברותא עם נכדו בשבת אחה"צ וכך למד עמו יחד בנעימה, עד שתשו כוחותיו האחרונים של רבנו שלא היה מסוגל יותר להמשיך ללמוד מחמת ייסוריו. הוא סגר את הגמרא בכאב לב ונאנח קשות תוך כדי שנשק לגמרא האהובה עליו ואמר בשיברון לב: 'רבש"ע, איך האב אזוי ליעב צו לערנען תורה, גיב מיר נאך כוח צו לערנען תורה'..."

מוסיף הרח"ב ברנדווין ומספר מאותה שבת אחרונה בצל

יושב היה רבנו בשבת והוגה בתורה הקדושה בחיות ובהתמדה: 'אמנם בשבתות רגילות היה קשה לעקוב אחרי רבנו בסדרי לימודיו בהיותו סגור ומסוגר בחדרו הפרטי עם ספריו, אבל הייתה לי את הזכות להיות פעם עם רבנו על שבת קודש בטורונטו, בבית הנגיד החשוב מו"ר אברהם שמואל גראס שליט"א. היה זה בימי הספירה ורבנו שהה בעיר הגדולה למשך שבוע ימים, במהלכו הזומן למוסדות תורה וחינוך למסור שיעורים ודרשות. גם אני התאכסנתי בביתו המרווח של הרא"ש גראס, וכך זכיתי להיות צמוד לחדרו של רבנו כשרק חדר המקווה מפריד בין החדרים.

"בליל שבת ערך רבנו 'טיש' עד שעת לילה מאוחרת, ולאחר-מכן נכנס לחדרו והחל ללמוד בקול נעים ומתוק לאורך כל הלילה, ומשך כמה פעמים ראינו איך רבנו יוצא מחדרו ועולה לקומה העליונה שם היה אוצר ספרים, וחוזר לחדרו עם הספרים המבוקשים. זכורני שאחרי התפילה ביום השבת, שאל בעל האכסניה הרא"ש גראס את רבנו בצחות: 'ראינו שרבנו היה ער כל הלילה ועסק בתורה, מה יהיה עם 'שינה בשבת תענוג'? נענה רבנו ואמר לו: 'נו, ומה אומר על-כך זקני הק' מרוז'ין? שינה בשבת תענוג, מ'פאר שלאפט דעם תענוג...' "

"וכאלו לא היה די ברציפות הלימוד לאורך כל הלילה, הרי שגם אחרי סעודת צפרא דשבתא המשיך רבנו לעסוק בתלמודו, עד שעת אחר-צהריים מאוחרת, שאז הלך למסור שיעור כללי בהיכל הכולל המרכזי של טורונטו לפני מאות אברכים תלמידי חכמים, וכמובן שלאחר-מכן בשעת סעודה שלישית השמיע את אמרותיו בחיות ובהתחדשות, כאשר העומד מן הצד אינו יכול לדמיין לעצמו ולהעלות על מחשבתו כי לפניו יושב אדם שלא עצם עין מכניסת השבת, ורק התורה הקדושה היא משוש חייו היא זו הנותנת לו כוחות וחיות."

להגות באמרי שפר

עד מהרה מתברר כי נגענו כאן בנקודת המהות של רבנו ביום השבת שבאה לידי ביטוי ביגיעתו והתמדתו בכל רגע ורגע, וכפי שמציין הגר"י טיריהויז שאפילו סעודות השבת בביתו של רבנו היו נערכות בוריונות מסוימת כדי שיוכל כבר לחזור ולהתרפק

במשא העם. רבנו זי"ע בשיחת קודש במעון קדשו לצוות 'המבשר'

נמשחת אשריך. מעמד ההדלקה בל"ג בעומר ברחבת בית המדרש הגדול

ישראל ואורייתא

גדולי ראשי הישיבות, תלמידי ישיבת פוניבז' מלפני כארבעים שנה, מספרים על שנות שקידה ושקיעות בתורה של כבו"ק מרן אדמו"ר ה'עטרת ישראל' מסאדיגורה זצוק"ל

עטרת ישראל
כבו"ק
מרן אדמו"ר
ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זי"ע
שנה
להסתלקותו

מן הפנינים המבהיקים שעטרו את עטרת המלכות של כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל ואשר ייחדו את דמותו הנאדרה בקודש, היא ברית ההתקשרות המוחלטת עם התורה הקדושה. בכל ליבו ונפשו היה חושק ולהוט אחריה, את כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו שיקע במעמקיה ובמכמניה, ושמחתו וצהלתו מעוד חידוש בדבריה לא ידעו מידה ושיעור. וזאת ראו הכול, החסידים וכל שבאו בצל קורתו, אלא שלא כולם מכירים את תקופת הזוהר בהיותו ספון באוהלה של תורה, בישיבת פוניבז' הרמה, בעודו נער, כאשר על כס המלוכה עדיין יושב זקנו, כבו"ק מרן אדמו"ר בעל הכנסת מרדכי זי"ע.

היכלה של ישיבת פוניבז' הייתה מלאה בבחורים מופלגים, שקדנים ולמדנים מחודדים כאחד, ומכל מקום, מן השיחות שקיימו עם תלמידי הישיבה מן הימים ההם, שבעצמם עלו והתעלו בינתיים והיו לגדולי תורה מובהקים, אנו למדים עד כמה בלטה כבר אז גובה דמותו הנאדרה בקודש של רבנו, על התמדתו ושקידתו המופלאה, על התמסרותו המוחלטת להבין ולהשכיל בדברי תורה, וזאת בד בבד עם חסידותו, צדקותו, ומידותיו הנאצלות.

"את כל כישרונותי שיעבד לעמקות התורה"

מחזה שכיח היה זה בהיכל הישיבה דפוניבז', לראות את רבנו זצוק"ל כאחד מבחירי התלמידים בישיבה, עם יבדל"ח הגאון ר' דוד לוי שליט"א, שהיה מבוגר ממנו בשנים ולמד אז בכולל האברכים שבהיכל הישיבה מי שלימים יכהן כאן כאחד מראשי הישיבה, עומדים ומתנצחים בדברי תורה, כאשר ניכר שאין להם דבר בעולמם מלבד השאיפה להגיע לעמק השווה, להבנתה ולאמיתה של הסוגיא הנלמדת באותה שעה בישיבה. פניו של הגר"ד לוי מאירות לשמע הזכרת שמו של רבנו: "עוד מן הימים ההם, בעודו בחור צעיר לימים, נחרט הרבי זצוק"ל בזיכרוני בשיעור קומתו הרוחנית הנדירה, בעמקותו בלימוד מחד, ובעוצם חסידותו מאידך".

בשיחתו עמנו חוזר הגאון רבי דוד שליט"א אל הימים ההם: "הקשר והשייכות שהיה לי עם הרבי זצוק"ל נוצר במהלך הפעמים הרבות בהם זכיתי לעסוק עמו בדברי תורה, כשהיה מגיע ללבן יחד סוגיות עמוקות, וכל מגמתו היא לחדד ולהבין את

עומקה של כל סברה. טעמו הטוב והנעימות המיוחדת שהשרה על כל סובביו השאירה בליבי עד היום רושם נשגב ורב.

"את כישרונותי הברוכים שיעבד הרבי באופן מוחלט לעסוק בדברי תורה בעמקות שאין לה גבול. כל תירוץ או סברה שהעליתי בדבריו על הסוגיא הנלמדת, היה הוא זצוק"ל מחשב בכישרונו במהירות, פעמים שהיה מקשה על הסברה האמורה והוכיח שיש לדחותה, ולפעמים קיבל את הסברה ואף היטיב להגדירה וללטה, ולחשבן לפיה את הסוגיא לפרטי פרטים.

"ואכן, כבר כבחור בישיבה יצא שמו הטוב כתלמיד חכם מופלג מאוד, נבון דעת, בעל הבנה ישרה ועמוקה, וכל זאת מלבד התמדתו העצומה כשהשקיע

"גולת הכותרת בדרך לימודו של הרבי" פותח ר' אלעזר משה ומפרט, "הייתה השקעת כוחות עצומים בכדי להבין כל דבר ועניין עד תומו.."

את כולו בתורה, כאשר כל מכריו חשו והרגישו שעדי לגדולות".

מוסיף הגר"ד: "אמנם, כחלק משלמותו בכל דרכי העבודה, היה גם יחיד במינו בהופעתו ודיבורו, כשכולו אפוף באצילות וחו מיוחד ונדי, בכל תהלוכותיו ניכר היה על הרבי כי נצר הוא לבית המלכות דרוז'ין. אלא שאף שהיה הדבר ברור ונהיר אצל כל סובביו, הרבי זצוק"ל בעצמו, לרוב מעלתו וסגולת נפשו לא עשה כל עסק מייחוסו הרם; הנהגתו בין תלמידי הישיבה הק' הייתה בפשטות ממש, כאחד מן החבורה, את כל מעייניו השקיע רק בהתעלות בלתי פוסקת בקנייני התורה בעיון והבנה, כשהוא בז לכל כבוד חיצוני למרות שאליבא דאמת היה ראוי לכך כחסן גדול שאין רבים כמותו".

"ברור הדבר" מאיר בן שיחנו הגאון שליט"א, "שהרבי זצוק"ל קיבל את כוחותיו הרוחניים העצומים כמורשה מבית אביו הגדול, הרבי בעל העקבי אבירי'ם' זצוק"ל, שגם הוא היה ידוע בעוצם גדולתו בתורה ק, אולם לא סמך הרבי על זכות ירושת אבות, ובעצמו טיפח וגידל את השגותיו ומדרגותיו בלימוד התורה. לרגע לא נח ולא שקט, אלא התאמץ בכל כוחו בהשקעה עצומה עד מאוד בהשקעת כל כוחו בלימוד התורה הק', ובכל ליבו ונפשו היה מונח באוהלה של תורה, כשלימוד התורה בעומק העיון ובחתיירה בלתי נלאית להבין את בירורה של סברא, וברוחב ידיעות התורה, היא כל חייו".

"מאז היה לימוד התורה הדבר החשוב ביותר עבורו"

זיכרונות הוד מאותה תקופה עלו גם בשיחתנו עם הגאון ר' יעקב דוד אילן שליט"א, מראשי ישיבת כנסת יצחק חדרה, ששמח לקראתנו, והבהיר כי אכן מן הראוי להקדיש מזמנו העמוס לכבוד זיכרו הטהור של כבו"ק האדמו"ר זי"ע, ולו בכדי לספר לדורות הבאים על שקידתו המופלגת בתורה ויראת שמים כבר בראשית דרכו, בהיותו עלם צעיר בישיבת פוניבז'.

את דבריו פותח הגר"ד שליט"א בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות על דמאי, המבאר שלכן נקראו תלמידי חכמים 'חברים', משום שחברתם נעימה: "זוהי ההגדרה המתאימה עד מאוד לדיקונו של הרבי" אומר הגר"ד, "עוד משנות צעירותו, כל מי שנקלע לסביבתו גילה עד מהרה שמדובר באדם השלם המסתובב בינינו, וחברתו נעמה מאוד - והכול מחמת התעלותו העצומה בלימוד התורה, הסברות הקולעות, חיפוש האמת עד תומה, ההולכת בד בבד עם אהבה ואחוה ושלוש ורעות".

"כאשר הרבי זצוק"ל הגיע ללימוד בישיבת פוניבז', היה זה בשנת תשל"ה, מקום ישיבתי בהיכל הישיבה היה בספסל לפני רבנו, ולמרות פער הגילאים המשמעותי, נקשרו איש לרעהו, וזכיתי ללבן יחד עם הרבי זצוק"ל סוגיות רבות שלמדו אז בסדרי הישיבה".

"האמת היא" מוסיף הגר"ד שליט"א, "באותם ימים לא היה זה מקובל כל כך, היה נתק מסוים בין הבחורים המבוגרים לבחורים הצעירים שבאו ללימוד בישיבה זה מכבר. עד כדי כך שהתלמידים החדשים לא מצאו את ידיהם ורגליהם בבית המדרש, אולם לרבי הייתה הארת פנים מיוחדת, מלבד זאת שנתברך משמים בכישרונות מופלגים הייתה לו נעימות מיוחדת. ועל הכול שקידתו המפורסמת הייתה לשם דבר, כבר באותן שנים החשיבוהו ל'למדן' היורד בעומק הבנתו לשרשי הסוגיות וכסתו מוטלת בין גדולי הישיבה, רבים אף התפלאו על כך שבהגיעו לישיבה כבר ניכר כמופלג בלמדנותו".

"באותן שנים למדו בפוניבז' בחורים שנחשבו ל'אריות', אולם עד מהרה פילס הרבי את דרכו ומצא קרבה מיוחדת אצל המשגיחים וראשי הישיבות, הגרא"מ שך זצ"ל, הגאון ר' דוד פוברסקי זצ"ל, ושיבדלחט"א הגאון ר' דוב פוברסקי שליט"א - אם אמנם ראו בו נצר לבית דוד, ממשין שלשלת הזהב בפאר ואצילות, אך בעיקר רבתה הנאתם לפלפל עמו בעומק הסוגיות ולשמוע את סברותיו הדקות והבהירות בנבכי העניינים הנלמדים".

"לימים סיפר לי הרבי כי באותם ימים בפוניבז' הוא רכש יסודות רבים... והתרפק מאוד על תקופה זו... "מאז ומתמיד" מסכם הגר"ד, "החשיב הרבי את לימוד התורה, היה זה הדבר החשוב ביותר עבורו, כך היה גם אצל אביו מרן אדמו"ר העקבי אבירי'ם, ואצל זקנו מרן אדמו"ר הכנסת מרדכי' - שכידוע

בישיבת פוניבז'

התמדה ללא גבול

"דגש מיוחד" מציין בהתפעלות הגאון הרב פריד, "שם הרבי על הלימוד הרצוף ללא הפסקות, סדר הבקיות שלמדנו בשעות אחר הצהריים בשעה המדויקת ופעמים רבות אף קודם לשעה היעודה, ובמשך כארבע שעות רצופות ללא גוזמא למדנו בהתמדה רבה, מבלי להסיח את הדעת, שקיעותו בלימודו הייתה בצורה כזאת שמלבד לימוד הסוגיא לא קיים בעולם כל דבר אחר, כל ראשו ומוחו היו מונחים בגפ"ת ובהבנת הסוגיא.

גם הגרא"מ פריד מדגיש את נושא ה'מידות': "על הכול האירו אור מידותי הטובות והנאצלות, הרבי נתייחד עד מאוד בטיב ליבו, כך שתלמידי הישיבה כולם אהבו וחיבבו את רבנו והשהות במחיצתו נעמה לכולם מאוד."

מוסיף בן שיחנו שליט"א: "אם כי היה הרבי נטוע בהיכלה של ישיבת פוניבז', יחסו הרם והנשגב היה ניכר עליו, כולם ראו כי מדובר בנסיך מלכות. בכל שבוע ביום ראשון כשהיה שב משהותו ביום שבת קודש בצילו הטהור של זקנו אדמו"ר הכנסת

מרדכי' זצוק"ל ניתן היה לראות עד כמה הוא מחובר לטהור, עד כמה מרבה לקנות קנייני תורה וקדושה בצילו של זקנו הגדול. לפעמים היה רבנו חוזר על אמרי הקודש וחידושי התורה הנפלאים ששמע מזקנו זצוק"ל, ובדבריו היה ניכר עוצם דבקותו והתקשרותו בזקנו שגם היה מורה דרכו בקודש בכל עניין.

"נחלקה בזיכרוני עובדה מפעמה שסיפר לי הרבי בהתפעלות גדולה. היה זה כשהתלווה פעם לזקנו הכנסת מרדכי' לנסיעה מסוימת, ולפתע הרכב נעצר בפתאומיות, וכמעט שאירעה תאונה. הרבי התבונן לראות מה מעשיו של זקנו בשעה שכזאת וראה שהוא אפילו לא הרים את עיניו מהספר בו עיין באותה שעה, וכביכול לא אירע דבר. הוא תיאר אז בפניי בהתפעלות עצומה את מידת השליטה וריכוז המחשבה של זקנו הכנסת מרדכי' זצוק"ל.

"פעמים רבות היה חוזר בפניי על השיעורים הכלליים שאביו אדמו"ר העקבי אביריים' זצוק"ל מסר בישיבתו - ישיבת רויז'ין, היו אלו שיעורים נפלאים בהיקף עצום של עיון וידיעת התורה, והיה זה מחזה משובב נפש לראות כמה רבנו נהנה ושמח בחידושי התורה של אביו הגדול. ניתן להמליץ על כך שקיים את הנאמר 'וחי בהם', כולו היה חיות והנאה משיעורים אלו.

"השנים הנפלאות האלו" מפטיר הגרא"מ, "שנות נצח של התמדה ושקיעות עצומה בתורה הק', בוודאי נהפכו לחלק ויסוד באישיותו הגדולה והרוממה ומכוחה גדל והתעלה לשמש ברבנות ובהוראה, ובשנותיו האחרונות בהנהגת העדה הק' אשר רוממם בקנייני התורה והעבודה עד לאין שיעור לאות ולמופת בישראל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל".

"עד היכן הגיעו פני הדברים, ואשר היו ממש לפלא בעיניי. מספר הגאון ר' אלעזר משה פריד שליט"א, כיום מרבני כולל פוניבז' המהוללה, כשגם בימי שמחת נישואי גיסו הרה"ג ר' פינחס שפירא שליט"א לא החסיר כמעט מאומה מסדרי הלימוד הקבועים, מלבד ביום החתונה עצמו שסיים מוקדם מעט את סדר הלימוד, אפילו תמהתי בפניו על כך "הרי היום הוא זמן שמחה במשפחתכם הרוממה", אך על רבנו לא ניכר מאומה, אלא המשיך בסדר לימודו כרגיל בשקידה ובהתמדה כל עוד לא הוכרח לצאת לשמחת החתונה. האמת היא, שבמשך התקופה בה למדנו יחד היה פעם אחת נוספת שהקדים לסיים את הסדר הרצוף, ביום שלפני שמחת אירוסיו בשעתו"צ שגם אז אנוס היה להקדים את יציאתו מהיכל הישיבה..."

"בהכרח לציין כי ההתמדה המופלאה הזו נבעה מהחשק העצום שהיה לרבי בלימוד התורה, בלתי ניתן לתאר עד כמה היה אצלו דברי התורה ערבים ונעימים ומתוקים. מעניין לציין, שהוא ראה לנכון להשקיע תשומת לב מרובה שהלימוד יהיה בספרים מאירי עיניים בכדי להנעים את הלימוד ככל היותר, לצורך כך היה מבקש תמיד לרכוש גמרות וספרים מהודרים המגבירים את החשק והתענוג כשלומד בהם. וככל שהתענג בלימודו כך שש ושמח עד מאוד בשמחת התורה, והיה ממש למופת בשמחת התורה שהקריין מפנימיות נפשו על כל סובביו."

יורשה לי לומר, סדר ומהלך הלימוד של רבנו בלימוד הבקיות יכול לשמש כאות ותמרור דרך לדור הצעיר כיצד צריכים לגשת ללימוד זה, בחשק והתלהבות, בהתמדה התורה ללא גבולות, בשאיפה ורצון עז להבין כל פרט בסוגיא הנלמדת על בוריה, הן במהלך הגמ' והן בפירוש' ובדברי התוס', מבלי כל התרשלות, שהכול יהיה בהיר ונהיר 'עד תומם'.

"זכיתי ללמוד עם הרבי בחברותא כשנתיים ומחצה, במשך תקופה זו למדנו יחד בעומק ובהבנה את המסכתות בבא מציעא וסנהדרין, כשמחד גיסא הרבי התאזר בכל עוז שצריך ללמוד את המסכת מתחילתה ועד סופה, ומאידך השקיע כוחות עצומים בהבנת כל פרט, ובמיוחד בסוגיות הקשות. כאשר הגענו לסוגיא עמומה ולקשויות שלא מצאנו להם הסבר ברור המתיישב על הלב, לא נתן רבנו מנוח לנפשו, אלא פנה לעיין בדברי הראשונים והאחרונים, והפך שוב ושוב בבירור דבריהם.

"ובכך לא אמר די, במקביל היה פונה להציע את תמיהותיו לפני חברים נוספים, וכמו כן שטח את ספיקותיו לפני אברכי הכולל דוגמת הגאון רבי דוד לוי שליט"א שכיום מכהן כר"מ בישיבת פוניבז' אשר הרבה לשוחח ולהתפלפל עם רבנו בלימוד, תוך כדי שמלבנים יחד את הנקודות העמומות שהתחבט בהם."

"חיבה מיוחדת נודעה לרבנו בכתיבת חידושי התורה שנתחדשו לו, והיה שמח בהם בשמחת התורה מיוחדת, ככל שעבר הזמן חידושי פרו ורבו, לפעמים הראה לי כמה וכמה מערכות מחידושי, והם הפליאו עד מאוד, היו אלו מערכות גדולות ונפלאות של פלפולים וחידושי סוגיות מתוקים מנופת צופים."

היו דבוקים בתורה יומם ולילה. את הדרך הזאת שינק הרבי מבית אבא, אותה ביקש להנחיל לדורות הבאים ולחוסים בצל האילן הגדול 'סאדיגורה'."

וכמו בן שיחנו הקודם, גם הגאון הרב אילן מדגיש, יחד עם גדולתו של רבנו בתורה, גם את סגולת מידותיו הנאצלות, ועל כך עובדה נאה בפיו, שתלמד על הכלל כולו:

"היה זה בחודש טבת תשל"ט, ממש ימים ספורים לפני נישואיו של הרבי. באותה תקופה ממש גם נקבע מועד שמחת נישואי, וכבר קיבלתי את המפתח לדירת, היה עלי להעביר את כל ספריי מבית הוריי לביתי החדש. משהבין הרבי תוך כדי שיחה עמי שאינני מסתדר בכוחות עצמי, הציע מיד את עזרתו, והודיע- קבע כי בשעת חצות בליל שישי, יגיע יחד עמי לבית הוריי, כי יגיע לי בהורדת כל ארגזי הספרים, ויחד נוביל אותם לדירתי - המעשה הנאצל הזה של חתן העומד ימים ספורים לפני נישואיו, ומוצא את הזמן המתאים לגמול חסד עם ידיד, מבלי להעלות בדעתו מחשבה שבימים טרודים אלו כבר יהיה מי שיעשה את הטובה הזאת זכורה לי עד היום לטובה..."

אגב, מוסיף הגרא"מ שליט"א, כי בשיחתו עם רבנו, לפני כשלוש שנים, הפליא רבנו לספר אודות בנו ממלא מקומו כב"ק מרן אדמו"ר שליט"א גדולות ונצורות.

"גם בלימוד הבקיות השקיע כוחות

עצומים בהבנת כל פרט"

התרגשות מיוחדת אחזה בנו כאשר שוחחנו עם מי שזכה ללמוד בקביעות עם כב"ק אדמו"ר זצוק"ל בתקופת פוניבז', בהיותו החברותא של 'סדר בקיות', הגאון ר' אלעזר משה פריד שליט"א, כיום מרבני כולל פוניבז' המהוללה.

החברותא מתקשה לשכוח את זכר הימים ההם: "למעלה מארבעים שנה חלפו מאז, כמעט יובל, אך גם הימים והשנים הרבות לא ישכיחו את סגולות אישיותו הנאדרה בקודש של הרבי, את נעימותו המיוחדת והנפלאה ששפעה לכל סביביו כגביע הזה המתמלא על גדותיו. על אחת כמה וכמה שאי אפשר לשכוח את גיעתו ועמלו בתורה, שהייתה לשם ולתפארה גם בהיכל בו רבו הלומדים והמתמידים. כשכולו שקוע בעיון הסוגיות.

"גולת הכותרת בדרך לימודו של הרבי" פותח ר' אלעזר משה ומפרט, "הייתה השקעת כוחות עצומים בכדי להבין כל דבר ועניין עד תומו, כך, שגם בסדר לימוד הבקיות, כאשר עיקר המגמה בה היא ההספק, לא אבה להרפות וללמוד בצורה שטחית יותר. אם

דרך לימודו של הרבי. בשיח תורני עם יבלחט"א בנו כ"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה שליט"א

מסר לו רזי תורה וגינוני מלכות. רבנו מקבל ברכת זקנו מרן הכנסת מרדכי' בימי השבע-ברכות

יושב ומזווג זיווגים

צוהר מרתק עתיר גילויים

על עבודת קודשו ופעילותו הנמרצת של רבנו זצוק"ל

למען הקמת בתים נאמנים בישראל ולשדך הבנים והבנות במסירות רבה בשיחה מיוחדת עם הרה"ג ר' מרדכי צלר שליט"א מרבני וועד 'אהבת תורה'

שליט"א. "כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א הגיע לבקר את רבנו במעון קודשו בבני-ברק, וכמוכן הביקור רב הרושם היה רצוף בשיחת קודש על הלכות ומנהגי ישראל. לעת שנפרדו אותם צדיקים להבחיל"ח, יצא רבנו ללוות את האורח הגדול עם פמלייתו הנכבדה, ומטבע הדברים, באותם רגעים עת יצאו שני האדמו"רים בחיבה גלויה מבניין חצר הקודש לרחובה של עיר, הייתה ההמולה רבה.

"לפלא היה הדבר, כי ברגע שסיים רבנו ללוות את האורח הדגול, פנה לשוב על עקבותיו לכיוון פתח בניין חצר הקודש, והנה פונה רבנו לעברי וניכר היה שברצונו לומר לי עניין נחוץ. התחושה הייתה שדבריו של רבנו יבטאו את הביקור הנכבד ואת כל ההמולה שנוצרה בשעה זו, או שיוכיח רבנו אודות השיחה עם האורח כדרכו בקודש. אולם מי יבין סוד צדיק, מה שהעיקר על לבו של רבנו היה עניין אחר לגמרי! את דבריו אמר לי בשאלה ובקול תחנונים: 'האם עדיין אין לך הצעת שידוך עבור בחור פלוני?!...'

"מה אומר ומה אדבר! היה זה לימוד נורא הוד עבורי ועבור כל הסובבים, לראות ולהבין מה עומד בראש מעייניו של רבנו בכל עת, גם בשעה שכזאת לא הסיח את דעתו מצערו של בחור המצפה לזיווגו."

מוסיף איש שיחנו ומחדד את הדברים: "ישנם רבים מאנשי שלומנו שלא ימוש מזיכרונום את רבנו פנה אליהם אישית בכל מיני לשונות של בקשה: 'תעשה לי טובה, תמצא בבקשה שידוך לפלוני'. בלשון כזו או אחרת ולעיתים אף הוסיף הבטחה: 'אני מבטיח עולם הבא למי שימצא שידוך לפלוני!...' עם חלוף השנים נודע לאותם יחידים שישנם רבים כאלו ששמעו כאלו בקשות אישיות מרבנו שכולו היה מקשה אחת ברצון לעזור ולסייע בשידוכים.

"כזכור לכול כמה פעמים אף הבטיח שישלם מהונו הפרטי דמי שדכנות למי שיעזור וימצא שידוך לאותם הזקוקים לכך, ורבנו אף ביצע זאת בפועל. ידוע לי גם על כמה חכמי לב שכשרצה רבנו לקיים את הבטחתו ולשלם להם מהונו על השידוך שעשו, ביקשו שיחליף זאת בברכת קודש שיזכו לנחת מיוצאי חלציהם. מסירותו והשקעתו הרבה של רבנו לעניינים אלו לא ידעה גבול, אף מזמנו היקר השקיע רבנו שעות רבות, עד כדי כך שכמה פעמים הדרך בחורים בשיחות ארוכות שידעו כיצד להתנהג בעת פגישתם עם הצד השני."

מציין רבי מרדכי ואומר לנו: "סיפר הגאון רבי שמחה רבינוביץ שליט"א מחבר ספרי 'פסקי תשובות', כי בעש"ק אחד קיבל שיחת טלפון מרבנו ובמשך כחצי שעה בירר אצלו על משפחה מסוימת מבני קהילתו ברמת שלמה, עד שממש היה נראה כאילו רבנו מברר זאת עבור אחד מילדיו או ממשפחתו הקרובה, כי דרש וחקר על כל הפרטים והכיוונים שרק שייך לברר. כשנגמר השידוך בשעה טובה ומוצלחת, נוכח לראות

במשך תקופת שנת האבלות שחלפה ביעף, נערמו סיפורים רבים ועדויות נפלאות על עבודת קודשו של רבנו מאחורי ומלפני הקלעים, לפעול בעוז ותעצומות למען הקמת בתים נאמנים בישראל על אדני התורה והחסידות, בהיותו משים עינו ולבו לצרותיהם של ישראל ולא יכול היה לראות בצערם ובסבלם, כאשר דגש מיוחד הונח מצידו ועל-ידו בנושא זה של קידום שידוכים לבני הנעורים, בקיימו מצוות 'הלכת בדרכיו' וכפי שאמר חז"ל (בר"ר פס"ח ס"ד) שהקב"ה יושב ומזווג זיווגים.

וכך אומר לנו הרה"ג ר' מרדכי צלר שליט"א, מחשובי האברכים בחצר הקודש סאדיגורה ומרבני וועד 'אהבת תורה': "במשך שנות הנהגתו של רבנו, ניכר היה עד מאוד כמה העיקר ונגע הדבר של העיכוב בשידוכים לליבו הטהור, כאשר מלבד התמסרותו בפועל ממש לעניין זה, אף הרבה לבקש ולדבר שיעסקו בדבר

"...המשיך מרן רבנו זצוק"ל בענוות חן ופנה אלינו חברי מערכת "המבשר" בזעקת קודש שבקעה מנהמת ליבו הטהור: "עוד ברצוני לעורר אודות הנחיצות לעסוק ולסייע בשידוכים - אם כי אינני יודע איך כתב העת יכול לבטא זאת, אך מסתמא כבר ימצאו את הדרכים לכך..."

ואיש את רעהו יעזור, שכל אחד ימצא דרך איך לסייע למצוא שידוכים לזקוקים להם. אף בשהייתו בחז"ל הזכיר זאת רבנו בשיחותיו כמה וכמה פעמים, באומר שזוהי צרת רבים שישנם מעוכבי שידוכים וחייבים לעזור להם."

לפנינו מקבץ מרתק ורב-הוד מתוך עדויותיהם וסיפוריהם של חסידי וירידי חצר הקודש סאדיגורה, שזכו ליהנות מרבנו עצה ותושייה בתחום השידוכים, כפי שמספר לנו הגר"מ צלר שליט"א בשיחתו המיוחדת ל'המבשר' במלאות השנה הראשונה להסתלקותו של רבנו.

הבטחת עולם הבא

"היה זה בשנת תשע"ה, פותח הרה"ג ר' מרדכי

את הרגעים הנצחיים האלו לא ישכחו במערכת 'המבשר' לעולם. הזיכרונות הנרגשים מאותו מעמד אפוף הוד של מעלה, צפים ועולים מחדש בהגיעה אל סיומה השנה הראשונה להסתלקותו של רועה ישראל ותפארתו. היה זה בסיומו של יום גיבוש לכלל הסופרים בשופרה של היהדות הנאמנה, י"ב בחשוון תשע"ח, כאשר זכינו לנעילה מרוממת במחיצתו של כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל, אשר נאות להקדיש מזמנו היקר דקות ארוכות לחזק ולעודד את עובדי המערכת, למען ידעו את האחריות הגדולה הרובצת על כתפיהם במלאכת הקודש.

קדושה ומלכות עיטרו בתפארה את שולחנו של הרבי, שעה שנכנס להיכל ההתכנסות בו ישבנו כולנו מרותקים למוצא פיו. "עליכם להכיר את כובד האחריות של כל מאמר המופיע ונדפס", פתח הרבי במאור פניו הבוהקות שלא יישכחו מאיתנו. "על כל כתב לשקול את מילותיו עוד בטרם יעביר את הנכתב למבקרים הרוחניים ולרבנים המורים את הדרך הראויה. עליכם לשקול היטב איך יתייחסו לכך הקוראים הצעירים והמבוגרים ואפילו הזקנים. מציאות העולם היא כיום שבמידה מסוימת יש משקל לקריאת כתב עת בעיצוב דרך החיים, הדרך אשר ילכו בה. לאור זאת כמה גדולה היא האחריות לכתוב הכול על טהרת הקודש, לבחון כל נושא הנכתב במידה ובמשקל הראויים."

כאן המשיך מרן רבנו זצוק"ל בענוות חן ופנה אלינו בזעקת קודש שבקעה מנהמת ליבו הטהור: "עוד ברצוני לעורר אודות הנחיצות לעסוק ולסייע בשידוכים - אם כי אינני יודע איך כתב העת יכול לבטא זאת, אך מסתמא כבר ימצאו את הדרכים לכך - לדאבון לב מאז הוטל עלינו לשבת על כסאו של אבי אדמו"ר [בעל 'עקבי אבירים'] זי"ע, שומעים צרות רבות כל-כך, אבל בדורנו עניין זה גובל כמעט במגפה ר"ל, כאשר בחורים רבים מגיעים לגילאים מבוגרים ואין מושיע להם, כך גם במשפחות רבות בהן יושבות בנות המשועות לישועה. המדובר הוא הן כאן בארה"ק והן בחז"ל, רבים מאוד מבקשים ומתחננים לישועה, בבתים רבים מצפים כמה וכמה מילדיהם לישועה. אי אפשר לתאר את הכאב הנורא של ההורים המצפים לישועה, מן הראוי לעורר את הרבים לעסוק במצוה גדולה זו אשר אין ערוך לשכרה."

עטרת ישראל

כבו"ק

מרן אדמו"ר

ה'עטרת ישראל'

מסאדיגורה זי"ע

שנה

להסתלקותו

השידוכים

לתדהמתו שכל זה היה עבור משפחה רגילה מחסידי סאדיגורה, אפילו לא עם קרבה מיוחדת לבית הרבי, ועבורם רבנו השריח עצמו בעש"ק לזמן ממושך...

שמה יקדימנו אחר

השיחה הייחודית מתמשכת לה בסיופי הוד ופלאות על עבודת הקודש של רבנו בתחום השידוכים, והנה עוד כמה מהם לפנינו:

"היו כמה וכמה פעמים ששמחת ה'ווארט' לרגל שידוך שנסגר בכי טוב, התקיימה אצל רבנו ממש ברגעים האחרונים טרם נסיעתו לחו"ל. כך היה גם כשגמרנו פעם שידוך בין שתי משפחות בשדה התעופה, כשרב שדה התעופה הרב נסים אלמליח שליט"א מסדר חדר מיוחד לצורך העניין, בו ערכו את הקניינים כנהוג, ולאחר-מכן ערך רבנו 'לחיים' לרגל השמחה. הצד השווה שבהם, שרבנו פעל בכל מאודו כדי לסיים את השידוך על הצד הטוב ולא לדחותו."

מעשה נוסף כעין זה מספר המשב"ק הרה"ג ר' אברהם חיים ברנדווין שליט"א, שבביקורו האחרון של רבנו בלונדון בחודש כסלו תש"פ, נכנס בחור מחסידי סאדיגורה בלונדון שלמד בישיבה בארה"ק, לקבל ברכה ועצה על הצעת שידוך. לאחר ששמע רבנו בהתעניינות את כל הפרטים, המליץ לו שיראה לגמור את השידוך בזריזות טרם שובו של רבנו לארה"ק. הבחור תמה בליבו איך ייתכן לגמור שידוך במהירות שכזו תוך ימים ספורים, אולם רבנו עודדו והמליץ לו שלא יחשוש מכך והוסיף לו ברכה שהכול יתנהל כשורה ובמהירות.

להפתעתו הגדולה, אכן הגיעה בקשה מצד הכלה שברצונם כבר לברך על המוגמר ומצידם אפשר כבר לתנות 'לחיים', אלא שהוריו של הבחור היו עדיין בחו"ל והוא הציע את התלבטותו לפני רבנו האם ראוי לגמור את השידוך ללא נוכחות ההורים. רבנו הביע את דעתו שיש לגמור את השידוך ונימוקו עמו, אך הורה קודם לקבל את הסכמת ההורים לכך והוסיף עוד שלא יפרסמו זאת ברבים עד להגעת ההורים ללונדון.

ואכן השידוך נגמר במזל טוב במעונו של רבנו בשירה וזמרה. היה זה זמן מועט טרם שובו של רבנו ארצה, כשהמשמשים בקודש לחוצים וטרודים מאיחור הטיסה, אך רבנו בנועם הנהגתו לא מיהר כלל וכלל, אלא ערך שולחן 'לחיים' לכבוד השמחה ועוד הוסיף דברי חיזוק והדרכה לחתן ולכלה, ושיבח את שני הצדדים אותם הכיר משכבר הימים.

"מעשה מעניין וייחודי נוסף אירע בביקורו האחרון של רבנו בלונדון בחודש כסלו תש"פ, מוסיף רבי מרדכי לרתק אותנו באוצרותיו הברוכים. נכנסו אז לפני רבנו משפחה מחסידי סאדיגורה בלונדון, להתייעץ ולבקש ברכה לבתם הבוגרת ומצפה כבר שנים רבות לישועה. לפליאתם השיב להם רבנו שינסו למצוא את השידוך המתאים לבתם דווקא מארה"ב. והנה עברו כחודשיים ונשמעה הבשורה בבית רבנו על גמר שידוך לאותה נערה עם בן תורה ובן טובים מארה"ב, בברכתו וברוח קודשו שהתנוצצה בפיו.

בית נאמן בישראל: פעילות חובקת יבשות לסגירת

וקידום שידוכים מלוס-אנג'לס לבני-ברק

במרכז השיחה המיוחדת מספר לנו הרה"ג ר' מרדכי צלר שליט"א מה שבדידה הווה עובדא:

"באותה תקופה ממושכת בה שהה רבנו בצוק"ל בלוס אנג'לס, ממש בשנתו האחרונה עת התגברו עליו חוליו וחולשתו, עם כל זאת המשיך ביתר שאת בעבודת הקודש, כידוע. ביום בהיר, מקבל אני שיחת טלפון בשעות אחה"צ מהמשב"ק הרה"ג ר' אברהם חיים ברנדווין שליט"א, כשבפיו בקשה דחופה שקיבל כעת מרבנו ממקומו בחו"ל, שיבקש ממני בשמו שאשתדל למצוא שידוך לבחור פלוני מבני החבורה. אין אתנו יודע עד מה ולא התבהרו סודם של דברים למה דווקא ביקש שאני אהיה זה שימצא שידוך לפלוני, אבל זוהי עוד דוגמה זעירה ורבת משמעות למעשים שבכל יום, איך רבנו נשא על ליבו בכל התקופות והמצבים עניין זה.

"לא רק לאברכים מחסידי סאדיגורה פנה רבנו בבקשה זו, כי גם לשדכנים שזהו מקצועם הקבוע, וכפי שסיפר אחד השדכנים בבני-ברק, שהמשמש בקודש פנה אליו בשמו של רבנו בלוס אנג'לס, שיתאמץ לסייע בכל מאי דאפשר בשידוך לבחור מסוים שנתקל בקשיים רבים. הוא לא האמין למשמע אוזניו, שגם בעת היות רבנו בלוס אנג'לס הרחוקה ומתייסר בייסורים נוראים, לבו הטהור נתון לצעריו של בחור פלוני שעדיין לא מצא את זיווגו ושלח לבקשו שיעסוק בכל כוחו למענו."

כשנודע הדבר לרבנו, שמח שמחה גדולה שאין לתארה ולשערה על-כך שזכה לסייע בהקמת עוד בית בישראל.

"מי ימלא את שמחתו הגדולה של רבנו עם כל בית שהוקם בשעה טובה, כפי שכולם הרגישו מקרוב איך שבכל שמחת 'לחיים' של גמר שידוכים שנערכה בבית רבנו, היה מלא התרגשות ושמחה. אזכיר בזאת מה שסיפר הרה"ח ר' הערשל הלוי ז"ל - שזכה לשמש את רבנו במסירות של ממש בתקופת שהותו בלוס אנג'לס, שלא הצליח לתאר במילים את השמחה העצומה שראו על פני רבנו עת בישרו לו על גמר השידוך של שתיים ממשפחות אנ"ש בארה"ק שהשתדכו ביניהם, ולמרות שרבנו כמובן היה מעורב בכל התקדמות השידוך מכל הצדדים, מכל מקום לאחר שבירכו על המוגמר הייתה זו שמחה שאין לשער ולתאר, עד כדי כך שרבנו תפס בידו של ר' הערשל מצד אחד ובידו בנו הרה"צ רבי אליהו שליט"א מצד שני, ופתח בריקוד על הניגון 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו', כל זאת לאור שמחתו העצומה בכך שנבנה עוד בית בישראל."

"פרידמאן מלוס אנג'לס"

הטלפון הפתאומי שצלצל בבית משפחה חסידית מירושלים (שאינה קשורה לחצר הקודש סאדיגורה), הביא עמו שיחה לא מוכרת עם מספר ארון ומסובך שמקורו בחוץ לארץ. בתחילה התנהלה השיחה באופן קטוע מאוד. "מדבר כאן פרידמאן מלוס אנג'לס ואני רוצה להציע לכם שידוך" - נשמע הקול מעבר לקו, אבל בני המשפחה הוסיפו תמיהה על תמיהתם: 'נשמע שהוא מכיר אותנו, אך מי הוא המדבר? מי מכיר אותנו בלוס אנג'לס הרחוקה?' אט-אט התבהרה התמונה והם הבינו שהדובר הוא לא אחר

מאשר מרן האדמו"ר מסאדיגורה בכבודו ובעצמו, שהמתין מעבר לקו עד ששייבו לשאלתו אודות הצעת השידוך. רועה נאמן לעדתו ולעדת כל בית ישראל היה רבנו, כאשר גם בהיותו נתון מעבר לימים ויבשות בתוך תקופת גלותו הקשה והנוראה בלוס אנג'לס, חיפש ומצא אפשרות לעזור לעוד שתי משפחות בישראל שקיבל את ביתם, ברצותו לקיים את מאמרו ז"ל (גיטין מא). 'מצווה בו יותר מבשלוחו', והציע בעצמו שידוך לאותה משפחה עם משפחה מצוינת מתושבי לוס אנג'לס.

עד שבני אותה משפחה בירושלים עיכלו את הזכייה הגדולה בה הם זכו שרבנו הוא זה שמציע להם הצעת שידוך, כבר סיים רבנו את השיחה בהפטירו שיכולים הם לפנות אליו בכל עת אם צריכים הם פרטים נוספים על אותה משפחה... "אין אומר ואין דברים ואין צורך להוסיף עד כמה המעשה זה מדבר בעד עצמו", מציין הגר"מ צלר שליט"א בספרו את העדות המיוחדת הזו, "איך רבנו אינו חס כלל על כבודו ועל זמנו ועל הטרחה שבדבר, אינו שולח שליחים אלא בכבודו ובעצמו מתקשר להציע שידוך... כי אכן עשה הכול באשר לכול בכדי לסייע ליהודי הנתון בצער מעיקוב השידוך לבנו או לבתו המצפים לישועה".

בכדי להבין עד היכן נגעו הדברים בליבו הטהור של רבנו, נסיים את מאמרו באמרי הקודש אותם נשא מנהמת ליבו בשהותו בארה"ב בחודש ניסן תשע"ט. הייתה זו תקופת ייסורים נוראה אשר לא יכילנו הרעיון, כאשר בימי חג הפסח היה רבנו מאושפז בבית החולים, ומיד לאחר החג הוסיף והתייסר בייסורים כפי שהתפרסם אז ברבים וכזכור לכול הימים הקשים ההם. והנה, בעת פרידתו מקהל חסידיו בבארא-פארק טרם שובו ללוס אנג'לס, דיבר בקודש אודות עניין מעוככי השידוכים וממש לא יאומן כי יסופר איך בתוך ייסוריו הנוראים, מה שהטריד את מנוחתו היה צערם העמוק של בני ובנות ישראל המצפים לזיווגם, וכאבם של ההורים המייחלים לראות בשמחת בניהם.

אלו היו אמרי קודשו ביום כ"ו לעומר תשע"ט: "הנני מבקש מכולכם שתקיימו מצוה גדולה, כאן במדינת אמריקה יש לדאבון לב ר' קושי גדול בעניין השידוכים וליבי כואב עד מאוד מזה, כשרבים מאוד מתחננים על נפשם לישועת בניהם ובנותיהם שהגיעו לפרקם ועדיין לא זכו לזיווגם הראוי להם, והוא פחד נורא. אבקש שתקשיבו היטב לבקשתי זאת: על כל אחד מוטל חוב ממש, אם יודעים אתם על ידי או אם מכירים אתם משפחה שמתקשים בעניין השידוכים לצאצאיהם, חוב קדוש מוטל עליכם לשבת בכל ערב ולהשוב במשך זמן אם יש ברעיונכם איך לסייע עבורם במציאת זיווג הגון ולהציע זאת עבורם, או לדבר עם אחרים שיפעלו עבורם בזה.

"טייערע אידן! אינכם משערים עד כמה גדולה המצוה הזאת, כשהודי רק שומע שיחת טלפון שמציעים עבורו הצעת שידוך לבנו או לבתו זה ממש מחיה נפשות, ומקיימים בזה 'כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא'."

לדאוג לבחורים. במעמד סיום הזמן בישיבה

מסר מרכזי בשיחה לצוות המבשר. רבינו בשיחה לצוות 'המבשר'

בצלו חמדתי

יריעה אפופת געגועים, מעניקה הצצה מרתקת אל אחורי הפרגוד, מגלה טפח מתוך מסכת גדולת רבנו זיע"א. פרי עטו של מי שזכה להיות מאנשי סודו במסגרת פעליו הכבירים והברוכים למען הזולת במגוון תחומים. כאשר יישא האומן את היונק

הוא - היה אומר

אשר הרעיף עלי היה תדיר אומר לי: "משה! עמוד על ימיני, תדע לך שהבחורים והאברכים המסיחים לפני את מועקותיהם עלולים לפעמים להרגיש אי נעימות באם עסקנים מאנ"ש יעסקו בעניינם, אי לכך עדיף שאתה תתעסק בזה, כדי שלא לגרום להם בושה או פגיעה ח"ו". היות ומגוריי הוא בסמיכות לחצר הקודש, השתדלתי כל פעם שנקראתי אל הקודש לבוא אל חדר רבנו זיע"א, מפאת יראת הכבוד סברתי שאין זה מכובד ונכון לדבר עם רבנו בטלפון, למרות שרבנו רצה לחסוך ממני להגיע לביתו. אך באחת הפעמים התעקש רבנו זיע"א ואמר לי: "משה! הומן יקר לכולנו, תרשה לעצמך לדבר עמי בטלפון", ומני אז הרשיתי לעצמי לדבר בטלפון. על אף זאת עדיין העדפתי תמיד לבוא אל המלך כעבדא קמיה מריה.

להחיות נפש כל חי

כבר בראשית הנהגת העדה הק', כאשר רבנו זיע"א התוודע מקרוב למצוקתם הכלכלית של רבים מקהל עדתו, היות שרבים מתוכם היו ללא מקור פרנסה מחמת סיבות שונות, היה מיצר בצרתם כצערו האישי, או אז שינס את מותניו וגמר אומר לדאוג עבור אותם קשיי יום, ופרס חסותו עליהם ברוב דאגה וחמלה אבהית. בעת הזאת ביקש רבנו לברר ולפעול עבור מקומות עבודה לאנשים ונשים, תוך שהדגיש לפני את מאמר החסידים "הגשמיות של זולתך - זוהי הרוחניות שלך". הנושא היה בנפשו ממש ולא מצא מנוח עד שינוחו יגיעי כוח.

באותה שעה אמר לי רבנו זיע"א: "בכל זמן ובכל מקום שתבין ותרגיש שיועיל לנושא אם תשתמש בשמי לומר שאני בקשתי אישית או שאני ברכתי אישית וכדו', הרי אני נותן לך הורמנא ורשות מעכשיו, היות ואתה שליחי, ושליחו של אדם כמותו". ואכן, זכיתי לסייעתא

ייחודיותו של רבנו הייתה לא רק במה שדיבר, אלא גם במה שלא דיבר. רבנו ידע היטב כיצד לאחוז בפלך השתיקה בד בבד עם החזיקו את חצוצרות התרועה. בהיותו אמן הנפשות הכיר היטב באותן נקודות תורפה של הבריות, ובעומק תבונתו ידע להלך בזהירות כהולך על חבל דק. הרבה יותר מאשר היה מחנך ומדריך ע"י דבריו הק', היה מקרין ומעביר בכוחו הגדול את כל ערכי הקודש באמצעות הנהגתו התמידית דבר יום ביומו, בהנהגה עילאית של רוממות וגדלות רוח, התמדה ושקידה תמידית בתורה, כובד הראש שאפפו בכל עת, הליכות וגינוני אצילות וחסידות שהיו חלק בלתי נפרד ממהותו, כל אלו היוו דרך החיים שלימדה את כולנו בכל עזו את הדרשה והתביעה - "כזה ראה וקדש".

רבנו זיע"א היה בבחינת "מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". קשה עלי גליון לפלס נתיבות לתוך מסכת עבודת קודשו הטמירה והנעלמת של רבנו זיע"א שהיה מרבה להסתתר בשפירי חביון בהסתרה שבתוך הסתרה. במסגרת זו נשתדל בס"ד להציג מעין מטעמת כל שהיא זעיר פה זעיר שם. בשורות הבאות אתמקד דווקא בחלק של ה"מוצב ארצה", כאשר היה מתמסר ודואג לעדת חבלו, על גזוליו ירחף בדאגת לב להוציאם מצרה לרווחה ומאפילה לאורה.

מבין ומאזין...

אודה לבורא עולם על הזכות שרבנו זיע"א פתח לפני שיערי אהבה וזיכני להיכנס להיכל הקודש לפני ולפנים מאות פעמים, כאשר לרוב נקראתי לבוא אל המלך להיות שליח נאמן לעזור ולסייע בפעולותיו למען עדת צאן מרעייתו בפרט, ולמען המוני בית ישראל בכלל. באהבתו

למען המוני בית ישראל בכלל. בסוד שיח עם כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א

עטרת ישראל

כבו"ק

מרן אדמו"ר

ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זי"ע

שנה

להסתלקותו

הלב מסרב להאמין... אך הנה כבר חלפו עברו להם ביעף י"ב חודש מאותו יום מר ונמהר בו לקו המאורות וכבה נר המערבי, ונשבה ארון הקודש בפתע כשכבו"ק מרן אדמו"ר בעל 'עטרת ישראל' מסאדיגורה זיע"א נגדע מארצות החיים ועלה בסערה השמימה. דמותו הגדולה והאצילית הקורנת באור יקרות עומדת לה בהדרה לנגד עינינו, כאשר הייתה באמנה אתו בימי חייו עלי אדמות. מבטו העמוק והנוקב חודר ללשד עצמותינו, ומעיני כולנו - הקטנים עם הגדולים מנער ועד זקן טף ונשים - נראות הדמעות, הגעגועים העזים והכיסופים הבלתי נדלים... לזכות ולו פעם אחת נוספת לראות את זיו קודשו, לשמוע את נועם אמריו, ולעמוד במחיצתו של האי רעיא מהימנא אשר נשא את משא העם ואת סבלותיו ברוחניות ובגשמיות.

אמשכם בעבותות אהבה

מאותו יום אשר הונף ואשר הורם לשבת על כס ההנהגה, יצא מגדרו להיות רועה את הצאן אחר המדבר בהנהגה רחמימית ושמימית, בעומק דעתו והכרתו הבין וידע את הנדרש עבור נפשות בני דורנו ופתח לקהל אנ"ש שערי אהבת תורה ויראת שמים, וכמלאך המכה על הקדקוד ואומר גדל היה עומד על גבם באהבה ובמסירות אין קץ. ואכן, זכה לייסד ולהקים, להרחיב ולהוסיף תורה וחסידות, עבודת ה' וגמילות חסדים, כרם חמד "סאדיגורה" שתחת הנהגתו הייתה לראש פינה, פינת יקרת בכותל המזרח של היכלי החסידות, וכפורחת עלתה ניצה הבשילו אשכולותיה. חפץ ה' בידו של רבנו הצליח להעמיד לגיונות של אברכי משי עוסקים בתורה ובמצוות בכל עת מצוא, בחורי חמד היושבים על התורה ועל העבודה, כאשר על כולם מרחפת וניכרת בכל עזו ההנהגה שהשריש בנעימה בכל מי שדרך על מפתן דלתו, המידות הטובות והאציליות עליהם היה עומד ומזהיר, מפציר ומתחנן, דורש ומבקש, כאשר נפשו יצאה בדברו להביא את קול ה' בהדר, שיחדיו יהיו תמים תורה עם דרך ארץ, תורה עם מידות טובות, כי הרי שלובים הם זה בזה כתרי רעין דלא מתפרשין, והם הם אבן השתייה והיסוד להגיע לקרבת אלוקים. מבאר החסידות זילף מים חיים על פני עדתו, ובדבריו הק' שנאמרו בלבת אש מתוך הסנה היה מחדיר אמונה בה, והיו נחלי האמונה שמשך לפניו מרעננים את הנפשות ונוסכים בשומעיהם ביטחון בהש"ת.

אהבת ישראל

דשמיא מיוחדת כאשר משמים הולכונא למקומות שבדיק אז חיפשו עובד/ת חדש/ה, אם בתחום היצירה, הפקידות, המכירות, ואם בתחום החינוך. בדרך על טבעית זכינו כמעט כל שבוע לשבץ את אחד מאנ"ש במקום עבודה. יצוין, שכל פעם היה רבנו זיע"א מתמקד על שם מסוים, וכשבס"ד הלה סודר בעבודה מיד עבר לפעול למישהו נוסף.

עד היום לא משמראה עיני החיך הרחב ואיני יכול לשכוח את הנהרה והשמחה שעלתה על פניו כאשר התבשר שהנה עוד אחד הסתדר ב"ה בפרנסה.

לפלא היה בעיניי שתמיד היה רבנו זיע"א סופר באצבעותיו, "כמה אנשים כבר הצלחנו לסדר פרנסה?". אך כשזכינו להגיע למספר 13 (י"ג) התבהרו הדברים, באומרו לי במאור פניו "הנה, עתה אנחנו בוודאי זוכים להשפעת י"ג מידות של רחמים...". ומי יעמוד בסוד קדושים.

באחת הפעמים, כששמע רבנו זיע"א שיש מכרז על משרה מסוימת, ביקש להודיע לאחד מאנ"ש לשלוח קורות חיים ולהשתתף במכרז. בד בבד ביקש שאשוחח עם האחראי על המכרז ואבקשו לפעול למענו. לאחר דין ודברים אמר לי האחראי שהוא מוכן להיכנס לעובי הקורה בנושא זה, בתנאי שישמע אישית מכבד"ק אדמו"ר זיע"א שאכן זהו רצונו. שבתאי מיד אל הקודש וסיפרתי מה שהלה ביקש. "תתקשר אליו מיד, כאן ועכשיו, ואדבר אתו" – אמר רבנו זיע"א. ואכן, תוך דקה שוחח רבנו עם האחראי שהבטיח לפעול בנושא. למחרת היום הודיעני האחראי שהעניין סודר על הצד הטוב ביותר.

באחד המקרים נקלע לקשיים אחד מאנ"ש שהיה לו תפקיד ניהולי בכיר ומכובד והמפעל נסגר, הלה נשאר ללא מקור פרנסה, ורבנו זיע"א עודדו בטללי תחייה שבעז"ה ימצא בקרוב מקום עבודה חדש. אך דא עקא, האברך התעקש שהוא מעוניין רק בתפקיד ניהולי כפי שהיה לו בעבר. הבאתי בפני רבנו מספר הצעות אך מחשש שהמקומות הנ"ל יגרמו לירידה רוחנית לא אבה רבנו לאשר זאת. יחד עם זאת ניסה רבנו לשכנעו לעבור למשרה של שכיר וכדומה, אך ללא הועיל. לאחר זמן מה היה רבנו באירוע מסוים ושם בשיחה אישית עם האברך הסכים הלה לעבוד במשרת שכיר. מיד בו במקום ביקש רבנו ליצור עמי קשר ואמר לי: "האברך נמצא כאן אתי באירוע, שוחחתי אתו והוא כבר מסכים לקבל משרת שכיר, עלינו לנצל את שעת הכושר בטרם יתחרט...". השתדלנו כמיטב יכולתנו, ובעקבות זאת נפתח לו פתח ממקום אחר וזכה למקום פרנסה ראוי ומכובד.

זה ספר תולדות אדם

אהבתו של רבנו וחביבותו לספרים טובים ומוצלחים, לא ידעה גבולות. מדי פעם נוהג היה רבנו לפקוד חנות ספרים תוך התעניינות על ספרים חדשים שיצאו לאחרונה. זכיתי להביא לפניו כמנחת ביכורים עשרות ספרים חדשים שיצאו לאור, כאשר כל פעם היה מתעניין אילו ספרים חדשים יצאו, רבנו היה נהנה מאוד מספר שהושקע בו מלאכת מחשבת, עמל ויגיעה, בתוכן ובעריכה, בהדפסה ובההדרה. תוך דקות ספורות היה קולט בחושו המיוחד האם הספר אכן ראוי לעלות על שולחן מלכים – מאן מלכי רבנו.

קורת רוח מרובה הייתה לו מספר שהיה לפי רוחו. לא פעם, כשנכנסתי לחדר קודשו היה שקוע בספר שלפניו בבחינת "כל מעייני בך" ולא היה שם לב כלל מהסובב אותו, מרוכז היה בכל חושיו בין השורות הקטנות, ומוחו החרוש תלמים ממאמץ היה בוהק מזיווה של תורה, או אז הייתה נעימות גן עדן מרחפת סביבותיו וכבוד ה' מלא את המשכן. היה זה מחזה מרהיב ביופיו. הייתי עומד דקות ארוכות בדממה דקה עד שרבנו "התעורר" משרעפיו ומחמדת שעשועיו התורה הק'.

מטבע הדברים זכיתי לדלות ולשאוב מרבנו זיע"א דברי השקפה, ובפרט את משנתו החינוכית הבהירה המתאימה לדורנו אנו. רבנו זיע"א היה תמיד מתעניין על דרכי הפעולה במגוון נושאים חינוכיים

"...אגיד לכם דבר, איני אומר שאני זוכר כל אחד למשך י"ב חודש. אבל כל אחד שנכנס ומספר לי את צרתו, ח"ו, צערו נוגע לי עד עומק השיתין, לבי נקרע לגזרים ואיני יכול לחזור לעצמי במשך זמן רב..."

- בחסידויות שונות, והאם הצליחו, והיה שמח לשמוע וללמוד על כל שיטה מוצלחת. בדרכו סלל מסילות חינוך לבחורים ואברכים אשר בהם פתח להם נועם ורצון, והכין עבורם דרך לחיים של קרבת אלוקים, לחיים שיש בהם אהבת תורה ויראת שמים. כאשר היה חושף את זרוע קודשו ומרומם את קהל עדת ישרון בדיבורים נאדרים בקודש, הייתה שאיפתו התמידית להלהיב את הלבבות ולרומם את הנפשות, להוביל את עדת חבלו בדרך מלכות בית רו"ז, להעלותם לעולם של אצילות ולהגביה אותם טפח וטפחיים מעל הגשמיות והאנוכיות.

מעניין לעניין, אני נזכר שלקראת הנסיעה הגדולה שהייתה בעת חנוכת הבית בסאדיגורה שבאוקראינה, היה רבנו מלא התרגשות והיה מדבר על כך בכיסופין וערגה, ואמר לי: "נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה', בו אנו ננטוש את החומר והגשם ונצעד על המקום אשר אדמת קודש הוא, יהיו אלו ימים של רוחניות, ימים גדושי התעלות והתרוממות שלא מעלמא הדין...". כשנבצר ממני להצטרף למסע הקודש עקב שמחה משפחתית, אמר לי בשבוע ארצה כשענינו מרותקות אל נקודת האופק: "מי שלא היה שם, לא יוכל לעולם להשלים זאת..."

נהנין ממנו עצה ותושייה

כאשר רבים מאלו שפקדו את מעונו ושיחרו לפתחו בדבר ישועה ורחמים היו זקוקים להיוועץ ולהסתייע עם עסקני רפואה וכדו', היה רבנו זיע"א האישי על העדה אשר ייצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם, והיה מברר עבורם את כל העניינים ולאחר מכן מגיש בפניהם

כשולחן ערוך דברים ברורים ומסודרים. וכמעשהו ברפואת הגוף כך מעשהו ברפואת הנפש. רבנו נשא את כל אחד מהם על לוח לבו, והתפלל בעדם בכל עת מצוא, כאשר שמותיהם ופתקאותיהם היו מונחים לפניו ב"דאווען צימר". הוא הכיר את נבכי לבכם ובאהבתו ובחמלתו הוא גאלם ממצוקותיהם, והרעיף עליהם טללי חיות.

כאשר הבין רבנו שאלו שנכנסו לעצה ולברכה לא יסתדרו במבוכי הבירוקרטיה של תחום הרפואה, ביקש רבנו ליצור קשר עם עסקני הרפואה הי", ולהביא לפניו את רשימת הרופאים ואת דרכי הטיפול המומלצים על ידם. רבנו ירד לפרטי פרטים ופעמים רבות ביקש שאדאג גם לקביעת תור אצל הרופא, ולא זו אף זו גם לטופס 17 מקופ"ח ושאר אישורים רפואיים. וכך הם קיבלו על טס של זהב חבילה רפואית מסודרת... תור שנקבע לפרופסור, טופס 17 מסודר בקופת חולים, ושאר מסמכים רפואיים שיכולים לסייע בנידון.

לא פעם ולא פעמיים אמר לי על כאלו שעברו לפניו בליל שבת קודש שעניניהם היו כבויות ולא מצאו חן בעיניו ולהרגשתו יש משהו שמציק להם, וביקש לדובבם בחכמה ולדלות מהם מה שמציק להם ואיך אפשר לעזור להם.

עיניי מצטעפות בדמעות בעת היזכרי מאותו יום שיש עש"ק חורפי, כאשר שבת קודש נכנסת בערך בשעה 4.00, והנה בשעה 1.00 בצהריים התקשרו אלי מבית רבנו זיע"א, ורבנו אישית מבקש לסור אליו כי זה עניין של פיקוח נפש. תוך מספר דקות כבר הייתי בבית רבנו שהיה מוטרד מאוד מהעניין, וביושר שכלו והכמתו הרבה ניתח את העניין שעסק בו לפרטי ודקדוקי, וביקש ליצור כאן ועכשיו קשר עם מספר עסקנים, ניסיתי לפקפק באפשרות שהם יענו כשעתיים לפני שבת, אך רבנו התעקש באומרו "איני יכול להיכנס לשבת קודש בטרם אדע שיש כיוון לפתרון העניין, תתקשר ותראה שתהיה לך סייעתא דשמיא".

ואכן, התקשרתי לאחד העסקנים שבדרך כלל קשה להשיגו והנה הוא על הקו... לאחר שמיעתו וליבון העניין הפנה אותי לעסקן שני, וחברך חבא אית לי עד שנוצר קשר עם האדם הנכון, והלה הבטיח שמדי ביום ראשון הוא יטפל בנושא, רבנו זיע"א סיים את הטיפול בעניין כחצי שעה לפני זמן הדלקת הנרות – כשאנפאיו נהירין בנהירו עילאה.

דרך אגב, באותה שבת נכנס רבנו זיע"א למנחה בערב שבת קודש כרבע שעה לאחר הזמן הקבוע. הבחנתי בחסידים ואנשי מעשה שנכנסו ללחץ ומסתכלים על השעון ללא הרף, באותם רגעים חשבתי בליבי: 'אם רק הייתם יודעים - ולו על קצה המזלג - במה היה עסוק רבנו עד כמעט זמן הדלקת הנרות!'

כאומן הנושא את היונק

לכו חזו מפעלות רבנו זיע"א אשר סייע ועזר לכל אלו שחלפו על מפתן חדרו כאשר הם, והיה זה פסיפס רחב ומגוון ביותר של אנשים מכל המעמדים ומכל העדות.

זכרתי ימים מקדם, כאשר אי שם באמצע החורף הגיעה לרבנו בני משפחה מעדות המזרח אשר בנם שהיה כבר כבן ארבע, שעד כה גדל תחת סינר אמו, ומעולם לא היה במסגרת חינוכית. וכאשר הבינו שהגיע עת 'חונך לנער' פנו בצר להם לרבנו שסייע להם להכניסו לתלמוד תורה. רבנו לקח זאת על עצמו כפרויקט אישי,

במגוון נושאים חינוכיים בחסידויות שונות. עם להבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

בצלו חמדתי. עם אביו כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"עקבי אבירים" בביקור אצל מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל

עטרת ישראל

כבו"ק
מרן אדמו"ר
ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זי"ע

שנה
להסתלקותו

אהבת
ישראל

הארט פנים ואהבת ישראל. רבנו בביקורו בקהילתו בלונדון בשנים האחרונות

רושם של חודשים. רבנו נואם את נאום החינוך חוצב הלהבות בוועידת אגודת ישראל בארה"ב

סידורו של יום

רבנו היה מעורר רבות על הצורך שיהיה לאדם סדר יום קבוע ומסודר, תוך ניצול הזמן בצורה מקסימלית ואיכותית. יקרת הזמן בערה כאש בעצמותיו, הוא אשר כל רגע ורגע מיומו היה שקול מדוד ומתוכנן היה זועק מנהמת לבו הטהור כנגד ביטול הזמן. והיו הדברים יורדים ונוקבים חדרי בטן. תחת אחד השיחים הביע בפניי את כאבו העמוק על המצב הנוכחי אצל רבים - הגובל בבזבוז ושריפת זמן. תמיד היה מנווט את צעירי הצאן והאברכים לנצל את שעות הלימוד במלואם ל"שעת איכות". כאשר שמע על אחד הכוללים שלמדו בו במשך זמן שלם 7 דפים בעיון או על מסגרת אחרת שלמדו במשך 5 שנים נושא מסוים בשולחן ערוך, לא נחה דעתו מכך, באומרו שלפי הקצב הזה מה יסיפיק האדם במשך ימי חייו עלי אדמות? בעקבות זאת תבע ודרש מאברכי הכוללים והלומדים להכין תכנית לימודית עם אתגר ומטרה באומרו שזה מועיל גם לניצול הזמן וגם לאיכות הלימוד, ובעיקר - סיים רבנו ואמר - החדוותא דאורייתא והסיפוק הנפשי מהעמידה ביעדי התכנית היא לאין ערוך.

ליוצא חלציו של הגאון הרב פדווא כגמולו הטוב. והעלה זיכרונות מתקופת הרב פאדווא והרעיף ברכות לרוב על ראש היניק.

בכל צרתם לו צר

מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, בשובו ממסע הקודש ללונדון בכסלו תש"פ, זכיתי לשוב עמו ברכבו מנתב"ג לביתו נאווה קודש בב"ב. כשהרה"ח ר' מרדכי שלמה כהן שליט"א היה הנהג, בדרך הביע רבנו זיע"א את הנאתו הרבה מהמסע שהפיק תועלת רבה לאנ"ש, ולסיום אמר לנו: "אתמול סיפרתי לציבור אנ"ש את המסופר בשם הרה"ק מטשורטקוב זיע"א, שהבעש"ט הק' אמר פעם שאין ליטול דמי פדיון נפש רק מי שמסוגל לזכור את הנותן ולהעתיק בעדו במשך עשר שנים מיום נתינת הפדיון, ואם אינו נמצא בזיכרונו במשך עשר שנים הרי כסף הפדיון נפש גזול בידו. אחר פטירת הבעש"ט הרי קיבל המגיד זיע"א את ההנהגה והוא היה איש חלש

ובתבונתו ורוב חכמתו הדריכנו את הדרך אשר נלך בה. בסייעתא דשמיא שבו בנים לגבולם ובחצרות אלוקינו יפריחו, וזכינו להכניסו באחד הת"תים החשובים כאשר בתשובה לשאלת מנהל הת"ת מי נושא באחריותו של תלמיד זה נענה רבנו שהוא מקבל על עצמו אחריות אישית על התלמיד. ואכן, תלמיד זה נמנה היום על התלמידים המצוינים בת"ת. ורב שלום בנייק.

המגיד מראשית אחרית

כלל ברזל וקניין גדול הדריך אותנו רבנו זיע"א, והוא להתבונן ולברוק כל מהלך ופעולה עשרה (!) צעדים קדימה, לחשב חשבוננו של עולם האם כל הפועל יוצא מהמהלך או הפעולה היא אכן בבחינת "אך טוב וחסד ירדפוני", או שח"ו לאחר זמן או עם התקררות מההתלהבות ייתכן מצב הפוך...

פעם הבעתי בפניו אפשרות למהלך מסוים שהיה מועיל באותו זמן, ורבנו זיע"א חשב וחישב בקול, ניתח ושקל בפלס מאזניים בעיניים צופיות למרחוק ובהסתכלות רחבה ומקיפה, וכך הובילני להבנה והכרה שאין לעשות את אותו מהלך.

מה אשיב

אחת מתכונות ההוד בה ניחן רבנו זיע"א הייתה מידת "הכרת הטוב" אשר הייתה מהמופלאות שבמידותיו הנעלות. תמיד היה מקפיד להביע הוקרה והערכה כלפי מיטיבו ולפעמים אף לצאצאי מיטיבו בבחינת 'בגלל אבות תושיע בנים'. זכורני, כשזכיתי לארס את בתי תחי' עם נינו של הגאון רבי העניך פאדווא זצ"ל מרא דאתרא דלונדון היה מלא התרגשות, וסיפר במשך שעה ארוכה את הקרבה שהייתה לו עם הגאון הרב פאדווא זיע"א, בהתבטאו שהוא חייב לו הכרת הטוב במידה מרובה, כי הוא הגבר אשר קבלו בידיים פרוסות ובנפש חפצה מיד עם הגיעו להתגורר בלונדון. כשנכנסתי אליו עם חתני הי"ו, קם לכבודו ואמר: "לנינו של הרב פדווא צריך לקום...". לימים כאשר באנו עם נכדי נ"י הקרוי על שמו של הרב פאדווא זצ"ל לעריכת 'חלאקה', שוב קם לכבודו והיה מלא שמחה וחדווה, וראה בזה כסגירת מעגל, בו הוא זוכה להשיב

מאוד ולא היה בכוחו לזכור בזיכרונו למשך זמן רב כ"כ את אלו שנתנו פדיון נפש. הלך המגיד להשתטח על ציונו של רבו הבעש"ט הק' שיודיעהו כדת מה לעשות, כי הוא אינו מסוגל לזכור זמן רב כ"כ. מרוב צערו נפלה עליו תרדמה ואז נתגלה לו הבעש"ט ואמר לו שבדורו די לזכור את הנותן פדיון נפש למשך י"ב חדשים בלבד ואין צריך לזכרו עשר שנים (מובא ב'דברי דוד'). וכאן אמר לנו רבנו זיע"א משפט שהרעיד את נימי לבבנו, וכך אמר: "אגיד לכם דבר, איני אומר שאני זוכר כל אחד למשך י"ב חודש. אבל כל אחד שנכנס ומספר לי את צרתו ח"ו, צערו נוגע לי עד עומק השיתוף, לבי נקרע לגזרים ואיני יכול לחזור לעצמי במשך זמן רב". קול דממה דקה נשמע וחיל ורעדה יאחזון.

משברך וגליך עלי עברו

אין כאן המקום במסגרת זו להעלות את קורות תקופת ימי חוליו בשנותיו האחרונות. התלוויתי אליו באותה תקופה למספר פעולות רפואה בכל מיני מצבים ובזמנים שונים, מעולם לא ראיתי בסערת נפש. ובעיניי, הבריה התיכון וחוט השני באותם ימים היה עניין "מוח שליט על הלב", בו התבלט רבנו בכל פינות ומחנות שהובילה אותו ההשגחה העליונה בצוק העתים.

נשבעה בטוב ביתך

נקודה נוספת אציין על אותה תקופה. מסופר, שהבעש"ט הק' לא הייתה דעתו נוחה מדרך הסיגופים והתעניות, וכששאלה אותו הרבנית על זה שהוא עצמו לא אוכל ימים רבים, השיב 'אני איני מסתגף, אני רק שוכח לאכול...'

באותם ימים קשים נצטווה רבנו ע"י הרופאים לאכול מדי שלוש או ארבע שעות ארוחה קלה. כשרבנו סיפר לי זאת בסוד שיה, העזתי לשואלו 'האם רבנו מקיים את פקודת הרופאים?', השיב לי רבנו במענה רך ובמתק לשונו: "מה אומר ומה אדבר, אני שוכח שעלי לאכול...". כך היה רבנו מקיים "גרסה נפשי לתאבה", כאשר הרווה את צימאונו בהתרפקות על התורה הקדושה ובעיון עמוק בספרים הרבים שהיו עמוסים על שולחנו. מני אז התנהגו הגבאים בעזות דקדושה ובהגיע העת דאגו להכניס לרבנו מיני מזונות בכדי להשיב את נפשו הטהורה.

הרבה יותר ממה שכתבתי לפניכם כתוב כאן... מקרים רבים יישארו 'חסויים' לעולם והדברים נכתבו כמגלה טפח ומכסה טפחיים...!

זכותו תגן עלינו ומה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש, וממקומו יפן ברחמי להעתיק לפני כיסא הכבוד בעד עם מרעיתו. זיע"א.

אֲשֶׁרֵי הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ

זיכרונות מופלאים על התקופה הנאדרת בה שהה רבנו זצוק"ל בגלות לוס-אנג'לס

ב'רב שיח' מיוחד וסוחף השופך אור מחודש על עבודת קודשו בערוב ימיו עם הרה"ח ר' מאיר לייב רויזמן הי"ו והרה"ח ר' יוסף יצחק אינגבר הי"ו

לפני ל"ג בעומר, בשבועות הראשונים עדיין לא התערב בכלל בענייני הציבור, מתוך אצילותו הנשגבה לא רצה להכביד על בני הקהילה, ורק הודה לאלו שבאו להתפלל ולהשלים מניין. אחר חג השבועות, כאשר ראה כי הציבור מגיע מתוך אהבה ורצון, התחיל לדבר לפנינו אמרי קודש אחר תפילת מעריב."

מחיה מתים ברחמים רבים

בשלב זה נסער ר' יוסף יצחק ומשתף באותן שיחות יקרות שנשמעו מפי הקודש אחרי תפילת ערבית:

"השמועסין של רבנו היו חוצבי להבות אש! הן אלו שנאמרו לאחד תפילת מעריב בימות החול והן השיחות שנאמרו בהודמנויות אחרות. הן היו שיחות התעוררות נשגבות, ליראת שמים, חסידות, סיפורי צדיקים, חיזוק - היו אלו רגעי תענוג רוחני ממש! כולנו עמדנו לפני רבנו באימה ובריאה, גם כאלו שעד אז לא הייתה להם בעיה לפתוח את פיהם נגד גדולי ישראל ר"ל, למדו על בשרם פרק בהלכות התקשרות לצדיק... היה זה מדהים לראות כיצד בני הקהילה שותים בצמא את דברי רבנו, חוזרים בהתלהבות על אמרי הקודש ומשיחים זה לזה 'ווארט' ששמעו ממנו. אין ספק כי אישיותו הנשגבה והקורנת חדרה ללבבות כולנו!"

ר' מאיר לייב מצטרף גם הוא ומספר בהתרגשות על אמרי קודש של רבנו שליוותה אותו משך תקופה ארוכה: "רבנו פירש פעם על האמור בתפילה 'מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים', מלבד הכוונה הפשוטה ב'מחיה מתים' על תחיית המתים העתידה להיות במהרה, הרי שישנה כאן כוונה נוספת: לעיתים יכול להיווצר מצב אצל יהודי שחלק מסוים באידישקייט מתקרב

שמעתי על רבנו...

"המתנתי לשעת הכושר בה אוכל לראות את הרבי פנים אל פנים, ולמזלי הטוב זו לא איחרה לבוא: לקראת ל"ג בעומר תשע"ט פשטה השמועה כאש בשדה קוצים, כי רבנו יפאר את מעמד ההדלקה לכבוד רשב"י בתלמוד תורה המקומי בו אני משמש כמלמד. בשעה היעודה נכנס רבנו בחוש ב'קאלפיק' ולמרות חיזורו וחולשתו, ערך את ההדלקה בכוחות מחודשים למעלה מן המשווער. בסיום המעמד הגיש אותי מנהל הת"ת הרה"ח ר' שמחה אולמן שליט"א להתברך מפי הקודש. רבנו חיך אלי ובירך אותי בהצלחה. היתר - היסטוריה... מני אז נקשרה נפשי בנפש רבנו, וכשמעתי כי באותם ימים רבנו הגיע להתאכסן בבית הרה"ח ר' שמואל בנימין איינהורן הי"ו, נהפכתי מיד לאחד הקבועים במניין התפילה בימות החול, ובהמשך גם בשבתות."

הרב יוסף יצחק אינגבר הי"ו מעיר לעומתו: "אצלי זה היה הפוך... התחלתי להתפלל אצל רבנו בליל שבת, ורק לאחר-מכן הוספתי לבוא לתפילות בימות החול..." ר' יוסף יצחק ממשיך לספר על התקופה הראשונה בה שהה רבנו בקרב בני הקהילה החרדית בלוס-אנג'לס: "בחג השבועות תשע"ט באה קבוצת חסידים מארה"ק לשהות בצל הקודש. הייתה זו עבורנו הזדמנות לראות 'מלך ביופיו', את האהבה וההתקשרות העצומה כמים הפנים לפנים ששררה בין רבנו לחסידים. רבנו התרגש מאוד לראותם ויצא מגדרו לקראתם. השתתפנו אז, בני הקהילה, בתפילות ובעריכת השולחנות, ולכבודנו ביקש רבנו שישמרו בפרהסיא על כל מנהגי יו"ט שני... כך זכינו לשמוע שוב מפה קודשו את קריאת האקדמות בלהבת אש ולנעילת החג מרוממת." ר' מאיר לייב נזכר בראשית ימי הגעתו של רבנו ומבהיר לנו אודות זהירותו בענייני הציבור: "רבנו הגיע לכאן ימים ספורים

מופלאה היא ביותר תקופת שהותו של כב"ק מרן אדמו"ר העטרת ישראל' זצוק"ל בלוס-אנג'לס, כאשר נסע לדרוש ברופאים ולעבור מסכת טיפולים קשה ומייסרת ל"ע, עת הכביד עליו חוליו האחרון אשר ממנו לא קם למגינת לב ולדאבון נפש. מזיגה ייחודית נראתה בו בדמותו הקורנת של רבנו באותה תקופה, כאשר מחד גיסא היה כולו מלוכף בסבל ומכאובים שאין הדעת יכולה להכילם ר"ל, אולם מאידך גיסא, האיר לכל סביביו באור יקרות והשפיע לבני הקהילה החרדית בלוס-אנג'לס מזיוו והדרו, עד כי נדמה היה לפעמים כי כל מטרת בואו לא הייתה אלא עבור כך בלבד.

בסיומה של שנה להסתלקותו של רבנו, שבים אנו לשמוע על קורות אותם ימים ב'רב-שיח' משותף ומאלף עם שניים מחשובי בני הקהילה החרדית בלוס-אנג'לס, הרה"ח ר' מאיר לייב רויזמן הי"ו והרה"ח ר' יוסף יצחק אינגבר הי"ו, המתרפקים בגעגועים של הוד על זיכרונותיהם הנפלאים מאותם ימים ורגעים מרוממים, ומשחזרים בפנינו את עבודת הקודש של 'מלך בשדה' בעוז ותעצומות על אף חולשת גופו הטהור, כשכבר בתחילת דבריהם הם משמיעים את משפט הסיכום: "תקופה של גן עדן עלי אדמות!" בני שיחנו בוחרים לפתוח אודות הפעם הראשונה בה זכו לראות באור פני מלך חיים, עם הגיעו ללוס-אנג'לס בחודש אייר תשע"ט לצרכי רפואה. וכך מספר הרב מאיר לייב רויזמן הי"ו: "בתקופה הראשונה לשהותו של רבנו בלוס-אנג'לס, התאכסן במקום מרוחק מהקהילה החרדית וקבע את תפילתו בבית חב"ד המקומי. למרות בקשתו של רב הקהילה, רבנו התנהג שם בפשטות וסירב להפצרותיו של הרב לשבת על מקומו, אלא התעקש לשבת על כיסא רגיל. כשמעתי מכך התפעלתי מאוד מהפשטות הגדולה שאפיינה אותו בכל ישותו, והייתה זו הפעם הראשונה בה

פורים תש"פ. לימינו כב"ק מרן אדמו"ר שליט"א לשמאלו בנו הרה"צ רבי אליהו שליט"א

חמשה עשר בשבט תש"פ

עטרת ישראל

כבו"ק

מרן אדמו"ר

ה'עטרת ישראל'

מסאדיגורה זי"ע

שנה

להסתלקותו

תקופת לאס אנג'לס

אצלו והוא בחינת מת, על כך יש לעורר ולזעוק בתפילה, 'מחיה מתים ברחמים רבים', ריבוננו של עולם, אני מבקש ברחמים, תחיה את חלק העבודה שהתקרב אצלי, שלא אהיה בבחינת מת בעניין פלוני..."

"הצורה בה נאמרו הדברים מפי רבנו, החמימות וההתלהבות, קלעו ישר לליבי כחץ למטרה. כאשר נכנסתי לאחר כמה ימים בפעם הראשונה לקודש פנימה, אמרתי לרבנו שה'וארט' הזה מאוד חזק אותי... רבנו שמח ונענה: 'נו, היה כדאי להגיע ללוס-אנג'לס רק בשביל לומר את ה'וארט' הזה ולעזור ליהודי להחיות מתים'..."

"הייתה זו עברוננו שנה בה הפכנו כולנו להיות חסידים של רבנו, מספר ר' מאיר לייב גם על השפעתו של רבנו על בני הקהילה. 'רבנו ניהל כאן ממלכה ביד רמה כולל עריכת שמחות משפחתיות כמו: חלאקעס, הנחת תפילין, אויפרוף וכדומה. רבנו היה מקור החיות ל'חסידישע יונגעלייט' בלוס-אנג'לס, הוא תבע מהם 'א' ווארעמע דאווענען' עם 'חסידישע ניגונים', הוא בהחלט שינה כאן כמה וכמה משפחות מן הקצה אל הקצה ברוחניות ובאידישקייט, ובל נשכח שהוא עצמו היה במצב לא פשוט בכלל."

"נאר אמונה, נאר אמונה"

פרק מיוחד ניתן להקדיש להתייחסותו של רבנו לחולים אחרים שבאו ללוס-אנג'לס למטרות רפואה וקיוו לישועה יחד עם רבנו באותם מסדרונות בית החולים. למרות שרבנו עצמו היה באותם ימים חלש ומלוכף בייסורים עזים שאין הדעת סובלתם, רבנו התעלם מייסוריו האישיים וחיפש היכן ניתן לעזור לעוד יהודי, כיצד יוכל לחזק עוד חולה במילה טובה, בדברי ברכה ועידוד.

משך שעה ארוכה מקדישים בני שיחנו ומשחזרים את פרקי ההוד באותם ימים טרופים:

באותה תקופה בה שהה רבנו בלוס-אנג'לס, שהה שם גם אחד יהודי בשם ר' ישראל מחשובי חסידי סאטמר בבני-ברק, שהגיע גם הוא בכדי למצוא מזון למחלתו על ידי אותו רופא. לר' ישראל לא היה כל קשר קודם לסאדיגורה, אולם כששמע שגם רבנו נמצא כאן, התחיל להגיע מדי יום לתפילות מנחה ומעריב. לילה אחד, כאשר הסתובב רבנו לפני הקהל וראה את ר' ישראל שרוי בחולשה גדולה ל"ע, ניגש אליו ואמר לו: "כמה צריך ללמוד ממך שאתה מחזיק את עצמך חזק! הקב"ה אוהב אותך! אני ואתה אחים לצרה - הבה נתחזק יחד באמונה ובשמחה..."

ואו, להפתעת כל הנוכחים, תפס רבנו את ידיו והתחיל לרקוד 'נאר אמונה, נאר אמונה...' לא היה אחד שלא הוריד דמעות באותו שלעמד ללא כל גוזמא, לראות את רבנו שבצעמו חולה ומיוסר, מחזק יהודי חולה אחר, ומשך דקות ארוכות ורקד עמו בעיניים עצומות 'נאר אמונה!' ר' ישראל היה ממשיך להגיע מדי יום, גם בימים קשים לא הסכים לוותר, באומרו: 'אני צריך את סאדיגורה...' זה מה שנתן לו כוחות!

גם הגה"ח רבי יעקב שפירא זצ"ל, רב קהילת באיאן בקריית-גת, היה דבוק ברבנו בכל לבו ובכל נפשו, ולא הסכים לוותר על אף מאורע בו יכול להיות בצל רבנו בלוס-אנג'לס, מלבד 'טיש' אחד שקיבל הוראה מפורשת שלא יבוא להשתתף, אחרי שחש אז מאוד ברע. בימיו האחרונים בבית החולים כשהיה שרוי במצב קשה, שלח רבנו לומר לו בשמו שאינו מסיח דעת ממצבו אפילו רגע אחד!

יהודי נוסף מחסידי סאטמר שהגיע ללוס-אנג'לס

לצרכי רפואה, היה רבנו מעודדו ומחזקו בכל עת. הלה היה שבור ורצוף ממצבו הקשה, ולא רצה להישאר בלוס-אנג'לס. בני הקהילה דאגו להביא אותו לפני רבנו לתפילות, ותמיד היה יוצא משם מחוזק. רבנו היה פונה אליו ואמר לו: "תהיה עם חיוך, בשמחה! רק אני יכול להביא מה אתה עובר, ואני אומר לך שרק בשמחה אפשר לפעול! אני יודע עד כמה זה קשה, אך מוכרחים להתחזק!"

בהזדמנות אחרת, כשכבר לא היה לו כוח לקום לשמוע את אמרי הקודש של רבנו אחר מעריב מרוב חולשתו, הוא נשאר לשבת על מקומו באפיסת כוחות ר"ל. כששמע רבנו שהוא נמצא בחדר, פנה אליו מיד בחיוך מאיר פנים: "אתה הרי חסיד סאטמר, הרבי זכרוננו לברכה (הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע) עשה הכול בשמחה, תהיה גם אתה בשמחה! אותו יהודי קיבל מכך חיות של ממש ופניו זרחו באור יקרות!"

"...רבנו היה אז חלוש מאוד ובקושי יכול היה לעמוד. בסיום תפילת מעריב, כאשר שמתו את פניו לעזוב את המקום, ביקש רבנו לקרוא לי וביקש את מספר הטלפון של בני-ביתי..."

הכרת הטוב במידה גדושה

בשלב זה עובר הרה"ח ר' מאיר לייב רויזמן הי"ו לספר אודות מידת 'הכרת הטוב' שהייתה בו ברבנו, כשלאחר כל אירוע וכלל הזדמנות זכר תמיד להודות ולהוקיר את אלו שפעלו עבורו כך:

"בחוודש סיון תשע"ט, תקופה קצרה אחרי שרבנו בא לשהות בקרב הקהילה החרדית בעיר, שלחתי לבית האכסניה זר פרחים גדול עם ברכה קטנה, בכדי להנעים לבני המשפחה את השהות במקום. כבר בליל שבת סימן לי רבנו בידו כי היה זה בעיתוי הנכון..."

"ביום ראשון שלאחר-מכן החמיר מצבו של רבנו ובהחלטת הרופאים הוחלט לאשפזו. כעבור עשרה ימים נקראתי סמוך לשעת המנחה להשלים מניין, עם שובו של רבנו בחסדי ד' לבית האכסניה. רבנו היה אז חלוש מאוד ובקושי יכול היה לעמוד. בסיום תפילת מעריב, כאשר שמתו את פניו לעזוב את המקום, ביקש רבנו לקרוא לי וביקש את מספר הטלפון של בני-ביתי..."

לא חולפות דקות מועטות ועוד לפני שהספקתי בעצמי לשוב לביתי, כבר הייתה רעייתי עסוקה בשחת טלפון שקיבלה מהרבנית הצדקנית תל"ט"א - א"ח מרן רבנו זצוק"ל, להודות לה על הזר שנשלח לאותה שבת. כל זאת, כשרבנו בקושי שב מבית החולים במצב של אפיסת כוחות, ובכל זאת מחפש את הזדמנות הראשונה להוקיר ולהודות למישהו שפעל עבור בני ביתו."

ר' מאיר לייב ממשיך לספר: "בימים הראשונים בהם התפללתי במניינו של רבנו, ראיתי כי אין לפניו סידור קבוע משלו. ניגשתי לבנו פע"ח הרה"צ ר' אליהו אליקים געציל שליט"א, ובמענה לשאלתי השיב, כי רבנו רגיל להתפלל בסידור עם אותיות ברורות, ללא כל ביאורים ופירושים. כבר בימים שלאחר-מכן, זכיתי להגיש בפני הקודש סידור נאה עם כריכת עור, ורבנו הוקיר לי על-כך טובה משך זמן רב.

"בכל השבוע הראשון, בסיום התפילה הביט רבנו בשמי ובשם בני-ביתי שהוטבעו על הכריכה האחורית להיות לפני עיניו לזיכרון תמיד. כעבור חודשיים בערך,

אמר לי רבנו שהוא יחזיר לי על הסידור שהבאתי לו, בסידור אחר. אחר שמונה חודשים זכיתי לקבל מהרבי סידור תפילה. איני יודע לתת לזה טעם..."

הזכות ישרות בשדה החינוך

גם בימי שהותו של רבנו על אדמת ניכר, לא עזב את 'משנת החינוך' לרגע, ובכל עת עורר את בני הקהילה והאברכים אודות דרך החינוך הראויה, תוך כדי שגם הוא עצמו מקרב את לב הנערים. ילדים ובחורים שהיו מגיעים לחזות בזיו פניו היו זוכים לשמוע תמיד אמרת עידוד והדרכה נכונה.

מספר הרה"ח ר' יוסף יצחק אינגבר הי"ו: "אירוע מיוחד שנצרב בזיכרוני, כאשר נכד של הנגיד הר"ר דוד הגר הי"ו ממשפחה מיוחסת לגזע ויז'ניץ ונמנים על צאצאי הס"ק מרוז'ין זי"ע, בא להניח תפילין אצל רבנו בלוס-אנג'לס. אחרי התפילה ערך רבנו שולחן 'לחיים' והרחיב בדברות קודשו אודות העבודה של ימי הבחורות, על השאיפות שצריכות להיות אצל בחור צעיר ועל הרצון לגדול, הציפי לך ציונים. רבנו הסביר מה זה תפילין ומה הפשט 'קשר'. אני אישית חשתי התרוממות גדולה אחרי אותה שיחה, למרות כי כבר עברו שנים רבות מאז שהייתי בחור..."

"בכלל, רבנו הבין בנבכי הנפשיות בצורה מעוררת השתאות. זכורני ששאלתי פעם שאלה אודות אחד מבני משפחתי, והבין מיד במה מדובר למרות שעוד לא ראה כלל את הבחור. אגב, איני יכול שלא לספר על הפעם האחרונה בה זכיתי להיכנס לקודש פנימה בלוס-אנג'לס. היה זה ביום האחרון לשהותו כאן (בפעם האחרונה קודם ההסתלקות), אנשים רבים ביקשו להיכנס יחד עם בני ביתם להתברך מפי הקודש. בעקבות הלחץ שנוצר, חשבתי כי לא אכנס הפעם, רק קודם ראש השנה אתקשר להתברך בברכת השנים. אדהכי והכי ראיתי שהשתחרר הלחץ, מיהרתי וכתבתי קוויטל ונכנסתי.

"רבנו קרא בקול את כל השמות והתעכב על חלק מהם, על שם מי נתתי את השם והיכן הם לומדים וכדומה. בתוך כך ומבלי ששאלתי נתן את הוראות קודשו לגבי אחד מבני משפחתי: 'תזכור מה שאני אומר לך, כמה שיהיה יותר בבית, יותר טוב...' אסביר את הכוונה, מציינ ר' יוסף יצחק ומספר: 'בלוס-אנג'לס בחורים רבים עוזבים את המקום לאחר

אמרי קודש בכת"ק: צילום של עמוד כתי"ק של אמרי קודש שכתב רבנו זי"ע בלוס אנג'לס בתקופת הסגר של הקורונה - חודש ניסן ה'תש"פ, כשלא יכלו להתאסף ליומא דהילולא של זקנו הרה"ק הכנסת מרדכי זיע"א

שנות הישיבה-קטנה ועובריים ללמוד במקומות אחרים בעולם. למרות שרוב הבחורים אכן עזבו את העיר, בן המשפחה עליו דיבר רבנו, נותר ללמוד כאן ליד הבית והוא עושה זאת בשמחה, הוא מאמין שכך טוב לו, הרי כך הרבי אמר..."

עוד הוא מספר על עבודת החינוך של רבנו בלוס-אנג'לס: "בשבת קודש פר' בא, עבר לפני רבנו אחרי התפילה, אב מודרני עם בנו הבחור. רבנו עצר אותם ושאל את הבחור באנגלית: 'הינך יודע את הרמב"ן בסוף פר' בא?' משהשיב הבחור בשלילה אמר לו רבנו: 'איני רוצה שתפנה בלילה לישון קודם שלמדת את דברי הרמב"ן בסוף הפרשה, דבריו נחוצים מאוד לכל אחי, הם יסוד האמונה בהקב"ה ובלי זה לא ניתן להיות יהודי... רבנו גם פנה לאבא וביקש ממנו לשמור שבנו לא ילך לישון קודם שלמד את הרמב"ן..."

"כעבור תקופה פגשתי את אותו בחור ושאלתי אותו אם הוא זוכר את הסיפור. עיניו של הבחור נדלקו: 'וודאי שאני זוכר, למדתי את כל הרמב"ן הדק היטב, אני יודע את זה בעל-פה...' חושבני כי זהו מעשה עצום, עד כמה שרבנו חש לכל בחור שראה ועד כמה שדבריו פעלו בלב כל רואיו..."

ר' מאיר לייב מצטרף ומוזכר עד כמה עורר רבנו תמיד את האברכים ללמוד עם הילדים ב'ספר החינוך', להגות טעמי המצוות ולהסביר כל מנהג, גם הנהגות קטנות. תמה היה תמיד: 'מדוע שילד יהודי לא ידע מדוע אוכלים 'קוגל' בשבת... זה הרי מנהג שעושים בכל שבוע... הן בדורנו היצה"ר כל-כך מפתה ומושך את הצעירים ליפול ברשתו, ובכדי שיהיה להם כוחות מנגד, עלינו להעניק להם טעם ו'גישמאק' במצוות, להכניס בהם חיות ולחבר אותם לכל מה שעושים, שלא יהיה כמצוות אנשים מלומדה..."

יותר מזאת התבטא בקודשו: "אין אפשרות שאבא ייגש לסעודת שבת בלי שהכין את עצמו! אבא שמתחיל סעודת שבת בלא הפנה מראש, עליו לדעת שאינו נוהג כשורה. וודאי שצריך לשבת בנעימות ו'גישמאק', לשאול בשלום בני הבית והילדים, אולם מוכרחים להכין לפני הסעודה איזה מאמר, אמרה נאה, להשריש בהם אידישקייט בימי הנעורים..."

כרחם אב על בנים

קהילה שלמה של 'סאדיגערע חסידים' נוצרה לה אז באותם ימים בלוס-אנג'לס, כאשר בכל פעילות ובכל מאורע, ביקשו אנשי הקהילה החרדית לקבל את ברכתו של רבנו. גם רבנו מצידו השיבם באהבה רבה כמים הפנים לפנים, שמח בשמחתם והשתתף בצערם של כל אחד ואחד.

בכל צרתם לו צר: עדות מופלאה על מעורבותו של

רבנו במקרה רפואי סבוך של אחד מבני הקהילה

במהלך השיחה המרתקת והעשירה, משתתק לרגע קולו של הרה"ח ר' יוסף יצחק אינגבר הי"ו וההתרגשות ניכרת עליו. לאחר התלבטות הוא בוחר לשתף אותנו בסיפור אישי, ממנו ניתן לראות עד כמה הייתה מסירותו של רבנו לכל יהודי ויהודי: היה זה כאשר גילו אצל אחד מבני משפחתו הקרובה בעיה רפואית סבוכה והוא חשש מאוד מפני הבאות, עד שממש לא ידע אנה הוא בא ועם מי יתייעץ. "בצר לי נכנסתי אל הקודש פנימה לספר לפניו דברים כהווייתם, לבקש שיעתיר הרבי בתפילה ויאציל מברכותיו. מצבו של רבנו לא היה טוב באותם ימים, חולשתו הייתה רבה וכל מטרת כניסתי הייתה רק בכדי לקבל את ברכתו.

"רבנו אכן שמע את הדברים והתעניין בפרטים, ולאחר שבירכני מעומק ליבו הטור, הורה לי לומר מדי יום קאפיטלעך תהלים מסוימים. רק יצאתי מן החדר, כבר שמתי לב כי אני לא זוכר אילו פרקים אני צריך לומר... ביקשתי את עזרתו של פע"ח הרה"צ ר' אליהו אליקים געציל שליט"א, והוא נכנס לשאול שוב את רבנו. לשמחתי, רבנו העלה את על גבי הכתב את הקאפיטלעך ופתק זה מונח אצלי עד היום כמשמרת ומוזכרת קודש: "עמ"י ע"ש"ו, נ"ז, נ"ח, נ"ט, ע"ה, ק"ז, ק"ח".

"לאחר יומיים, ניגש אלי ר' אליהו אליקים געציל ומספר לי: 'הרבי שואל אודותיך כל הזמן, מן הראוי שתיכנס ותעדכן את הרבי במתרחש'. לא האמנתי למשמע אוזניי, רבנו, למרות כל ייסוריו, לקח לליבו הטור את צרתי ומאז שהזכרתי לפניו את הענייני, לא עזבני ודאג עבורי כאב לבן ממש. וכשבאתי לתפילות שבת יחד עם בניי שיחי, העניק להם רבנו יחס חם ואישי באופן מיוחד. הנהגה זו שבתה את לייב, מסירותו של רבנו לכל יהודי ודאגתו לכל פרט ופרט."

מוסיף ר' יוסף יצחק ומספר לנו בהתרגשות: "לפני טיפול רפואי מסוים שהיינו אמורים לעבור בארץ הקודש, באתי לבית האכסניה של רבנו במוצאי שבת, כדי לשמוע את דעת קודשו ועצתו. תוך כדי שאני צועד לכיוון בית האכסניה, נפל החשמל באזור כולו, כולל בבית האכסניה של רבנו. אולם רבנו לא ויתר וישב עימי יחד במשך שעה ורבע לאור פנס בטריות קטן, שמע את כל הפרטים והצדדים, ובסיום אמר לי: 'לאבי הק' מרן אדמו"ר הע'קבי אבירים זי"ע היה רופא טוב בבית החולים איכילוב, כדאי לשמוע גם חוות דעת שנייה..."

"לאורך כל אותה תקופה דאג לי רבנו במסירות אין קץ, כאילו אצלו עצמו הכול בסדר... הוא עירב עסקנים רפואיים, שלח אלי את טובי הרופאים והדריך אותי בדיוק מה עלינו לעשות, תוך כדי שהוא מחזק אותנו להתמיד בתפילות עד הרפואה השלמה. גם אחרי ראש השנה תשפ"א, סיפר לי המשב"ק הר"ר משה ברגר הי"ו, שרבנו ביקש להזכיר את שמי ב'מי שברך'. ובמוצאי יום הקדוש, כשהכול עדיין עסוקים בהתאוששות אחר התענית, קיבלתי טלפון מבית הרבי: 'וואס מאכט פלוני בן פלוני...!'

"באותה תקופה זכיתי להיחשף במעט למידת 'אהבת ישראל' המופלאה של רבנו במצבי צער וקושי", מסיים ר' יוסף יצחק את סיפורו המדהים בעיניים דומעות. "אף אחד סביבי אינו יודע כלום על מה שעובר עלי, כולי שבור ורצוני מכל המצב המסוכן, אבל דווקא הרבי מסאדיגורה שהוא עצמו מיוסר ונמצא בחולי ישיש בו סכנה, דווקא הוא היחיד אשר שם אל ליבו את כל הפרטים הקטנים, ובא לעזרתי להושיעני ולעודדני. זהו 'אהב ישראל' אמיתי!"

מספר ר' מאיר לייב: "פעילות הקהילה ממש סבבה את רבנו,

הן מהפן האישי כשכל אחד בעת שמחתו ביקש לקבל את ברכת

חקוקים על לוח ליבם לנצח.

הקודש. כאמור, במחיצת רבנו נערכו חלאקע'ס, הנחת תפילין ושבחות אויפרוף, כשבכל אירוע רבנו מברך ומשתתף בשמחה בגדר היוצא מן הרגיל כאילו היה זה ממש משפחה קרובה. גם כשביקשו להתחיל בכלול שליש תורה חדש, נכנס ראש הכולל הגר"ח העניג שליט"א אל הקו"פ, ורבנו שוחח עמו זמן מה, ולבסוף כתב מכתב בכתב ידו במעלת הלימוד בחברותא ומתוך אחדות.

"מלבד זאת ידע רבנו לכוון לכל אחד מילה טובה בכל הזדמנות, בפרט ל'חסידישע יונגעלייט' אותם קירב מאוד. כאשר ניגשתי לפני העמוד בערב שבת, הודה לי הרבי בסיום התפילה: 'ברא כרעיה דאבוה'... ואילו לבעל תפילה אחר שבעת עומדו בעמוד התפילה נטה מיד לכיוון הרבי, אמר 'יישר כוח! א, חסידישע בעל תפילה...' לבחור שעבר תקופה קשה במשפחה היה תמיד מעורר: 'מיט א שמייכל'..."

ר' יוסף יצחק מספר גם על שימת לב של רבנו בהיעדרו של אחד מהם: 'קודם ימי הפסח תש"פ נדבקתי בנגיף הקורונה, ומשכך כמה שבועות לא יצאתי מביתי. להפתעתי, ימים ספורים קודם החג, אני מקבל שיחת טלפון מרבנו אשר שם לב להיעדרותי וביקש לדרוש בשלומי ולאחל לי 'גוט יו"ט'..."

בני שיחנו מתקשים לדבר בשטף בלי הפסקות חוזרות ונשנות של פרצי בכי וזליגת דמעות בלתי נשלטים. הגעגועים העזים כמו רושפים בקרבם באש להבה, ממאנים הם להינחם גם עתה בחלוף שנה מההסתלקות הפתאומית. "לא האמנתי כשמעתי שהרבי הסתלק בסערה השמימה", אומר ר' יוסף יצחק ועיניו מתחילות לדמוע. "לא האמנתי! כי רבנו הלא אמר לי שעוד נראה בבריאות איתנה, כיצד אפוא ייתכן כואת..." הוא מתקשה להשלים את מילותיו ומספר כי רבנו הבטיח להם: "אכיר לכם טובה בזה ובבא על כל אשר עשיתם למעני, אתם קהילה טובה, המקום הוא מקום טוב, אתם אנשים טובים..."

גם כעבור שנה שלמה, בני הקהילה בלוס-אנג'לס מדברים על רבנו וצוק"ל כאילו רק אתמול היה שם, מתקשים להשלים עם החסר ולהאמין כי איננו עוד כי לקח אותו אלוקים. יהודים מספרים בבכי כי לא עובר יום שדמותו של רבנו לא עולה וצפה לנגד עיניהם, יחד הם משחזרים את הרגעים הנעלים והמרוממים בצל קורתו, שיישאר בוודאי

מסירות נפש. בשדה התעופה בשובו בפעם האחרונה לארה"ק

בצרתם לו צר. רבנו זי"ע נושא מדברות קדשו במעמד סיום הש"ס בירושלים סבת תש"פ

תמונה אותנטית של ה'חוזר' רבי יואל זצ"ל
בחזרת דא"ח כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
בהילו גרו על ראשו

דבר חב"ד אשר היה אל יואל

כתיבה: דוד נחמן רוטנר
משתתפים: דוד נחמן רוטנר, יעקב הייזלר

לקראת מלאות מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן, בעל התניא זי"ע, זכינו לנועם שיח מאלף מפי ה'חוזר' של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, הגה"ח מוה"ר יואל כהן זצ"ל. השיחה שנמשכה שעה ארוכה הפכה להתוועדות רוויה ביאורים עמוקים ונפלאים אודות החידוש המופלא הגלום בתורת הבעל שם טוב, שיטת חב"ד בהנחלת החידוש הזה, ביאוריו של בעל התניא והתמורה שהתחוללה בהם לאחר צאתו מן המאסר, וכן נגיעה מקורית וכנה במצבה של חסידות חב"ד כיום הזה, לאחר הסתלקות אביהם רועם

אד"ר תשנ"ב כאשר ניטל הימנו כוח הדיבור הטבעי בעקבות השבץ המוחי, לא היתה מציאות לפגוש את רבי יואל מעבר לד' אמותיו של הרבי.

רבי יואל לא היה 'יד ימינו' העושה רצונו ואף ההגדרה 'תלמידו המובהק' אינה מביעה נכונה את דמותו כי למעשה היה כ'פה קדשו'. הרבי האחרון מליובאוויטש ששמו התפרסם בעולם בכוחו אשר בפיו, שבעת דברו דברי אלקים חיים היה מאריך במאמריו שעות על גבי שעות עד שנלאו פשוטי העם מלהשיגו, כבר בתחילת הנהגתו כאמור, מצא את רבי יואל ככלי מחזיק ברכה שניחן משמים בכוח זכרון נדיר יחד עם ההבנה הנכונה השנויה במשנת חב"ד.

כאשר החל רוח ה' לפעמו ריתק אליו את רבי יואל ועוד בבחרותו בחר בו לשרת את פה קדשו. ובהיות הרבי כמעין המתגבר בדא"ח היה רבי יואל כחלק בלתי נפרד מהווייתו של הרבי בכל אותם ארבעים ואחת השנים וששים וששת הימים כולל הלילות היה רבי יואל כאבר מאבריו של הרבי יומם ולילה לא מש מתוך האוהל פשוטו כמשמעו. אי אפשר היה לראות את פני רבי יואל מבלי לבוא אל חצה"ק ב-770 כי כמו שהרבי לא יצא מחצרו כך רבי יואל.

בעת שראינו את רבי יואל בארה"ק, חשים אנו אפוא בפועל את הסתלקותו של הרבי, וכמשל אותו היהלום גם רבי יואל מתגולל בחוצות תבל בהפצת מעיינות חב"ד ולהשפיע מזיוו על כל ישראל.

רבי יואל שעוד בטרם מונה ע"י הרבי לתפקיד ה'חוזר' מונה בראשונה לכתוב את ה'הנחות' - כהגדרת דא"ח בטרמינולוגיה ה'חב"דית' - המשיך את תפקידו בהפצת

את מפעלו הרוחני של מייסד התנועה שכמאמר חז"ל דבריהם הם הם זכרונם.

לצעירים שבינינו, יש להקדים אי אלה מילים לדמותו של רבי יואל כהן בעולמה של ליובאוויטש ובתנועת חב"ד, אשר לצורך מאמריו שימש כשגרירה של התנועה בעולם. ידוע ומפורסם משלו של הרב בעל התניא שבעת שנדרש תועמיתיו וחבריו לדעה על אודות השינוי שנקט בהפצת תורת הפנימיות שבמשנת החסידות בקרב המוני פשוטי העם. 'הרב' המשיל את הדבר לאותו בן מלך אשר חלה ואחרי שכל חכמי הרפואה נואשו מלמצוא תרופה למחלתו, הציע יועצו אהובו של המלך לייצור שיקוי תרופתי משחיקת היהלום היקר ביותר המשובץ בכרתו של המלך.

אין ספק, אמר 'הרב', אשר חפצו של המלך ברפואת בנו, יקרה היא בעיניו הרבה יותר מכל הון וערך של ה'יהלום' ובוודאי שבחפצו יתברך להוציא את הנפש הישראלית, בנו יחידו של מלכו של עולם, השקועה בעומקי הבלי העולם הזה, עולה לרצון לפניו לפרוס את פנימיות שעשועי תורתו ולשחקה בפי המוני העם, ולערכם כשיקוי כדי להעלות ארוכה ומרפא למחלת נפשם הטהורה.

כפרפרזה למשל הזה, ראינו את רבי יואל זצ"ל בהתוועדו אתנו. שכן מי שחוה את הוויית חצר ליובאוויטש ב-40 השנים האחרונות יודע שאיש זה הנראה לעיני בשר ודם כאיש בין אנשים, אינו אלא היהלום שבכתרו של הרבי האחרון מליובאוויטש. במשך 41 שנה ו-66 ימים מיום ' בשבט תשי"א כאשר הרבי פתח את מעיינות חכמתו כממלא מקום חותנו זצ"ל בנשיאות חב"ד, ועד יום כ"ז

במסגרת ציון 200 שנה לעלותו לשמי רום של 'הרב' בעל התניא זי"ע, עולה כמאליה ההתעניינות הגדולה בקרב הקהל החסידי ושוחרי לימוד תורת אור שבעת הימים מרן הבעש"ט, אשר בפי תלמידיו המאירים את חשכת הגלות בעם ישראל - להחכים, להבין, ולדעת, את התנועה הקדושה אשר חולל הרה"ק רבי שניאור זלמן, תלמידו של המגיד ממעזריטש ושל מוהרמ"מ מויטבסק זי"ע, בדור השלישי של ממשיכי תורת ה'חסידות' בעם ישראל.

אין זה סוד שבמשך 200 השנים שחלפו מעת עלותו לשמי מרומים של הרב בעל התניא כאשר משנתו עברה ונמסרה מדור לדור, הן בפי צאצאיו וצאצאיו צאצאיו ממלאי מקומו בקודש - רועי העם בתנועת חב"ד גופא, והן בקרב מאות אלפי צדיקים וחסידים וותיקים, נשתנו חליפות פניה של תנועת חב"ד כהשתנות פני הדורות, עד שצמצום הדעת בירידת הדורות יצרה מעין 'הבדלי שפה' בין מבקשי האמונה בקרב הקהילות החסידיות השונות לבין תנועת חב"ד. מושגי יסוד במשנת החסידות הפכו לשפת חידות בין אלה לאלה, עד שכאילו נדרש 'מתרגם' ביניהם.

מערכת 'המבשר' כשופרה של תנועת החסידות מצאה לנכון לנצל את הזמן הזה של יומא דהילולא של מייסד התנועה הקדושה חב"ד, כדי ללמוד וללמד ובעיקר להסביר ולפרש אי אלה נקודות השקפה בתנועת חב"ד לשפת הקהל החסידי הרחב.

במטרה טהורה זו, נתוועדו סופרי 'המבשר' עם הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל מתוך תקווה שחפץ ה' בידינו יצליח להרים את קרן התורה והחסידות בישראל, ולהמשיך

דא"ח בכתב ובע"פ וכאשר זכינו לשמוע את דבריו הרי שכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל חי עולמים כמאמרם ז"ל (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה): "וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים? אלא כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא; רבוננו של עולם אזכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות". כל אחת כמה וכמה בשעה שזכינו לשמוע את רבי יואל דולה הוא ומשקה מתורת רבו ככלי ראשון באותו קול ובאותו פה הרי שמאמרם ז"ל הופך למוחשי ממש.

מתוך אותה תחושה עילאית דייקא, ביקשנו אנו להציע את שאלותינו, שאלות המנסרות בעולם החסידות אשר זה עידן עידנים כל שוחר תורת החסידות מבקש למצוא עליהן תשובה. ומי לנו עוד כרבי יואל שיכל להעניק לנו מענה.

תיתי ליה לרבי יואל שנהג טובת עין עם קהל קוראי 'המבשר' ולא רק שהעניק לנו מזמנו היקר, אלא שבמזגו הנוח אף לא קצרה רוחו משאלותינו הטורדות וביאר לפנינו את משנתו כידי ה' הטובה עליו.

החידוש של הפשוטים

הראיון עם רבי יואל נערך בערב של י"ט כסלו ומטבע הדברים נסובה שאלתנו בפתח הדברים אודות נסיבות יום גדול זה אשר דברי הרשב"ע ע"ה באגרתו אל הרי"צ (אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב, ח"א ע' רנט) הוא "ראש השנה לדא"ח... תורת הבעש"ט.

אין ספק שבכל עולם החסידות בשעתו ראו את דינו של בעל התניא כדינה של כל תורת החסידות כי אותו צאר הצורר לא החל את התנכלותו לנוטרי גחלת החסידות במאסרו של בעל התניא, שהרי 'הרב' לא היה הראשון שנכלא ונאסר, ולפניו נאסרו הרה"ק רבי שלמה מקארלין ועוד, כך שאלמלא יצא בעל התניא זכאי בדינו היה אותו רשע מכלה בחמתו את כל עוסקי החסידות שתחת ממשלתו וכל מדינת פולין היתה אז תחת שלטון הצאר הצורר.

מכיון שכך ביקשנו מרבי יואל לשמוע מהי תורת החסידות שבפי תלמידי הרבי ר' בער הגדולים וזלת התניא? מהי תורתו של ה'נועם אלימלך' ע"ה שרוב עולם החסידות בימינו הם מתלמידי תלמידי? ומה הנחיל בתורת החסידות הרה"ק מקארלין שאף הוא היה מהאריות שבתלמידי המגיד ממעזריטש ע"ה?

בתחילת תשובתו מוסיף רבי יואל ומציין שגם זולת עניין ראש השנה שהזכרנו, הרי יום "ט" כסלו הוא יום ההילולא של המגיד ובכל אופן עלינו להעלות את זכרו ולהגות בתורתו שהרי 'דבריהם הם זכרונם'.

ומוסיף שדבר זה שהגזירה היתה על הכלל מסופר מהרה"ק מרוזין זי"ע (מובא בספר 'מגדיל ישועות' סיפור טז): "פעם אחת קראו את הרב מו"ה זלמן (בעה"ת) לפעטרסבורג על סלעצטווי (משפט) והיה פחד גדול על כל העולם, ולא עליו לבד היה הקאמיסיע, רק על ט"ו צדיקים וביניהם גם אבי הצה"ק מו"ה שלום ז"ל מה היה בסוף שעשו כל הצדיקים תפלה וה' היה בעוזרם שנהרג הקייער".

אלא שבאבן ישראל (עמ' י"ח) מובא סיפור זה שהגאון ר' משולם ראטה סיפר מאביו כפי ששמע מפי הרה"ק מרוזין: "כל הזמן שהיה הרב בעל התניא זלה"ה בתפיסה, היה אבא זלה"ה עושה כל מיני התפעלויות בעולמות העליונים שיפדה, ובאותו יום שיצא לחירות קם בבוקר וראה קשת בענן ואמר בל"ק: 'בזוה"ק בפרשת נח (דף עב ע"ב) כתבי: 'דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגווי נהירין ויתנהיר לעלמא, וכדין צפי ליה למשיח' והיום אני רואה גוויני נהירין בקשת ומשיח עדיין לא בא, אין זה כי אם סימן שהרב הקדוש יצא לחירות' כך שגם הרה"ק מפרוהיטש ראה שמאסרו של בעל התניא היה ענין כללי ולא זו בלבד אלא שגם חזה את ההארה שבאה באותה שעה על כל העולם.

"תורת החסידות ככללה", מסביר רבי יואל, "קשורה כידוע בביאת משיח כפי שמרן הבעש"ט כותב באגרתו אל גיסו שמסרו לידי תלמידו ה'תולדות' זי"ע (הודפס בסו"ס בן פורת יוסף): "... ושאלתי את פי משיח אימתי אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה". הרי שכאשר מדובר בהפצת תורת הבעש"ט בודאי שזוה קשור אל ביאת משיח. כך שאם אנו מבקשים לדעת מה למד הרבי ר' אלימלך ומה למדו רבי שלמה ורבי אהרן מקרלין, נתבונן נא מה תהיה פעילותו של מלך המשיח ונסנה מצד זה להבין מה היה לימודם שהרי מעין זה היה תורת הבעש"ט.

ידועים דברי הרמב"ן ע"ה פ (בראשית ב, ג) בא"ד 'אשר ברא א' לעשות': 'ביום הששי בברך; ויצא הארץ נפש חיה וגו', והיתה

שעה של קורת רוח במחיצתו של 'החוזר'. הגה"ח רבי יואל כהן זצ"ל בשיחה ל'המבשר'

בריאיתו קודם זרוח השמש, כענין שכתוב תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירצון, ואז נברא האדם בצלם אלהים, והוא זמן ממשלתו, שנאמר יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, והוא האלף הששי, כי בתחלתו ימשלו בו החיות הם המלכיות אשר לא ידעו את ה', ואחרי עשיריתו כשעור הנץ החמה ליום יבא הגואל". כי ביום ערש"ק עושים את ההכנה לשבת ובפרט אחר חצות היום אחת ההכנות שהמג"א (סי' רנ סק"א), מביא מכתבי האריז"ל "מצוה לטעום מכל תבשיל בער"ש". כי סעודת שבת תהיה בביאת המשיח אבל הטעימה היא כבר כעת.

והנה איתא (ילקוט שמעוני, ישעיהו רמז תנב): "אמר רבה בר בר חנה עתידיים צדיקים שיקראו על שמו של הקדוש ברוך הוא". כלומר שזה יהיה בביאת המשיח וזה מה שמלך המשיח ילמדנו ב'סעודתו' שהצדיקים נקראים בשמו של הקב"ה. וזה יהיה הגילוי החדש שמלך המשיח יגלה, שהרי מלך המשיח לא ילמד אותנו תורה חדשה כי הרי אחד מ"ג עיקרי אמונתנו היא שזאת התורה לא תהא מוחלפת. אלא שהמשיח יגלה את הגילוי החדש ש'הצדיקים נקראים בשמו' והבעש"ט גילה לנו טעימה מאותו גילוי וכל תלמידי המשיח ללמדה אחריו, ההבדל בין משנת חב"ד של הרב ובין משנתם של התלמידים האחרים הוא רק באופן ביאור דבר זה.

וזה היה הגילוי היסודי שהבעש"ט התחיל לגלות בעולם, שנשמתו של יהודי גבוה מכל הבריאה כפי שבברכת 'אלוקי נשמה' אנו אומרים 'נשמה שנתת בי טהורה' עוד לפני שאומרים 'אתה בראת'. כי הנשמה הטהורה שנתן הקב"ה בישראל, קודמת היא לבריאת העולם. וזה מה שאמרו ז"ל בבראשית רבה (פ"ח אות ז) עה"פ 'נעשה אדם': 'במי נמלך בנפשותן של צדיקים נמלך', דהיינו נשמות ישראל שעליהן נאמר ועמך כולם צדיקים והם היו לפני הבריאה.

גילוי זה של שגב נשמת ישראל הוא שיתגלה בביאת משיח והבעש"ט החל באותו גילוי. כמאמרו של הרבי ר' בונם מפרשיסחא שאין תואר גבוה יותר מהתואר 'יהודי' וזה אינו מתורת חב"ד אלא תורתו של הבעש"ט.

הגילוי הזה שנשמתו של יהודי נשגבה מכל הבריאה הוא בשני מובנים:

כידוע עיקר פעולתו של הבעש"ט שבה הפך את העולם, היה לקרב את פשוטי העם. ואמנם יש בכך גם מובן פשוט שבאותה תקופה היתה ירידה רוחנית גדולה אחרי גזירות ת"ח ות"ט וגם תלמידי החכמים שבדור נפרדו מהם, ואילו קרב הבעש"ט אותם פשוטים מי יודע להיכן היו מתגלגלים.

אבל פעולת הבעש"ט היתה הרבה יותר מפשטותן של דברים שהרי כאמור ביאתו של הבעש"ט לעולם היתה לקרב את ביאת משיח.

כי זאת היתה הסיבה שהתלמידי חכמים שבאותו הדור נפרדו מפשוטי העם, כי הם לא ידעו את גודל נשמתו של כל יהודי. הבעש"ט אמר שאמונה פשוטה של יהודי – היא עצמותו הפשוטת של כביכול. בחב"ד ובפרט הרבי שלנו הרחיב הרבה בביאור

המימרא, אבל המימרא מובאת מכל תלמידי הבעש"ט. מבואר בכתבי האריז"ל שצמצום האור של כביכול בבריאת העולם היה רק באור' אבל לא במאור', כי תינוקות יודעים שיש אלוקה וכשואלים בשלום יהודי והוא עונה ברוך ה' אין הוא מתכוון על גדולתו יתברך ועל עשר הספירות ושהוא כל יכול וללא גבול, אלא מתכוון לבורא עצמו ואור זה לא נתעלם בצמצום של הבריאה.

כמו למשל כשאומרים על אדם שהוא גאון או צדיק, אין זה בגלל שאנו יודעים מהי גאונותו או צדקותו, אלא שכך אנו מעריכים אותו. גם בהערכה זו הרי אינה דומה הערכה של גאונים אחרים להערכה של יהודים פשוטים, אבל אפילו הגאונים הגדולים ביותר גם הם יודעים שכל הערכתם היא רק ממה שהם רואים, כי את היקף גאונותו באמת – אין איש היודע מלבד אותו גאון עצמו. כלומר: ישנה הגאונות שלו וישנה הגאונות שאחרים מעריכים אותו. אבל גם מה שאותו גאון יודע על עצמו אינה אלא הערכתו שלו את עצמו אבל אין זה הוא בעצמו. רק כשהבן שלו קורא לו 'אבא' הרי הבן מתכוון לו עצמו ללא כל הערכה...

וזה הכוונה שה'מאור' לא נצמצם, כמאמר הבעש"ט שאמונה פשוטה של יהודי היא ביטוי לעצמותו. כי כאשר יהודי אומר ברוך ה' זוהי גילוי עצמותו כביכול, לא בהערכה ולא בהשגה אלא בעצמותו ית'.

ואלו הם שני הגילויים שנשמתו של יהודי שגילה הבעש"ט. מצד אחד לימד את התלמידים השגות נשגבות בדומה להערכה שאנו מעריכים את הגדול. ומצד שני לימד על גובה נשמתו של יהודי המביאה את גילוי עצמותו ית' בעולם. יסוד דבר זה נמצא בכל ספריהם של תלמידי הבעש"ט שכל אחד ביטא אותם הדברים בדרך משלו, וזה מה שכל החסידים צריכים ללמוד. חב"ד רק הרחיבה את הנקודה אבל הדבר נמצא אצל כולם.

הנקודה של העולם

נפלאים הדברים עד מאוד בשיחו של רבי יואל והוא ממשיך באותו קו, בצורה רהוטה וקולחת, כידי ה' הטובה עליו.

ואכן יהודי היודע את גודל נשמתו ואת גודל התקשרותו אל הקב"ה הרי כל קיום המצוות שלו שונים לגמרי וכל לימוד התורה שלו הוא שונה היא לגמרי. כפי שמבואר בתניא (פרק לג) עה"פ ישמח ישראל בעושי: "כי ע"ה האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצוות. דהיינו כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה, כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי בכך וחיות נפשו בשמחה רבה זו, תתעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצוות מבית ומחוץ" ומסיים שם: "וזה יש שמח ישראל בעושי פי' שכל מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר שש ושמח בדירתו בתחתונ' שהם בחי' עשיה גשמית ממש".

וזה שרמו הרה"ק רבי יהודא ליב הכהן, מתלמידי המגיד, בהסכמתו לספר ה'תניא' שכתב: 'ודלה מים במאר מים חיים, וכעת ישמח ישראל' ושם, מדגיש את המילה ישראל, כי בא לרמוז על הבעש"ט – שהרבי גילה את עיקר תורת הבעש"ט.

וזה מה שרמו הרב ז"ל שקרא את ספרו 'תניא' כי תניא הוא אותיות איתן. יש 'איתן' מלשון חוזק ויש 'יתן' מלשון זקנה וזהו מרמז למה שאמרנו כי נשמתו של יהודי הוא 'איתן' מלשון חוזק והוא יכול לעמוד בפני כל הנסיונות הן מתאוות העוה"ז והן משאלות באמונה שעולם המדע מעורר. והכוח של היהודי להתגבר כנגד כל כוחות העוה"ז באה מכח נשמתו שהיא 'איתן' מלשון זקנה כי נשמתו כפי שאמרנו קדמה לבריאתו של עולם ומכאן איתנותה כי היא גבוהה יותר מכל כוחות העוה"ז.

הטעם ששלחו מן השמים את הבעש"ט לגלות דבר זה ייתכן משני טעמים אם בגלל ירידת הדורות שנוקקו לחיזוק ואם בגלל קירבת הדורות אל ביאת המשיח שכאמור אורו מתחיל להתגלות בבחינת 'טועמיה'.

הנקודה השניה שהבעש"ט גילה היא איך להתבונן על העוה"ז. לא בדרך בעלי המוסר הקדמונים בדרך של סיגופים ותעניות אלא בדרך של שמחה. דבר זה השריש הבעש"ט בענין של האמונה בהשגחה פרטית, שבכל חפץ מחפצי העולם רואים את אלוקותו. כי הבורא לא רק משגיח על העולם אלא בכל רגע הוא בורא את העולם. כפי שהרב מביא בתניא (שער היחוד והאמונה פ"א) את מאמר הבעש"ט עה"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים: "כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש וכן בכל הברואים". העולם

וכמו שהסברנו שהתבוננות בגודל הנשמה מעניקה ליהודי כוח נשגב להתמודד כנגד כל הויות העוה"ז ונסיונותיו, כך גם התבוננות זו שהבעש"ט גילה כלפי העולם גם היא מביאה את האדם לעבודת ה' בדרגה נשגבה.

אמנם גם לפני הבעש"ט ידעו את הרש"י הראשון בפסוק בראשית העולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, אלא שהווי העוה"ז נראה כמפריע לעבודת ה', אם בגלל תאוות הגוף ואם בגלל טרדות המחשבה. כך, שכאשר למדו שהעולם נברא בשביל התורה וישראל הבינו שיש כאן שני חלקים: המטרה של העולם - והקיום של העולם.

אבל כשיהודי יודע שאין מציאות של ניגוד, כי אין מושג של 'קיום העולם' כי העולם אינו קיים! אלא נברא מחדש בכל רגע ורגע, הרי שבהכרח גם עתה העולם עם כל הויותיו אינם אלא בשביל התורה וישראל ולא ייתכן שיתנגדו לעבודת ה'.

בחב"ד מסבירים בכך את פירוש המילה 'טבע' שהוא מלשון 'טביעה', כלומר כמו שכאשר חפץ טובע בים אין זה אומר שהמים חזקים יותר מהחפץ, כי אותו חפץ גם בשעה שהוא טובע מתחת למים הוא לא איבד מחוזקו ורק התכסה במים. וזהו כל 'טבע' העולם הוא רק מכסה את הבריאה, שבראיית העין הפשוטה אין רואים את המציאות האמיתית.

וזה ההבדל בין הנס והטבע, כשאומרים שקריעת ים סוף היה נס, הרי לא שנבראו מים חדשים, אלא אותם המים שנפני רגע זרמו בטבעם, ברגע הזה עומדים בטבעם כחומה. כל ההבדל בין הרגע הקודם לעכשיו, שברגע הקודם ברא הבורא את המים כמו שבראם בתחילה - ללא שינוי, וברגע זה הבריאה היא משונה, ואם היינו רואים כל רגע שינוי הרי שהיינו רואים שבכל רגע נבראת בריאה חדשה, כלומר כל ההבדל בין נס לטבע הוא רק אותו גילוי!

שתי הנקודות הללו גילה לנו הבעש"ט, שמצד אחד גילה את שגב נשמת ישראל, ומצד שני גילה את ההשגחה הפרטית שהקב"ה בורא את העולם ומהווה אותה בכל רגע. הרבי היה אומר שצריכים ללמד ילד שאם הוא הולך ברחוב ורוצה לשתות, ועובר רכב המוכר שותיה, יש להסביר לילד שבורא העולם הוא שנתן בלבו של הנהג באתו רגע לעבור כאן כדי שהילד יוכל לברך 'שהכל נהיה בדברו', כדי שידע שהבריאה אינה משהו מן העבר לפני 5773 שנה, אלא שעכשיו ממש 'הכל נהיה בדברו' - בדבר ה'.

שתי נקודות המבט הללו משנות לגמרי את עבודתו של היהודי בעולם. כשהוא יודע מצד אחד שנשמתו גבוהה מכל הטבעיים ומצד שני יודע את מהותה האמיתית של העולם הרי שהויות העולם אינם יכולים להשכיח ממנו אף לרגע אחד את קיומו של בורא העולם. וכל מה שהעולם נראה כמנגד לעבודת ה' אינו אלא כי זוהי העבודה בעוה"ז - להתגבר ולגלות את הכיסוי וכך היהודי בשגב נשמתו מגלה את פנימיות העולם. העולם נברא בשביל התורה וישראל - היינו שזוהי חפצה של כל טבע העולם שנברא בכיסוי רק בכדי שיגלו את כיסוייה.

הבעש"ט גילה פירוש חדש במאה"כ 'בכל דרכיך דעהו' שלא רק שאפשר להשתמש עם העולם לעבודת ה' לאכול ולשתות כדי שיהיה כוח לעבודת ה' אלא שכל ההשתמשות עם הבריאה אינה אלא כדי לגלות-להעלות את הניצוץ האלוך שבה. כפי שה'נועם אלימלך' מביא רעיון זה משמו של המגיד עה"פ

"...בחב"ד מסבירים את פירוש המילה 'טבע' שהוא מלשון 'טביעה': כאשר חפץ טובע בים אין זה אומר שהמים חזקים יותר מהחפץ, כי אותו חפץ גם בשעה שהוא טובע מתחת למים לא איבד מחוזקו ורק התכסה במים. וזהו כל 'טבע' העולם הוא רק מכסה את הבריאה..."

ממלא מקום, אפילו במקרים שהצדיק לא הניח אחריו צאצאים שימשיכו את דרכו לא נמנעו מלבחור להם אחד מבני החבורה שמוצאים אותו כמיוחד ביניהם ומכתירים אותו לראש החבורה.

גם אם ה'ממלא מקום' אינו משתווה במעלה אל מדרגת הקודש של הצדיק הקודם, הרי שהטלת עול הקודש עליו מעניקה ל'ממלא מקום' כוחות חדשים עילאיים. כפי שאמר ה'חקל יצחק' עה"פ בפ' בהעלותך (במדבר יא. כה) 'אדוני משה כלאם' ופירש רש"י: "הטל עליהם צרכי צבור והם כלים מאליהם - שיהושע אמר למשה שאחר שיטילו עליהם צרכי צבור הם כבר יהיו 'כלים' - מוכשרים למעלות קדושות - מאליהם".

גם חסידי חב"ד לדורותיהם פעלו כך לאחר הסתלקות רועי העדה בכל דורות העבר, ואילו כיום, למרות שכבר חלפו כמעט 20 שנים מאז שהרבי נסתלק לעולמו, קהל חסידי חב"ד עדיין לא התכנסו אפילו לטכס עצה ולבחור להם ראש ומנהיג להמשיך את שושלת ההנהגה. איך יכולים להתקיים ולהמשיך את התקשרותם אל הבעש"ט ותלמידיו בלי אותה התקשרות אל צדיק גשמי בפועל הנחוצה לעבודת ה'?

ב'ילקוט שמעוני' (שופטים סוף רמז עא) נאמר: "כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל עשרים שנה וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל ארבעים שנה? א"ר אחא מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו". מכאן ראייה שתיבתן מציאות של הנהגת ישראל לאחר ההסתלקות באותו האופן ממש כמו לפני ההסתלקות. בדיוק כמו שהנהיג את צאן מרעיתו בחיים חיותו בעלמא דין כך ממש לאחר ההסתלקות.

אמנם על כל צדיקי הדורות נאמר "לא יפרדו מעל צאן מרעיתם" וקדושתם הרוחנית והשפעתם קיימת גם לאחר ההסתלקות, אך מכל מקום בדרך כלל ישנו שינוי בתוכן ובאופן ההשפעה ודבר זה בא לידי ביטוי בכך שישנו 'ממלא מקום' המנהיג את הקהל. אך מדברי ה'ילקוט' הנ"ל נלמד שיש לפעמים שהנהגה וההשפעה של הצדיק לצאן מרעיתו הם בדיוק באותו האופן ממש כמו בעת היות הצדיק בעלמא דין בגופם הגשמי.

אצלנו ברור, מציין רבי יואל, שהרבי מנהיג גם עכשיו שהרי רואים זאת בפועל ממש, בכמה דברים. אני זוכר שתחילה תהו רבים: כמה זמן ניתן להחזיק מפעל ענק זה וחשבו במושגים של חודשים אחדים. בפועל רואים אנו למרות כל החששות והסברות שום מוסד לא נסגר ואף שליח לא חדל מפעילותו ואדרבה זה רק מתגבר, הולך ומוסיף ביתר שאת ויתר עז. כי זוהי האמת: שהרבי ממשיך להנהיג ולהשפיע מכוחותיו לצאן מרעיתו באותו האופן ממש כמו לפני ההסתלקות. כל מה שמניע היום אברך לצאת לשליחות היא ההרגשה המוחשית שהרבי עומד ושולח אותו ומרעיף עליו מברכותיו. כך שאין פקפוק שהרבי ממשיך להנהיג. כל משמעות ההסתלקות היא רק בנוגע לשינוי במצב של גופו הק' של הרבי, אולם בנוגע לרוחניות ההנהגה שלו אין שום הבדל. כך

בפ' שלח (במדבר טו, יח) 'והיה בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה': 'להיות שיש ארץ עליונה והאדם צריך לקדש עצמו בארץ התחתונה עד שיבא למדרגת ארץ העליונה... וזה שאמר כי תבואו אל הארץ, פירושו; כשתפעלו במעשיכם הקדושים לבא אל הארץ העליונה - אזי אשר אני מביא אתכם שמה - למעלה אין סוף ותכלית ... והיה באכלכם מלחם הארץ חלה תרימו, פירושו; האדם הצדיק הזה - שדיברנו בו לעיל, צריך להתנהג שאף כשיעסוק בדברים גשמיים באכילה ושתיה וכיוצא בו יראה שירים ממנו תרומה לה' שביא הכל אל הקדושה"

היינו, לא רק שצריך לנצל את העולם לעבודת ה' - אחרי האכילה, ואחרי השתיה. אלא שגם האכילה והשתיה - הם עצמם עבודת ה'. שהאדם יידע שכל הליכותיו וההזדמנויות שמזדמנים לו בענייני מסחר וכדומה, אינן אלא הזדמנויות שבורא העולם מזמן לפניו את אותן חלקי הבריאה שרק הנשמה שלו, שאין עוד נשמה כמוה בעולם - רק הוא יכול לגלות אותו ניצוץ האלוקי החבוי באותן חלקי הבריאה.

שני גילויים אלה יגלה מלך המשיח לעת"ל. מצד אחד "עתידיים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה" - שכל ישראל יידעו את שגב נשמתם - ייקראו ע"ש הקב"ה ומצד שני יקויים מאמה"כ "וראו כל בשר כי פי ה' דבר" - שבכל הטבע יראו את דבר ה'.

את שני היסודות הללו גילה הבעש"ט וכל תלמידי הבעש"ט מלמדים אותן, כל אחד עפ"י דרכו בקודש, בחב"ד רק הרחיבו את ההסבר. נחלתם של כל החסידים צריכה להיות שביום הזה יחזקו את התבוננותם בדברי רבותיהם על שתי הנקודות הללו.

הבחירה של החסידים

ברשותו של רבי יואל אנו מבקשים להעלות שאלה על קהילת חסידי חב"ד, שעם כל אי הנעימות והכאב שבה הרי שהיא מנסרת בעולם החסידות:

כידוע שאחת היסודות בחסידות היא ההתקשרות לצדיק, שהבעש"ט גילה שלא יתכן לעלות במעלות ה' כראוי ונכון בלי להיות מקושר לצדיק. אם עד הבעש"ט סברו שאפשר ללמוד תורה ומוסר מתוך הספרים, בא הבעש"ט והבהיר שנפשו של אדם מטעה אותו ואין אדם מסוגל למצוא את שגיאות נפשו בפועל אלמלא התקשרות עם צדיק במסגרת גשמית.

ודווקא עובדי ה' ומבקשי שמו עלולים ביותר ליפול ברשתו של אותו יצר הצפון בלבו של אדם כמאמרם ז"ל (סוכה נב ע"א): "ואת הצפוני ארחיק מעליכם - זה יצר הרע, שצפון ועומד בלבו של אדם" והגמרא מסיימת שם: "כי הגדיל לעשות - אמר אביי: ובתלמידי חכמים יותר מכולם". כי יצר זה חבוי דוקא בלבבות הת"ח עובדי ה' להטעות את עיניהם עד שידמו חלילה את העבירות למצוות, ובלי שיתבטל האדם כתלמיד לרב עלול הוא להגיע להיפך ממש. ובכל מקהלות החסידים, כשנסתלק הצדיק מן העולם מיד מכתירים

ה'חוזר'. הגה"ח רבי יואל זצ"ל מאזין ברמ"ח ושס"ה לכל הגה היוצא מפי הקודש (ארכיון ליובאוויטש)

היא המציאות.

הנהגה זו נראית לעין ממש, גם מחוץ לקהל חסידי ליובאוויטש. לדוגמה, לפני 20 שנה אף עיתון לא בא לראיין אותי, מבלי לנתח את הסיבה למה, אבל זו עובדה שהפעילות של ליובאוויטש מהווה עניין גם אצל כלל הציבור החסידי. כך גם באירועים של "ט כסלו מעולם לא השתתף קהל גדול כל כך כמו עכשיו. כך שרואים במוחש שהרבי מושך יהודים ומרומם אותם ומשפיע עליהם בדיוק כפי שמשך בחייו, הן את הקהילה שלו והן בקרב כלל הציבור החסידי והתורני, ואף על העם היהודי כולו.

אם כן סדר זה שהתחיל עם התגלות החסידות על ידי הבעש"ט של התקשרות לצדיקים, ממשיך הלאה גם כיום בדיוק באותו האופן ובאותו התוקף. השינוי היחיד הוא שאין אנו רואים בגשמיות ממש את הרבי. נעשה "הפסק מקום" כביכול בינינו לרבי אך זה לא משנה את העובדה שהוא ממשיך להנהיג באותו האופן ממש.

אבל בכל זאת מדוע לא יחפשו ממלא מקום חדש כמו שמקובל בכל מקהלות חצרות החסידים, וגם במשך הדורות בחב"ד עצמה? לדידי, וכך גם היא ההרגשה אצל כלל חסידי חב"ד, הנהגתו של הרבי מורגשת ומוחשית ממש. אנו רואים וחשים בפועל, שישנה התקשרות רוחנית בכל תוקפה ללא הסמנים הגשמיים. ועל כך יש לנו ראייה מהנהגת שמשון שעל פי תורה ישנו לפעמים מצב שכזה. אבל גם לדידו, שאולי כדאי בכל זאת לנסות ולהוסיף כביכול על ידי שנטכס עצה יחד ונחפש וכו' – אענה לכם באמצעות אמרה

שבתקופה זו, מסיבה הידועה אך ורק לבורא עולם ומנהיגו, ההתקשרות שלנו אל הצדיק, אל אדונינו מורינו ורבנו הרבי, היא בצורה זו. כפי שהוזכר לעיל, דבר זה ניתן לראותו במוחש ומי שרוצה יכול גם להרגיש זאת. והעובדה שאכן לא נמצא מישוה שבכלל ניתן להעלות על הדעת לראותו כממלא מקום, זהו מפני שכעת הקב"ה עשה שגם לאחר ההסתלקות הוא מנהיג בפועל ממש כמו לפני.

הרי אנחנו מאמינים באמונה שלמה שהקב"ה ממלא את כל הצטרפויותינו ואם היום אין זה בגשמיות כמו שהורגלנו במשך כל הדורות, הרי שגילוי וידוע לפנינו שזה יכול להיעשות, וכך אכן נעשה, באופן אחר.

אך מלבד הנהגה שלנו, ידוע שגם היה לנו רמז מופלא מהרבי עצמו על כך. במאמר הידוע 'באתי לגני', שאמר בעת קבלת הנשיאות ביום יו"ד שבט ה'תשי"א, המבוסס על מאמרו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע שהכין לקראת יום יו"ד שבט ה'תש"י, שיבין בו את ענין 'כל השביעין חביבין'. והרי הזכרת ענין זה של 'השביעין חביבין' אינו מלשון המדרש שעליו מתבסס המאמר, אלא שהזכיר את 'השביעין' מתוך כוונה מיוחדת. כפי שפירש במאמר, שדור השביעי, כשכוונתו לדרור הוא, דור השביעי מאדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע, יש לו עבודה מיוחדת שתכליתה לסיים את הגלות ולהביא את הגאולה. הרי שרמזו כמעט במפורש לענין זה שהדור השביעי הוא הדור המסיים את העבודה.

"...כשאומרים על אדם שהוא גאון ישנה הגאונות שלו וישנה הגאונות שאחרים מעריכים אותו. אבל גם מה שאותו גאון יודע על עצמו אינה אלא הערכתו שלו את עצמו אבל אין זה הוא בעצמו. רק כשהבן שלו קורא לו 'אבא' הרי הבן מתכוון לו עצמו ללא כל הערכה..."

של הגר"פ הירשפרונג ז"ל בענין זה. פעם שאלו את הרב הירשפרונג ז"ל ממונטריאול שאלה זו והוא ענה באמרה שנונה ממעשה העגל. כאשר עם ישראל חיפשו ממלא מקום למשה רבינו הרי היו יכולים לקחת את אהרן או את חור ולמה לקחו עגל? אלא שאף אחד לא הסכים להאמין בעצמו שהוא מסוגל למלא את מקומו של משה וזה שאמרו: 'לא ידענו מה היה לו' כי לא מצאו ביניהם אף אדם שידע מה היה לו, כי טיפשות כזו היא אכן מעבר לגבול האנושי. ולכן לקחו עגל, כי רק מי שדעתו כבהמה יכול להאמין לטיפשות כזו. זו היתה תשובתו של הרב הירשפרונג ז"ל ואני אומר זאת במילים פשוטות: אי אפשר לייצור יש מאין, אי אפשר לקחת אי מי שהוא ולומר לו שמהיום והלאה הוא מישוה אחר. אנחנו יודעים ומאמינים ש'רבי' יש לו נשמה מסוג אחר, מה שנקרא בשפת החסידות 'נשמה כללית'. וכי פתאום אנו נוכל לשנות את סדרי בראשית ואדם רגיל הפוך להיות 'נשמה כללית'? המשמעות הכי פשוטה של 'נשמה כללית' היא נשמה ששייכת לכלל. יהודי כזה איכפת לו ממצבו הגשמי והרוחני של כל יהודי ויהודי בכל העולם כולו עד עומק נשמתו, ולכן הוא מפנה את עצמו ופועל ועושה הכול בכדי לעזור לו. האם דבר כזה ניתן לייצר? שלא לדבר על הקדושה העליונה השורה בנשמה נעלית שכזו והכוחות העצומים שיש לה. ואם בהשגחה פרטית אנו רואים שאין כזה אדם, זאת אומרת

אז כיצד היא ההתקשרות כיום? הרי גם לפני תקופת הבעש"ט למדו את התורה, אלא שהסתפקו בספרים ולעומתה דרך הבעש"ט היא שחלק מעבודת ה' היא ההתקשרות עם צדיק? אכן גם כיום ישנה ההתקשרות לצדיק, לרבי. ההתקשרות נעשית על ידי לימוד תורתו, הליכה בדרכיו וקיום הוראותיו וכן בהליכה על האוהל הק' לבקשת ברכה. אחר שכבר נוצרה ההתקשרות הרי שאנחנו מקושרים עם הרבי כי אנו צועדים בדרכו בעקבותיו, ועל כל שאלותינו אנו מתייעים ומוצאים מענה מתוך ספריו, וזהו ההתקשרות האמיתית לרבי וזאת יש לנו בפועל ממש.

השינוי של המאמרים

אנו מבקשים לנצל את השעה אחת של קורת רוח שמעניק לנו בתשואות חן רבי יואל, כדי להעלות שאלה נוספת.

כידוע מוצאים אנו במאמרי הרב בעל התניא שינויי סגנון בין תקופה שלפי המאמר שאז נאמרו ה'מאמרים הקצרים' לבין תקופה שלאחריה. אנו מביאים לדוגמה את מאמרו של הרב עה"פ (תהלים עג. כב) בהמות הייתי עמך, שצריך לעשות עצמו כבהמה כמו הסוס העושה רצון בעלי' ואינו דואג אם יחטוף אחר אכילתו וכו'. מאמר זה דומה למאמרי צדיקים שלא כדרך חב"ד. מהו ההסבר לשינוי זה, ואיך חל שינוי זה בעקבות המאמר?

את השינוי הרי אין צורך להסביר שהרי הכל רואים שהמאמרים שלאחר מכן ירדו לעולם בשכל גדול יותר, ויש בכך מעלה גבוהה שהמאמרים ירדו בשכל גדול יותר.

לתוספת הסבר מביא רבי יואל סיפור מימיו של ה'צמח צדק' שקבוצה של חסידים שהתגוררו בעיר שרובה מתנגדים ומלבד שלא היה להם מניין ולא יכלו לפתוח 'שטיבל' משלהם, גם התקשו להסתדר עם השחיטה. כידוע אחד מהחידושים שהרבי שקד על שינויו, היה בענין ה'חלפים המלוטשים' שחסידים לא אכלו משחיטה שאינה ב'חלף מלוטש' (בימינו אין כבר שחיטה אחרת אבל אחת מהמחלוקות הגדולות בשעתו נגד החסידים היתה על הנהגה זו). אותה קבוצה ביקשה להביא שוחט משלהם אבל בידועם את המחלוקת שזה עלול לעורר, באו להימלך בעצתו של הצמח צדק ותשובתו היתה שהיות והרב מסר את נפשו על כך מוטל גם עלינו לקיים את ההנהגה במס"נ. ואכן הביאו את השוחט. אמנם בתחילה ניסו להסתיר את הדבר, אבל די מהר נתגלה והבי"ד שבעיר זימנו את קבוצת החסידים כדי לדרון בעונשם.

תוך כדי הדיון, התבטא אחד הרבנים כלפי החסידים וכינה אותם 'עמי הארץ'. באותו רגע יגיש אחד מהחסידים ונטל ספר מהרש"א, והחל לשאול את הרב פשט באיזה דיבור, וכשאותו רב לא ידע את הסוגיה על אתר, החל האברך להסביר את כל הסוגיה בטוב טעם וכך גולל לפניו עוד ועוד, עד שהרבנים החליטו למען כבודם לוותר על כל הדיון והעונש.

כשיצאו משם שאלו החסידים את האברך הלז, מה עשית? וכי כך למדת אצל הרבי להתפאר בידעית התורה? השיב אותו חסיד שאכן היה בכך משום מס"נ, ומכיון שהרבי הורה שיש למסור את הנפש הרי לא היתה לי ברירה אלא למסור את נפשי...

תוכן סיפור זה מסביר לנו שענין ההתבטלות היא לא רק בחדלון המעשה, אלא שיש ביטול גם בעשיית מעשה, כשעושה מעשה היוצא מן הגדר בשעה שיש צורך בכך, ואדרבה זהו 'ביטול' אמיתי. כי 'שכל' הוא מציאות של אדם, ואמנם הביטול הפשוט הוא האמונה הפשוטה – קבלת עול, שאין השכל מבינו. אבל הביטול האמיתי הוא כאשר גם השכל מבינו, וזהו העליה המופלאה שבאה לחב"ד – בהארה גדולה יותר של השכל, וזה שמתבטא בשינוי הסגנון. אולם בנוגע לשאלה איך הרבי הזקן הגיע לכך בעקבות המאמר, הרי שכדבר הזה אנו מוצאים גם אצל יוסף הצדיק, שעל ידי המאמר עלה לגדולה, וכן היה גם אצל הרבי הזקן שע"י המאמר עלה לגדולה, שעיקר דרגותיו קיבל אחר מאסרו. ובלשונו של הרבי הרש"ב שהמשילו אל הזית שכותשין אותו יוצא שמנו.

כלומר; השינוי בסגנון שמצאנו אצל הרב אינו במהותם של דברים שהרי את ספר ה'תניא' כתב עוד לפני מאסרו. כל השינוי הוא באופן הגילוי, שאחר המאמר הרחיב בהסברת הרעיונות. וזהו המשל של הזית שלפני הכתישה שמנו אגור בתוכו ואחר הכתישה יוצא שמנו בגילוי.

כי כך טבע הקב"ה בעולמו. כמו שאנו רואים שקודם היו רק משניות, אחר"כ נוספה הגמרא ואחר"כ הראשונים. אין באחרונים חידוש על הראשונים אלא כל אלו הם מדרגות המוסיפים גילוי. טעמו של רבי יואל הנעים לנו את השעה והותיר בנו טעם של עוד. תורתו של רבי יואל כמעין המתגבר היא ומאתנו נבצר להמשיך עקב מגבלות הזמן וגם רבי יואל נחפז לדרוך להופיע בהתועדויות נוספות, להביא את דבר חב"ד לקהלים נוספים כיד ה' הטובה עליו...

הגה"ח רבי יואל זצ"ל בנועם שיחו ל'המבשר'

כמעין המתגבר. הגה"ח רבי יואל זצ"ל בהתועדות (ארכיון ליובאוויטש)

ואינש תבונה ידלנה

עובדות מופלאות שנשמעו מפי הגאון החסיד ר' יואל כהן זצוק"ל
בקשר לתפקידו כ'חוזר' של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

אילו היה הגאון החסיד ר' יואל נטוע במקום אחר, שאינו ד' אמותיו של מורו ורבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, בוודאי הייתה דמותו נערכת לעצמה, כאחד מגדולי וגאוני הדור, כענק רוח נאדר בקודש. אולם בעצם, אזי לא היה זה אותו ר' יואל! כי כל הווייתו מהותו ועצמותו הייתה ביטולו המוחלט לרבו, והתואר 'חוזר' של הרבי שהוצמד לשמו הפרטי, הלם אותו ביותר. באמת אמרו, כי המשל השגור במאמרי החסידות - לביטול העולמות לאלוקות - של ביטול שכל התלמיד לשכלו של הרב - קמה וגם ניצבה באופן חי ומוחשי שאין כמוהו בדמותו של ר' יואל. ואשר לכן, כאשר אנו מבקשים כעת לכתוב על ר' יואל, אין מתאים מכך להביא את שיחותיו שלו, בהם גילה טפח מן החוויות האישיות אותם זכה לחוות בקודש פנימה, מתוקף תפקידו ומכח קרבתו הנדירה לה זכה מאת רבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, בתוספת הבהרות מאירות וביאורים עמוקים, עליהם טבוע חותם כשרון ההסברה הנדיר בה ניחן ר' יואל, זצלה"ה.

דקות. הרבי ראה שאנחנו מאוד מבולבלים, אז הוא הפסיק ואיפשר לנו לצאת, ואמר שמסתמא יעלו על הכתב את תוכן ההתוועדות (המאמר והשיחות נדפסו בתורת מנחם חכ"ב ע' 177-100). כמדומני, סיפור זה משקף עניין עמוק מאוד בקשר ובהתאחדות של הרבי עם אלוקות. זו דוגמה מיוחדת ומובהקת לכך שהמציאות עצמה, עם כל עוצמתה, נובעת מתכלית הביטול אל הקב"ה. כלומר: באחת השיחות שהרבי דיבר באותה התוועדות עצמה,

המזכירים פנה אלי ואמר שהרבי קורא לי לחדרו. כשנכנסתי, היה שם גם הרה"ח ר' אברמ'ל שמטוב. הרבי ישב עם הטלית ואמר לנו כדברים הבאים:
"עד אחרי המאמר התאמצתי ואני זוכר; מה היה אחר כך?" - -
היינו מבולבלים לגמרי. אצל הרבי הרש"ב היו החוזרים נכנסים לרבי וחוזרים בפניו את המאמר, אבל זה היה בכדי שהרבי יעיר

קורותיה של התוועדות מופלאה

התוועדות פורים תשי"ח הייתה התוועדות מיוחדת ויוצאת-דופן. אמנם בעת כניסת הרבי להתוועדות, ולכל אורך ההתוועדות - כמעט עד סופה - לא היה ניכר על הרבי שום שינוי מהרגיל, אולם לקראת סוף ההתוועדות היה ניכר שהרבי אמר הרבה 'לחיים', והיו דיבורים מיוחדים מאוד. לאחר מכן אף התברר מאת הרבנית, שבסעודת פורים בביתו לפני ההתוועדות, הרבי קיים את ה'לבסומי' בכוסות גדולים של 'משקה'.

אגב, בהתוועדות זו היה המוזג ר' מרדכי מענטליק. כאשר החסידים המבוגרים הבחינו שהרבי לוקח הרבה 'משקה', אמרו לו שלא ימוזג הרבה כי הדבר עלול להזיק לבריאותו של הרבי. אולם הוא לא שמע להם והמשיך למוזג. באיזשהו שלב הרבי הבחין בעניין, ואמר בבת-שחוק: "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה..."

בתחילת ההתוועדות הרבי אמר שתי שיחות, ואחר כך אמר את מאמר שהתחיל בפסוק "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע". במאמר זה דובר רבות על עניין 'אש"ל' (הוא העץ שנטע אברהם אבינו, ובזכותו התבטלה מחשבתו של המן לתלות את מרדכי על העץ, כדאיתא במדרש).

אחרי המאמר היו עוד כמה שיחות, אך במשך כל זמן זה לא ראו על הרבי משהו מיוחד. רק לקראת סוף ההתוועדות, כשעה לפני הסוף, היה ניכר קושי הדיבור על הרבי. היה לו קשה לדבר. ההתוועדות נמשכה עד השעה ארבע או חמש לפנות בוקר. כך היה קורה לעיתים רבות בשנים ההן, ובפרט בפורים. יום הפורים חל אז ביום חמישי. בשבת, לאחר התפילה, אחד

"...אין מתאים מכך להביא את שיחותיו שלו, בהם גילה טפח מן החוויות האישיות אותם זכה לחוות בקודש פנימה, מתוקף תפקידו ומכח קרבתו הנדירה לה זכה מאת רבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע..."

ביאר הרבי עניין של ביטול נעלה מאוד, שהיהודי משועבד ובטל כל-כך לקב"ה, עד שהגוף מעצמו עושה כפי רצון העליון. והיינו, כי בדרך כלל האדם עושה מעשיו מדעתו ומרצונו, ואפילו כאשר מעשיו נעשים כרצון ה' ורק מפני ציוויו, הרי סוף-סוף הוא מדעתו מחליט לקיים את הרצון העליון. אמנם ישנו אופן שהביטול הוא כל-כך עמוק עד שבדרך ממילא מציאותו היא בהתאם לרצון ה', ואין צורך כלל בציווי (ועל-דרך מה שביאר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, בהבדל בין אדמו"ר הזקן, שבכל ערב שבת היה מתנמנם מעצמו, כיוון שלמעלה הוא זמן ה'דורמיטא'; ואילו ר' הלל מפאריטש היה נשכב לישון בזמן זה).

הערות ויתקן דברים שצריכים תיקון. פה קרה משהו אחר לגמרי. הרבי ביקש שנשחזר עבורו חלק מן הדברים שנאמרו על-ידו... אך כיוון שהרבי ביקש, התחלנו לחזור ראשי-פרקים ממה שנאמר. חלק מהדברים שאמרנו, היה נראה כאילו הרבי נזכר בהם; אבל חלק מהדברים היה נראה שכלל לא זכר. יתירה מזו: באמצע הדברים, הרבי הפסיק אותנו ושאל: "מהו המקור של זה?" - היינו מבולבלים מאוד, וכי מהיכן נדע מה המקור למה שהרבי אמר במאמר חסידות? והרבי שאל שוב: "זה ברור אצלכם לגמרי שכך אמרתי?", אז הנדתי בראשי לאות כן. אז הרבי אמר: "אם כך, אחפש על זה מקור". היינו בחדר בערך עשרים

כוחו של הנשיא

גמורים ובכחיות מרכבה לאלוקות, אעפ"כ כתוב: "אברהם - יצא ממנו ישמעאל", "יצחק - יצא ממנו עשו". כלומר: למרות שישמעאל לא נחשב זרעו של אברהם אבינו, כמו שכתוב "כי יצחק יקרא לך זרע", ובנוסף לכך כתוב שישמעאל עשה תשובה בסוף ימיו, ומובא בספרים שזה היה מכוחו של אברהם, בכל זאת - ישמעאל נחשב כאילו יצא מרשות אברהם אבינו! ונמצא, שבמובן מסוים המשכת הקדושה של אברהם אבינו הייתה בהגבלה. זה הגיע עד מקום מסוים, ואילו בדרגה נמוכה יותר לא נמשכה קדושה זו. לכן הייתה יכולה להיות מציאות של "יצא ממנו". ואותו הדבר לגבי יצחק שישמעאל נחשב ממנו עשו. מה שאין כן יעקב אבינו "מיטתו שלימה". אצל יעקב אבינו, הקדושה היא בלי גבול. היא חודרת ונוקבת עד למטה מטה.

וזהו השייכות בין עניין הנשיא לכך שהוא ניצוצו של יעקב אבינו. עניינו של הנשיא שייך ליעקב אבינו ה"מבריק מן הקצה אל הקצה". לכן השפעת הנשיא שייכת לכלל היהודי, ובכל מצב בו הוא יימצא. אין בזה שום הגבלות. באיזו דרגה שרק יהיה האדם, יש לו שייכות אל הרבי, וע"י שייכות זו הוא יכול לצאת מכל הבלאטע (הבוץ). ההשפעה של הרבי זה עניין הנוקב ויורד עד למטה מטה ביותר. כאשר הרבי מסתכל על מישהו, נותן לו דולר, מברך אותו או כותב לו מכתב, זה משפיע עד הסוף. הוא יתגלגל לכאן ולכאן, אבל בסופו של דבר זה נוקב ומשפיע. זה קשור לעצם מהותו. זהו תוכן הסיפור הנ"ל: הרבי הרי"צ ראה את אותו יהודי בתרפ"ט, ואילו הסיפור אירע בתש"י, אחרי עשרים שנה! ובכל זאת הרבי אמר בוודאות, שכיוון שהרבי ראה אותו, בוודאי יהיה בסדר. הראייה של הנשיא נוקבת ויורדת עד התהום!

בשנת תש"י, לפני שהרבי קיבל על עצמו את הנשיאות באופן רשמי, ביקש ממני אבי (- הרה"ח ר' רפאל נחמן) ז"ל להיכנס אל הרבי, על מנת לבקש ברכה על קרוב משפחה שהתדרדר מאוד ביראת-שמים.

באותו זמן לא היה סדר מסודר של 'יחידות', ומי שרצה נקש בדלת ונכנס. כך גם נהגתי אני, נקשתי על דלת חדרו של הרבי ונכנסתי. סיפרתי לרבי על הקרוב הזה, וביקשתי ברכה שיחזור לדרך הישר.

הרבי שאל אותי: "בן כמה הוא?" לא ידעתי בבירור את גילו והתחלתי לנסות לחשב בן כמה הוא. הרבי אמר לי: "אני אומר לך בשביל מה אני שואל. אני רוצה לדעת האם בתרפ"ט, כשהרבי (הרי"צ) היה בארץ-ישראל - הלה ראה אותו."

אז אמרתי לרבי, שאני יודע בבירור שהוא אכן ראה את הרבי הרי"צ. הפנים של הרבי הרצינו מאוד, והוא היה מהורהר לכמה רגעים. אחר כך הפטיר ואמר: "אויב אזוי, אלץ וועט זיין גוט" (אם כך, הכול יהיה בסדר).

עברו כמה שבועות, והתגלגל הדבר באופן כזה שאותו קרוב משפחה אכן חזר והתקרב מאוד לחיי תורה ומצוות. אין ספק שהאמירה של הרבי הועילה לנושא; אבל אעפ"כ הרבי תלה זאת בעובדה שנפגש עם הרבי הרי"צ, שבכוחה לפעול שיחזור למוטב.

אפשר להוסיף מעט הסברה לסיפור מופלא זה: הרבי דיבר כמה פעמים על המובא בספר 'קהלות יעקב' שראשי התיבות של תיבת נשיא הם 'נ'יצוצו של יעקב אבינו'. מה הפירוש בזה? מדוע נשיא קשור ליעקב אבינו יותר מאשר לאברהם ויצחק, שגם היו אבות של כלל ישראל? אלא שאברהם ויצחק, למרות שהם עצמם היו צדיקים

אבל בהתרחשות זו שהיינו עדים לה אצל הרבי, מתבטא עניין עמוק הרבה יותר: בדרך כלל, הביטול של 'בדרך ממילא', מתבטא בכך שהאדם בטל כל-כך עד שפעולותיו נעשות מאליה וממילא בהתאם לעניינים שלמעלה ללא כל ציווי; אמנם כאן מדובר על אמירת עניינים עמוקים מאוד בהשגת אלוקות, דבר שבדרך כלל קשור עם השגת האדם ומציאותו.

ובפשטות: בכדי לומר ולבאר עניינים עמוקים, אדם צריך לייגע את הבנתו ולהפעיל את מציאותו, ואעפ"כ דברים אלו עצמם נאמרו כאילו מאליהם. המצב שבו נאמרו הדברים היה, כאשר מצד גברי המציאות אדם אינו מסוגל כלל לחשוב לעומק, עד כדי כך שהרבי כלל לא זכר מה שאמר (דבר זה מלמד, שאין המדובר בדברים ידועים הנמצאים במוח הזיכרון, שדברים אלו קל יותר לאומרם גם לאחר שתיית משקה, אלא בדברי תורה עמוקים שהתחדשו בשכלו והבנתו), והיינו שעניין זה עצמו של אמירת מאמר דא"ח עמוק, עניין השייך לחלק המציאות של האדם, נעשה כאילו 'בדרך ממילא', מצד למעלה.

תכלית המציאות, ההבנה וההתעמקות, זה גופא נעשה לא מצד המציאות, אלא מעומק הביטול. נאמרו דברי תורה עמוקים, השייכים לשכל האדם ומציאותו, ודבר זה עצמו נעשה לגמרי לא מצד גברי המציאות האומר אלא מצד למעלה. לא רק כוח המעשה של האדם פועל מצד למעלה, אלא גם ה'ראש' משועבד לגמרי ועובד לא מצד גברי האדם אלא מצד למעלה.

בדרך כלל, הביטול והמציאות הם שני עניינים שונים: כאשר הרבי דיבר שיחות ומאמרים, זה בוודאי גם כן גילוי אלוקות. אבל סוף-סוף זה באופן של 'התלבשות' בשכל. הרבי הכין כביכול את השיחות והמאמרים, וחשב עליהם בשכלו; ולאידך, היו זמנים שהרבי היה במצב של 'עד דלא ידע', והיה גילוי אלוקות שלמעלה מהתלבשות. השיחות לא היו מסודרות כל-כך וראו עניינים שלמעלה מטעם ודעת. ועל-דרך המבואר בעניין הנבואה, שזהו מצב של הפשטת הגשמיות. הנביא התבטל לגמרי ממציותו הגשמיות. כל אחת משתי תנועות אלו לחוד הייתה אצל הרבי באופן של פלאי-פלאים.

אבל המיוחד בסיפור הנ"ל הוא, שיש כאן מיזוג של שני הדברים כאחד: מצד אחד הרבי היה במצב של 'עד דלא ידע' ממש, עד כדי כך שלגמרי לא זכר את דבריו ואף שאל אם אנו בטוחים שכך אומר, וביחד עם זה השיחות היו מסודרות, עם שכל עמוק!

ציטוטים מדויקים

זכורני, שפעם הוסיף כ"ק אדמו"ר זי"ע באחת השיחות שהוכנסו אליו להגהה, ציטוט של כמה שורות מתוך הספר 'רסיסי לילה' להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין. אבל כ"ק אדמו"ר זי"ע ביקש, שכיוון שהספר אינו תחת ידו, אזי לפני ההדפסה יעיינו בספר לבדוק שהציטוט אכן מדויק.

כשהלכנו לספריה להשוות בין הקטע שכתב הרבי לנכתב בספר, מצאנו שהציטוט שרשם הרבי מהזיכרון היה מכוון לכתוב בספר, ומלבד שינוי במילה אחת או שתיים כל השורות היו מדויקות! (הדברים נדפסו בליקוטי שיחות חלק ה' עמ' 86).

מדובר בספר שנכתב בדורות האחרונים, והרבי זכר בעל-פה ממש מילה במילה! אגב, מלבד הזיכרון המופלא שממחיש לנו סיפור זה, הוא מעיד לכאורה גם על הערכתו וחביבותו של ספר זה ומחברו בעיני הרבי זי"ע.

אני זוכר סיפור דומה מהתקופה הראשונה לנשיאותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע. בשנת תש"א, בחודשים הראשונים לאחר קבלת הנשיאות של הרבי באופן רשמי, התחלנו ללקט ולהדפיס את השיחות שהרבי דיבר במשך השנה הקודמת, תש"י, שנת האבלות על חותנו, הרבי הרי"צ, ואת חלקן הרבי אף הגיה.

פעם, כאשר כ"ק אדמו"ר הוציא את אחת השיחות לאחר הגהתו ומסרה למזכירות. המזכיר, הגה"ח ר' חיים מרדכי אייזיק חדקוב זצ"ל, העביר לי את השיחה ופתאום עיני צדו את אחד המראי-מקומות שהוסיף הרבי - "ספר חסידים סימן תתשכ"ט" - כשעל אותיות הסימן יש סימון של קו לאורך המילה.

הדבר הפליא אותי, ולא חשבתי מהי כוונת הדברים ומה עלי לעשות. כ"ק אדמו"ר זי"ע כבר עזב באותה שעה את 770, אז נכנסתי לחדרו של הרב חדקוב זצ"ל ושאלתי מה לעשות. הוא עיין בעלי ההגהה ולא ידע מה לומר לי. תוך כדי דיבור, הטלפון במשרד צלצל ויצאתי מהחדר אל הפרוזדור. לאחר כמה רגעים, יצא הרב חדקוב וקרא לי אל המשרד. הוא אמר לי, שזה עתה כ"ק אדמו"ר זי"ע התקשר וביקש שיאמר לי שהמראה מקום המסומן בקו הוא נכון, והסיבה שהוא היה מסומן בקו היא מפני שכתב זאת מהזיכרון כיון שהספר לא היה מצוי בחדרו ולא רצה לסמוך על כך, לכן הוא סימן זאת בקו כדי שלא ידפיסו זאת לפני בדיקה. כעת, משהגיע לביתו, הוא בדק בספר ומצא שאכן העניין נמצא בספר חסידים

סימן תתשכ"ט (השיחה נדפסה בתורת מנחם - התוועדות, ח"א ע' 23, ושם בהערה 21).

א פריילעכער קבלת התורה

היה זה בשנת תשכ"א, אז חל חג השבועות ביום ראשון בשבוע (ובחול - גם ביום שני). בשבת שלפני החג, ה' בסיון, התארח אצלי יהודי מארץ-ישראל. בסעודת ליל שבת, תוך כדי שאנו מדברים, הוא סיפר שלא מזמן הוא ביקר ביפן.

כששמעתי את הדברים קלטתי, שבמהלך ספירת העומר הוא חצה את קו התאריך. הסתתי את תשומת ליבו לכך שיש שאלה הלכתית גדולה בנוגע לקביעת היום טוב של חג השבועות לגביו. זאת לפי שיחתו של הרבי שלפיה יש לנהוג את חג השבועות ביום החמישים לפי ספירתו של האדם עצמו. לפי שיטה זו, אותו יהודי שהגיע מיפן לארצות-הברית, היום טוב של שבועות שלו אינו ביום ראשון אלא באותה שבת ה' בסיון.

הסברתי את הדברים לאורח, ואמרתי לו שלפי עניות דעתי עליו לחזור ולהתפלל תפילת ערבית של שבת ויום טוב, וכן לעשות קידוש פעם נוספת ולהזכיר את עניין המועד. אלא שכיוון ששיטת הרבי לא הייתה ברורה די הצורך באותן שנים, אמרתי לו שכדאי להשתדל לשמוע מפורשות מהרבי את דעתו בעניין. הצעתי לו, שלמחרת ביום שבת, יחכה עד סיום המנין של הרבי, אז הרבי עובר בין האנשים בצאתו מבית הכנסת ואומר לסובבים "גוט שבת", ובהזדמנות זו יאמר לרבי שתי מילים: "הייתי ביפן".

הוא עשה כהצעתי, ועמד בצד השביל בו עובר הרבי, וכיוון שרציתי לראות כיצד יגיב הרבי עמדתי גם אני על ידו. הרבי עבר ובירך את הנוכחים "גוט שבת" כהרגלו, ואותו יהודי אמר לרבי "הייתי ביפן". מיד, ללא כל שהיות, חזר הרבי ואמר לו: "גוט שבת, גוט יום טוב". הרבי המשיך צעד אחד קדימה, אך מיד נעצר וחזר והסב את פניו לאחור ואמר לו: "א פריילעכער קבלת התורה" (קבלת התורה בשמחה).

היהודי הוא לא הבין כל כך מה שקרה, אז הסברתי לו שיש לו פסק-דין ברור שעליו לחוג ביום זה את חג השבועות.

כשעצמתי התפלאתי מאוד על כך שהרבי הוסיף ובירך אותו בברכת "א פריילעכער קבלת התורה": אמנם קביעות היום טוב של שבועות הוא ביום החמישים לספירה הפרטית, אבל יחד עם זאת הלא 'זמן מתן תורתנו' הינו ביום ו' בסיון, ואם כן יהודי זה שעבר את קו התאריך ויום החמישים שלו הוא בה' בסיון, אין שייך אצלו עניין קבלת התורה בחג השבועות שלו, ומדוע אמר לו הרבי "א פריילעכער קבלת התורה"?

בלילה, לאחר תפילת ערבית, מסרו לי מהמזכירות שהרבי קורא

לי. נכנסתי מיד לרבי והרבי שאל אותי האם היהודי הוא מתאכסן אצלי, ואמרתי לרבי שכן. הרבי אמר שצריך להדריך אותו כיצד לנהוג, והחל לפרט מה עלי לומר לו.

לאחר זאת שאלתי את הרבי האם היה צריך לומר בתפילות השבת את הנוסח 'זמן מתן תורתנו'. הרבי אמר: "הרי יש פסק דין בשולחן ערוך אדמו"ר ה'הו"ק? כלומר הרבי אישר את הדברים שאת נוסח 'זמן מתן תורתנו' הוא לא היה צריך לומר בשבת. דבר זה רק חיזק אצלי את הפלא מדוע הרבי כן איחל לו 'א פריילעכער קבלת התורה', הרי יום ה' בסיון אינו זמן נתינת התורה וקבלתה?

כרגיל בימים טובים, ביום השני של החג לקראת סוף היום, נטל הרבי את ידיו לסעודה וערך התוועדות. באחת השיחות החל הרבי לדבר על המבואר באריכות במאמרי חסידות, שמ"ט ימי העבודה של ספירת העומר 'ממשיכים' גילוי אלוקי שבערך עבודתו של האדם, ואחר כך מתגלה מלמעלה ביום החמישים הארה שלמעלה לגמרי מערכם של הנבראים - בחינת התורה שניתנה מסיני מעצמותו של הקב"ה. אלא שבשיחה זו חידש הרבי, שבתורה שלמעלה מערך הנבראים שניתנה בסני, בה עצמה יש שתי דרגות: יש עניין שאינו קשור כלל לעבודת האדם והוא קבוע ועומד לכל ישראל כאחד, בלי שום הבדלי דרגות בהכנה לקבלת התורה. עניין זה קשור לתאריך ו' סיון, ועליו אנו אומרים בתפילה 'זמן מתן תורתנו'; ויש עניין בתורה שעל אף היותו למעלה מערך הנבראים, בכל זאת יש לו שייכות כלשהי לעבודתם, ולכן התגלותו היא בסיום עבודת ההכנה אליו. עניין זה מתגלה ביום החמישים לספירתו הפרטית של כל יהודי, אז הוא מסיים את עבודת ההכנה לקבלת התורה (תוכן הדברים נדפס בליקוטי שיחות ח"ג עמ' 1001, ובהערה 23 שם).

כששמעתי שיחה זו קיבלתי תשובה לשאלתי. עתה הבנתי היטב את הנהגתו של הרבי באותה שבת. אז התבהר לי מדוע בכלל הזכיר הרבי את קבלת התורה ומדוע חילק זאת לשני עניינים: בתחילה אמר הרבי 'גוט שבת, גוט יום טוב', ולא הזכיר כלל את מתן תורה. זאת כיוון שיום ה' בסיון אינו יום מתן תורה והדין הוא שאין אומרים בו 'זמן מתן תורתנו'; רק אחר כך, כדבר בפני עצמו חזר ואמר 'א פריילעכער קבלת התורה'. זהו עניין נוסף שקיים רק ברוחניות העניינים ולכן זה נאמר כהוספה וכדבר חידוש. סיפור זה הוא דוגמה אחת מני רבות לדייקנות המופלאה בהנהגתו של הרבי: כל פרט וכל תנועה מכוונים גם על פי ההלכה וגם על פי שורשם של הדברים ברוחניות.

החומר נלקט מן הספר בדרכי החסידים, ומגיליונות מעיינותיך, תחינו.

יקותיאל יהודה גנזל

טיול בערוגות הקודש

הצצה עילאית לטיוליהם המקודשים של צדיקי וגאוני הדורות

הרבי והספורטאי

הצדיק: כ"ק מרן אדמו"ר ה'עקבי אבירים' מסאדיגורה זי"ע
מקום הטיול: שבילי עיירות הנופש, שווייץ

עבודת קודש עילאית הייתה לו, לכ"ק מרן אדמו"ר ה'עקבי אבירים' מסאדיגורה זי"ע בצאתו לטייל בין שבילי שווייץ. ניכר היה שרזי נשגבות מלווים כל צעד מצעדיו. שעות ארוכות היה צועד מדי יום בעליות וברידות כשהוא אינו חוסך מכוחותיו האוזלים. פעמים היה תוקע את מקלו בנקודה מסוימת ואומר: "כאן נתפלל את תפילת המנחה", פעמים היה מתאמץ להגיע לנקודה מסוימת בין פסגות ההרים, מבקש לרכוש בקבוק סודה ומברך באותה נקודה ברכת "שהכל נהיה בדברו" כאשר מחשבות קודשו אפופות ערפילי טוהר.

באחד הימים ועודו פוסע בעדן של קדושה, כנצר המלכות הרוז'נאית, והנה ספורטאי ערל לקראתו. הלה הביז שאיש מורם מעם לפניו וביקש לשאול שאלה: "לבוש קצרות אנוכי, בגדי קצרים ודקיקים, ולמרות זאת חם לי במזג האוויר הזה. איככה יוכל כבודו וסובביו להתהלך כשהם לבושים במלבושים רבים, כבדים וארוכים, איכה אינכם מתמוססים בחום?"
הרבי הסביר לו בבהירות ובנהירות:

כך יצר יוצר כל נברא את הנפש האנושית: מתעייפת, זקוקה מדי פעם למרגוע.

הטיול, ולא משנה אם נוכח נוף אלפיני משובב או בסמטאות ירושלמיות ליליות-קרירות, מעניק משקע של רוגע לנפש האדם, מסייעת לה לאגור כוחות מחדש, להתמלא. מן ההכרח שהאדם יצא מפעם לפעם לטייל, לשאוף אוויר, למען בריאות גופו ולמען בריאות נפשו.

ברם, כשהמטיילים הינם גדולי ישראל, הטיול כולו מקבל נופך מחודש. מקודש. עיניהם רואות כל דבר בקדושה פנימית ודרך הילוכם גבוהה היא. טיולם, טיול של דביקות הוא. וכל שמץ של אוויר-מרגוע שריאותיהם המקודשות סופג, אוויר של מעלה הוא, אוויר של 'כל הנשמה תהלל י-ה'. וכל מילוי מצבורי הכוח שהמה ממלאים, כוח של עבודת הבורא הוא, כוח שיימצא עד כלותו למען ריבון העולמים, תורתו וצרכי עמו בית ישראל.

כעת, בימים בהם בני ישראל מטיילים מהכא להכא ומהתם להתם, הזמן להתבונן באותם טיולים של מעלה. לצאת בעקבי רועי הצאן.

"לכל אחד יש בגדים משלו. הרופא עוטה את חלוקו הלבן, עורך-הדין יתעטף בגלימתו השחורה הנקשרת בצוואר ואילו שופט לא ייכנס למשפט בלי כובעו הזווייתי. כל אחד לבוש בבגדים המאפיינים את מעשיו ועיסוקו. אני שאני הולך בשבילים אלה בשביל להודות לבורא העולם על העולם המופלא אשר יצר, לובש כיאות מלבושים נאים ומתוקנים, מלבושים המאפיינים את עיסוקי - עיסוק ההלל וההודיה למי שאמר והיה כל זאת".

ארץ הפירמידות

הצדיק: הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע
מקום הטיול: קהיר העתיקה, מצרים

היה זה ביום שני של פרשת קורח שנת תרפ"ז כשאונייה, אחת בין רבות, עגנה בנמל אלכסנדריה שבמצרים. פמליה מצומצמת ונרגשת המתינה בקצה הכבש, מתמלאת חרדת קודש בראותה את דמותו רבת האנפין של ראש גולת אריאל, הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע יורד מהסיפון. קבוצת חסידים צמודה הייתה אל הרבי, עיניהם לא מרפות לרגע מלהביט אל הקודש; את מי מעניינים נופיה של מצרים כשאפשר להבליע בנשמה עוד 'בליק' בצורת הקודש.

שביל של זהב. כ"ק מרן אדמו"ר מבוהוש זי"ע בעירת ארוזה בשווייץ

הרבי והספורטאי. כ"ק מרן אדמו"ר ה'עקבי אבירים' מסאדיגורה זי"ע בשווייץ

שבילים אלפניים: כשהרבי הסביר לספורטאי על הלבוש החסידי ❦ שבילי החרטומים: אבטיחים חינם בארץ הפירמידות ❦ שבילים של שעווה: כשהמגיד ביקר במוזיאון המפורסם וחזר עם תבונה ❦ שבילי זהב והלכה: שאלתו ההלכתית של הגביר הצדיק במשעולי קארלסבאד ❦ אגרת הטיוול

אשרת הכניסה החרוגה בשעות-לא-שעות, ניאות הרבי והביע את הסכמתו לבקר במקום, לרווחתם של בני משפחת המלוכה והמשמשים בקודש.

אל השמורה הפלאית הגיע הרבי כשהוא מצויד בסידור תפילה. הוא פתח בצעידה לאורך המשעולים הצופים אל טונות המים הניתכים בקול גדול וחזק ויורדים במהירות מטה, יוצרים קצף צהור וריח מזוכך. הסידור היה מדופדף לפרק 'ברכי נפשי' שבתהלים ושפתותיו הקדושות אמרו ללא הרף את פסוקי המזמור המהלל את הבורא על ידי שבח בריאתו. עיני הקודש היו מצועפות וצעדיו של הרבי דמו לריקוד קל, ריקוד של תשבחה למי שאמר ויצר כל אלה, למי שמשלח מעיינים בנחלים, בין הרים יהלכו... משתמה אמירת 'ברכי נפשי' ונסגר הסידור, הסב הרבי את צעדיו ופנה לצאת מהשמורה רבת הפלא.

משעולים בלתי מוכרים

הצדיק: כ"ק מרן אדמו"ר ה'חלקת יהושע' מביאלא זי"ע
מקום הטיוול: סמטאות שכונת מקור ברוך, ירושלים

אחד המיוחד מאנשי סודו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'חלקת יהושע' מביאלא זי"ע, היה הרה"ח ר' שמחה עקשטיין ז"ל, עליו סמך הרבי בכל לבו ובידיו הפקיד, לא אחת ולא שתיים, שליחויות חשובות והרות גורל. ר' שמחה נהג לספר על כך, שמרן ה'חלקת יהושע' בהיותו מופשט מכל חיזו דהאי עלמא, לא הכיר אפילו את הדרכים שמסביב למעונו. וסייעתא היה ר' שמחה מביא לדבריו, מהסיפור הבא:

בשנת תשי"ט לקה ה'חלקת יהושע' בליבו ורופאיו פקדו שעליו לצאת לטייל מדי יום ברחובות העיר, לשאוף אוויר צח ולהקל על המצב הבריאותי. מי שהתלווה אליו במרבית אותן הליכות, היה לא אחר מאשר ר' שמחה. ביום מן הימים, כעבור דקות ממושכות של צעידה, נזכר הרבי בדבר מה אותו שכח בביתו, לו הוא נצרך בדחיפות. ר' שמחה הזדרז לרוץ אל מעון הקודש ולהחיש משם את הנשכח. בשבו אל המקום בו נעצרו לפני רגעים אחדים, לא מצא ר' שמחה את ה'חלקת יהושע' ושיער לעצמו, שהרבי החליט לבטח לעשות את דרכו חזרה אל ביתו.

שוב רץ ר' שמחה את כל הדרך אל משכן הקודש ומשלא מצא בו את הרבי, החל הוא מתרוצץ בין סמטאותיה ועיקוליה של 'מקור ברוך' בתורו אחר קדוש ישראל. החיפוש נשא פרי והרבי נמצא מהלך בנחת באחת הסמטאות הצדדיות של השכונה.

ר' שמחה שח למרן ה'חלקת יהושע' אודות ריצתו הנשנית וסיפר על מחשבתו שמה שב הרבי בדד אל ביתו. לשמע דבריו הצטחק הרבי, בהתבטאו: "וכי נראה לך שאני מתמצא במשעולים העקלקלים של השכונה? הכי מכיר אנוכי את הדרך חזרה אל ביתי? מימימי איני עושה לבד את הדרך ברחובות אלו!".

מאידך, הצליח אי מי לחלץ מפיו ר' שמחה, בשעה פורימית של 'עד דלא ידע', שכאשר ה'חלקת יהושע' היה צריך, היה הוא מכיר היטב את הדרך לשפניו. ר' שמחה, שפתח את שפתיו הקמוצות, סיפר את אשר ראו עיניו בבתי גוואי של היכלי הנפש

נסיעה חרישית ברכבל

הצדיק: המשגיח הגאון רבי שלמה וולבה זצוק"ל
מקום הטיוול: הרי האלפים הברניים, שווייץ

כאשר התבקש הגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א, משגיח דישיבת 'נחלת הלוויים' בחיפה לתאר את שיטת מחשבתו של רבו במשגיחות, המשגיח הגאון רבי שלמה וולבה זצוק"ל, הוא השתמש בזיכרון הבא, הייחודי והמיוחד:

"מספר שנים אחרי נישואיי נסענו כל המשפחה מבגליה לשווייץ, לפוש בימי בין הזמנים. בשהותי באותו חבל ארץ שלמרגלות האלפים הברניים, פגשתי את מורי רבי, המשגיח זצוק"ל. יום ישישי אחד הוא שאל אותי אם ארצה להתלוות אליו. פסעתי אחריו והוא נטל אותי עמו אל אחד הרכבלים המוביל בין הר למשנהו אשר תהום פעורה ביניהם. עלינו על הרכבל, שנינו לבד. הדבר היחיד ששמעתי מהמשגיח במהלך כל הנסיעה, היה כאשר התהום נפערה למרגלותינו, המחזה היה מרהיב ומפחיד כאחד, והוא התבטא בלשונם של חכמים: 'לעולם יראה אדם עצמו כאילו גיהנום פתוחה לו מתחתיו'. מלבד זאת הוא לא אמר מילה אלא ישב והביט בזיו הבריאה שהקיף אותנו. מאוחר יותר הוא שלח לי מכתב בו הוא כתב: לא אשכח את הנסיעה הנפלאה!"

מסביר הגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א את אשר היה כה 'פלא' באותה נסיעה, מה שגם מסביר על שיטת המתניות והמחשבה של רבו, הגאון רבי שלמה וולבה זצוק"ל:

"מה שהיה נפלא מבחינתו באותה נסיעה, כי הוא תמיד היה צועק על כך שאנשים להוטים לצלם כל מקום כשהם יוצאים לטייל, ולא זו הדרך אלא צריך לעצור, לחוות את החוויה ולהחזירה פנימה לקרבנו. אותה נסיעה מחרישה בה לא דיברנו מאומה אלא ישבנו ושתקנו נוכח פלאיו של הבורא, הייתה עבורו נסיעה נפלאה..."

בעול הכספי של ימי הנופש ואף בכל ימות השנה היה מסור לקדשי בית נדבורנה, ה"ה הרה"ח ר' אהרן איינהורן ז"ל, פעל במסדרונות הרשויות המקומיות לסדר כניסה פרטית אל אחת משמורות הטבע המדהימות באזור, בה צופים על מפל שמימי נופלים בחתך מרהיב מאמצעו של אחד ההרים התמירים. הוא סידר עבור הרבי כניסה מיוחדת בשעות בהן השמורה סגורה ויחל בכל נימי נפשו שהרבי ייאות להגיע למקום ולהשיב את נפשו היגיעה ביגיעת הקודש.

תחילה לא אבה הרבי לשמוע על הרעיון. "מדוע לי לבזבז זמן יקר ונחוץ עבור יציאה מיותרת לחיק הטבע?" הוא שאל. משסיפרו לו על הסבך הברוקרטי שר' אהרן עמל לפתור בשביל להשיג את

הייתה זו בדרך נסיעתו השלישית של הרבי לארץ הקודש. גם הפעם התלווה אליו גיסו, הגה"ק רבי חנוך צבי מבנדין זצוק"ל. אלא שכעת הצטרף אף בנו של הרב מבנדין, רבי פנחס יעקב לוי זצ"ל. הצטרפותו של זה האחרון היה בה משום 'ערך מוסף' היסטורי למסע הקודש, שכן ר' פנחס תיעד ביומנו האישי את כל פניותיו, אמריו, התבטאויותיו והליכותיו של הרבי ובכך הותיר לעם היהודי נתח של נוסטלגיה מקודשת. זיכרונות מחצר בית המלך הפנימית. נתמקד רק בחלקיקים מתוך היומן:

מהנמל פנו הרבי ומלווייו למעונו של יהודי מקומי בשם ר' אברהם פיש, שם הכין החסיד ר' דוד וינגרטן מירושלים, סעודה ערוכה כדבר המלך ודתו. במהלך הסעודה הגישו 'אבטיחים' נוטפי עסיס לשולחן. נענה הרבי בנימה של צלות: "המתאוננים קבלו זכרנו את הקישואים והאבטיחים אשר אכלנו במצרים חינם, הכי גם כיום המצרים מעניקים אבטיחים חינם אין כסף?"

משם המשיך הרבי לטיול היסטורי בקהיר. את הדרך המדברית עשו הרבי וגיסו כשהם ישובים בתוך כרכרה ואילו יתר המלווים סובבו את הכרכרה בעודם רכובים על גבי חמורים וגמלים. הביקור בקהיר היה מרתק וססגוני במיוחד. הרבי ביקר בין היתר במוזיאון המקומי, שעה ארוכה סייר בין העתיקות המוצגות. בצאתו התבטא באכזבה: "סבור הייתי שאמצא במקום חפצי יודאיקה עתיקי יומין, ספרים נושנים או מטבעות יקרות ערך, בסוף לא מצאתי מאומה מלבד ערבה חבוטה ישנה של 'הושענא רבה'..."

כשנכנס הרבי לגן החיות המקומי, התעכב זמן מה ליד כלובו של הקוף כשמחשבותיו נסערות. תוך כדי הבחין בקוף אחד שתפס שמשיה מידי אחד המבקרים והתהלך בהחזיקו בה וקומתו זקופה. נענה הרבי: "גם נבוכדנצר הרשע הילך בקומה זקופה וסופו המר ידוע גם ידוע..."

עוד מספר ר' פנחס זצ"ל ביומנו:
משהגענו אל העיר קהיר וחזינו בהודה, נענית ואמרת: "יפה היא העיר קהיר", הרבי השיבני כהרף עין: "אלכסנדריה (כיום: אל-אִיִּסְכַּנְדְרִיָּה) יפה יותר. כי כך כינוה בתלמוד - אלכסנדריה רבתא".

למחרת היום נסענו לראות את הפירמידות שאחרי ארץ גושן ומשם פנינו אל העיר קהיר.

בקהיר העתיקה נכנסנו לבקר בבית הכנסת העתיק 'אבן עזרא' (בית הכנסת 'בן עזרא', או 'כניס עזרא' בעגה המקומית), שם סיפרו זקני מצרים ל'אמרי אמת' על המקובל בידם שמשו רבינו התפלל במקום עליו נבנה בית הכנסת.

כששמע ה'אמרי אמת' שמכנים את בית-הכנסת: 'אבן עזרא', תמה קצרות: "מה לאבן עזרא ולמצרים?"

המפל והסידור

הצדיק: כ"ק מרן אדמו"ר ה'באר יעקב' מנדבורנה זי"ע
מקום הטיוול: שמורת טבע, אוסטריה

הרה"ח ר' מרדכי גרליץ שליט"א, משמשו ונאמן ביתו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'באר יעקב' מנדבורנה זי"ע סיפר על אחת השנים בהן נפש רבו בעיירת קיט באוסטריה, כדרכו בקודש, כאשר מי שנשא

טיול קבוע בסמטאות. כ"ק מרן אדמו"ר ה'חלקת יהושע' מביאלא זי"ע ברחובות מקור ברוך קהיר העתיקה. מצרים

המוראים. הוא סיפר על הזמנה שהזמינו הרבי לסור אל מעונו בשעה מאוחרת של אישון ליל, הוא גם סיפר על כך שהוא החליט להקדים את בואו בנתח זמן מכובד. משהגיע אל הבית, מצא את הרבי, שלא התכוון לביאתו המוקדמת, עומד במטבח הבית כאחרון שוליות הטבחים ומקלף תפוחי אדמה בזה אחר זה. הרבי סרב בחומרה להפצרות העזרה של ר' שמחה ועבר לבישולם של תפוחי האדמה, חיתוכם והכנתם בתוך סיר מיוחד עטוף במגבת.

לו היה זה משהו אחר, אולי היה הרבי מנסה להסתתר הימנו ולשלחו מעל פניו בתואנת מה, אבל ר' שמחה, כפי שאמרנו, היה לו דין מיוחד. הרבי בקשו להתלוות אליו למה שהתברר כצעידה ארוכה במפותלים שבין סמטאותיה שב'מקור ברוך', כשאת הדרך הוא מנצל ללמד את תלמידו את לקחי הזמן, לאמור: "אם מבקשים ממך להגיע בזמן מסוים, עליך אמנם להיזהר מלאחר; ברם לא פחות מכך – להישמר מלהקדים. א צייט איז א צייט! – זמן, זה זמן!".

משך כל הדרך, ניקרה תמיהה במוחו של ר' שמחה ולא נתנה לו מנוח: "האמנם, הרבי שבקושי מכיר את הדרך מביתו בואכה בית הטבילה וגם בה, בדרך אותה עשה כבר מאות פעמים, אינו צועד אלא מלווה במאן-דהו, היכול להיות שהרבי קדישא יתמצא טוב כל כך בשבילים דחוקים אלה?".

הפליאה הגיעה לסיומה עם תום הצעידה. לצד כוך אפלולי שיש מי שיכנהו 'מחסן' ויש מי שיגדיל לכנותו: 'א ד'יה'לע', דירונת, בעגה הירושלמית, עצר ה'חלקת יהושע'. צחנה עלתה מתחת לפני הקרקע, ר' שמחה לא היה מסוגל להיכנס פנימה, לא כן הרבי. הרבי נכנס אל החדרון האפלולי, ניגש אל היהודי המסכן, החולני והמדוכא שהעביר כאן את ימיו החשוכים ולילותיו האפלים עוד יותר וברחמימיות אין קץ החל מטפל בו. הרבי רחצו ומשח את פצעיו, הלבישו בגדים ראויים והניח רטיות על מכותיו, לאחר, הניח ה'חלקת יהושע' לפניו את סיר תפוחי האדמה העטוף, בירכו במאור פנים ויצא את החדר.

"כן כן", סיים ר' שמחה את גילוייו, בעודו לוגם כוס יין נוסף, כדת היום, "כשמדובר היה במעשי חסד מכוסים מן העין, ידע רבנו היטב היטב את אורחו, אורח המישור!".

שוטרים מסוג אחר

הצדיק: המגיד הירושלמי

הגה"צ רבי שלום שברון זצוק"ל

מקום הטיול: מוזיאון השעווה, לונדון

טיול ייחודי למדי טייל המגיד הגה"צ רבי שלום שברון זצוק"ל ברחובות לונדון הבירה. במהלכו הוא נכנס לבקר במוזיאון השעווה באנגליה (אנו לא נכנסים כמובן לפולמוס ההלכתי בדבר ביקור במוזיאוני השעווה עלי תבל). אנו מביאים את הדברים בשפתו הקולחת של ר'ב שְׁלֹם עצמו:

"בהיותי פעם באנגליה, עברתי בדרכי על פני מוזיאון השעווה, מלוויי סיפרו לי שקיימים בתוכו דמויות מלכים רבים העשויים משעווה. כל מלך ומלך על כיסא מלכותו, חרבו על ירכו וכתרו על ראשו ומראהו גיבור וחזק, אף כמה חיילים לצדו... מאה וחמישים מלכים! מפרעה הראשון ועד ג'ורג' החמישי... כולם נראים כאילו הם חיים, עם לחיים אדומות, קשה להבחין שמדובר בדמות שעווה בלבד.

"התיישבתי בדעת שמכיוון שצריך אני להגיד דרשות, אכנס לראות, אולי יזמן ה' דבר מה בפי. כשנכנסתי, בדבר

מעניין: בכניסה לאולם עומדים שני שוטרים לשמור בפתח ולהדריך את הבאים. לבושים הם במדים אנגליים וכלי נשק בידם. מרחוק הבחנתי שהנכנסים פונים אליהם ביראה ובכל הכבוד הראוי ושואלים 'אנה הולכים?' ולמרבית הפלא, השוטרים לא מתייחסים אליהם בכלל. מאומה.

"זאת למה? מפני שהם עשויים שעווה! האדם הנכנס שואל ולא מקבל תשובה, משתומם ומביט, ואז... מגלה את הסוד ומחייך... העמידום שם לשמח את הנכנסים..."

רבי שלום מיהר ללמוד מהמחזה לימוד עצום לעבודת ה' (כשהוא מטעים את הדבר באריכות בפסקי המקרא): היצר הרע נדמה לנו כמלך גדול, הוא מציב בפנינו את חייליו ומבצרים, את פיתויי הרבים ולפעמים אנו חוששים ממנו, פוחדים להילחם עמו. אבל לו נשכיל, נבין שכל מבצרי ונשקו, חומותיו וכוחותיו, אינם אלא "שוטרים משעווה", בובות דמיוניות שרק "נראות" אמתיות. זה רק נראה מושך ומגרה, אבל האמת היא שהכול אינו אלא דמיון. כשאדם רק מתעצם בקדושה, הוא רואה את כל חומותיו הדמיוניים של היצר הרע, נופלים אל ההתרסקות.

ידיד נפש שויןצרי

הצדיק: כ"ק מרן אדמו"ר ה'דברי אמונה'

מתולדות אהרן ז"ע

מקום הטיול: חוצות עיירת הנופש ארוזה, שווייץ

"כ"ק מרן אדמו"ר מנחלת-אהרן שליט"א מספר על טיול רגלי אשר פסע אביו, כ"ק מרן אדמו"ר ה'דברי אמונה' מתולדות-אהרן ז"ע בחוצות ארוזה, עיירת הנופש השווייצית:

"תוך כדי צעידה נגלה לפנינו מחזה מרהיב. שני הרים משונני פסגה נישאו לפנינו, ראשם מכוסה שלג עד וגופם עטוף בצמחייה ירוקה, וביניהם משתפך מפל מים אדיר שמיימו מתפוצצים בקול אדיר ומפליא. אבי ז"ע הבחין במחזה רב ההוד ותיפעם רוחו, הוא החל אומר בדביקות: בעוד שבועות מספר נעמוד כולנו ונהמה בנעימת 'כל נדר'. לפני פי נהמה? לפני ריבון העולמים אשר ברא את כל אלה! המשך אבי ז"ע לדבר עוד מנפלאותיו של צור העולמים עד שכלתה נפשו מרוב ערגה למי שברא ויצר את המחזה הנפלא והחל מנגן ברטט את תיבות פיוטו של רבי אלעזר אזכרי: ידיד נפש אב הרחמן... הדור נא זיו העולם..."

הברון הצדיק מפר"ז

הצדיקים: הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא ז"ע, בן

אחיו הרה"ק רבי צבי מרודניק ז"ע והגביר הצדיק רבי

שמעון וואלף רוטשילד זצוק"ל

מקום הטיול: עיירת המרפא קארלסבאד

"כ"ק מרן אדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז ז"ע היה מספר אודות סיפורי הצדיקים שסיפר לו ולאחיו בימי ילדותם, אביהם, הרה"ק רבי צבי מרודניק ז"ע כשבין היתר היה מספר להם אודות הגביר הצדיק רבי שמעון וואלף רוטשילד זצוק"ל, "הברון רוטשילד מפר"ז". בסיפוריו אודותיו הוא היה מדגיש את רוב עושרו ואת איסטניסיותו כי רבה, ואשר למרות זאת, כשהגיע הדבר לעניין שיש בו כבוד שמים או עניין של הלכה, הוא נטש את כל מהותו ונוהגיו.

הברון רוטשילד מפר"ז - היה הרבי הקדוש מרודניק מלמד

את צאצאיו, פעורי הפה - היה מהאנשים העשירים ביותר בדורו בעולם כולו. מלכים ורוזנים שיחרו על פתחו לבקש הלוואות והעולם כולו עמד מלכת למשמע שמו. את ההיכרות עמו, ערך הרבי מרודניק בעת שהותם המשותף במעיינות המרפא בקארלסבאד שבצ'כיה. היה זה באותה שנה בה שהה במקום גם דודו הגדול של הרבי, הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא ז"ע. בימות החול היה הברון הנכבד נוסע ברחובות עיירת המרפא כשהוא ספון בתוך כרכרה סגורה ומחופה בוילונות, אולם בשבת קודש הוא טייל רגלית ברחובה של עיר וכך ניתנה ההזדמנות לראותו. ההליכה שלו במשעולי קארלסבאד עוררה התרגשות עצומה בקרב הנוכחים והשוהים במקום, שהיו מטפסים על הגגות והמרפסות כדי להביט אל מראהו.

מטבעו היה הברון איסטניסט מופלג. אדם מפונק ביותר. הוא לא היה מסוגל לגעת, לשם דוגמה, בידית של דלת שאנשים אחרים אחזו בה ולחצו אותה. משכך, בכל מקום אליו פנה, היו משרתיו מקדימים להגיע אליו ולעטוף את כל ידיעות הדלתות בחתיכות מותאמות של בד משי יוקרתי. במהלך ימי שהותו בקארלסבאד הוא נמנע מלשתות מה'חלב ישראל' שחלבו במקום, מאחר והוא לא היה נקי מדי לטעמו. מאידך, הוא נמנע ונחרד משתיית חלב נוכרי. משכך, כל בוקר היו משרתיו נוסעים לכפר סמוך עם כדי זהב ממורקים, אליהם חלבו את הפרות בצורה נקייה ביותר. רק מהחלב הזה הוא שתה.

כל אותה איסטניסטיות ודקדקנות נעצרה על מפתן היהדות. בשבת קודש, מאחר ולא היה עירוב בעיירת המרפא, הוא לא יכול היה להטמין בכיסו את מטפחת האף. משכך הוא היה כורך את המטפחת על צווארו כדרך מלבוש. וכך, כשהוא מצועף במטפחת אף, הוא הילך ברחובות העיירה. בדרך הילוכו קרה לא אחת שהוא היה נעצר, מוריד את המטפחת מצווארו, מקנח בה את חוטמו ושוב עוטף בה את צווארו. בניגוד משוער לנקיות ולהידור בהן נהג. כי כאשר השבת הקדושה עמדה מנגד, לא היה יותר מקום לפינוק ואיסטניסטיות. נוהגו זה עשה רעש גדול בקרב התושבים המקומיים ופעל קידוש שם שמים מרובה בקרב הערלים שבקארלסבאד.

הרבי הקדוש מרודניק אף היה מספר בהתפעלות על אותו טיול שטייל עם דודו הקדוש משינאווא בסמטאות העיירה, כאשר לפתע פגש בהם הברון הצדיק. כשהוא ראה את הרה"ק משינאווא ז"ע, הוא אמנם לא הכירו אבל ננקל זיהה שמדובר ברבי וקדוש עליון. הוא ניגש אליו בכבוד ובהערצה, מתוך התבטלות מוחלטת, כששאלה בפיו: "מראה הדרת כבוד קדושתו מוכיח שהריהו רב בישראל. ברצוני שיכריע בדבר מחלוקת הלכתית שיש לי עם בנותיי. בשבת קודש, מפאת חיסרון העירוב, הן יוצאות לשתות ממי המעיינות תוך שהן קושרות את כוסות השתייה העשויות זהב טהור אל צוואריהם בשלשלות של זהב. הן טוענות שהדבר מותר מאחר והכוסות העשויות זהב איכותי ומעוטרת בעיטורי אמן, קשורות לצוואריהם כתכשיט, והרי עם תכשיט מותר לצאת בשבת. ואילו אני טוען לעומתן שלא כך, אלא מאחר והכוסות מיועדות לשתייה לא חלה עליהן דין תכשיט ואסור לצאת עמהן בשבת. שמא יורה לי מר מהי דרכה של תורה?"

מבלי להיכנס לפרטי וגדרי ההלכה היה הרה"ק מרודניק מתפעל באוזני צאצאיו ומלמדם ממה צריך באמת להתפעל: "שוו בנפשכם, בנותיו של הברון העשיר בעולם, מוקפות במשרתות לרוב ובכבוד עצום. ולמרות זאת, אינן מתביישות להסתובב בראש חוצות כשכוסות קשורות ומשתלשלות להן מהצוואר. הכול למען קדושת השבת".

השהיה בשוויץ הייתה מוקדשת כל כולו לה' ולתורתו. כ"ק מרן אדמו"ר ה'ישועות משה' מויזניק ז"ע בשוויץ

אגרת הטיול. כ"ק מרן אדמו"ר ה'אמרי חיים' מויזניק ז"ע בשוויץ תשכ"ג

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

הילד שומע ב'מסיבת סידור' על כוחה של תפילת תשב"ר ושתי משפחות נושעות למעלה מדרך הטבע בתפילה זכה הבוקעת רקיעים

מעשה בזוג חשוך ילדים ר"ל שלאחר י"ב שנים מנישואיהם החליטו לגדל ילד יתום בתוך ביתם, שהרי אמרו (מגילה יג.) 'כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו', ואם לא זכו להוליד בן, יעשו דבר הדומה להולדת בנים. ואכן, חיפשו ומצאו תינוק קטן שלא היה מי שיגדלו. הם קיבלו אותו לביתם וטיפחוהו וגידלוהו במסירות רבה. כאשר גדל הילד והתחיל ללמוד קריאה באותיות לשון הקודש, כפי הנהוג והמקובל עשתה הנהלת התלמוד-תורה 'מסיבת סידור', ומנהל הת"ת העניק סידור לכל תלמיד באותו מעמד, תוך כדי הסביר לכל הילדים על גודל הכוח שיש לתינוקות של בית רבן בתפילתם, כי גדול הבל פיהם שלא טעמו טעם חטא ובזכותם העולם מתקיים.

באותו יום עת חזר הילד לביתו בהתרגשות כשהוא מחבק את הסידור בידו, פנה ל'הוריו' ואמר להם בתום לב: 'עכשיו שמעתי שיש לתינוקות של בית רבן כוח גדול בהבל פיהם והקב"ה מתאוה לשמוע תפילתם, על-כן ברצוני לבקש מהקב"ה שיזכה אותי באח, כי איני רוצה להיות 'בן יחיד' להוריי...' [בקטנותו לא סיפרו לו ההורים כי מגדלו אינם הוריו, לכן היה בטוח הילד בתמימותו שהוא בן יחיד וחפץ מאוד ב'אח' נוסף].

שמחו ההורים לשמוע את דבריו ועודדוהו להתפלל מעומק ליבו, כי בוודאי אוהב השי"ת לשמוע קול תפילותיו הזכות. ואכן, לא עברו יותר מתשעה ירחים ותהום כל העיר למשמע הבשורה הטובה כי אותו זוג זכה להוליד זרע של קיימא למעלה מדרך הטבע, זאת לאחר שכל הרופאים והמומחים כבר הודיעו להם חד-משמעית כי על פי דרך הטבע אין להם שום סיכוי לראות פרי בטן.

"עובדה זו הראתה בעליל לכל המכירים והמלווים את הסיפור כי אכן גדול עד מאוד כוחה של תפילה תמימה זכה וטהורה", מספר הרה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א. "באחד הימים סיפר זאת מלמד דרדקי לפני כיתת תלמידיו בתלמוד תורה, ברצותו לחזקם ולעודדם להרבות בתפילה ובתחנונים לפני השי"ת, כי מתאוה הקב"ה לקול תפילת תשב"ר, אולם באותה כיתה היה ילד מאומץ שמאוד נעלב מכל הסיפור, ובחזרתו לביתו בסיום הלימודים בכה מאין הפוגות על-כך שפגע בו המלמד, כי היה בטוח שהמלמד סיפר עובדה זו רק בשביל לפגוע בו, לצערו ולהזכירו כי הוא ילד מאומץ.

"בצר להם, הלכו ההורים המאמצים אל מנהל הת"ת וביקשו ממנו שידבר על לב הילד וירגיע את רוחו שבכלל לא התכוונו אליו. ואכן, המנהל קבע עמו לדבר אתו והסביר לו כי חלילה לו לחשוב שהמלמד התכוון לצערו ופשיטא שלא יעלה בליבו לעשות כדבר הזה חלילה. באותה שעה הוסיף המנהל ולחש לאוזני הילד, כי ייתכן מאוד שמסבב כל הסיבות עשה ככה שישמע ויקלוט היטב סיפור זה, כדי שאף הוא יתפלל מעומק ליבו על 'הוריו' שאימצו אותו אל חיקם באהבה ובמסירות, שיבקש עליהם רחמים בהבל פיו הטהור ויזכו להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

"שמע הילד את דברי המנהל היוצאים מן הלב ונכנסו אל ליבו הוץ והתמים, ויתפלל הילד אל השי"ת מעומק קירות ליבו למען ייפקדו וייושעו הוריו מאמציו בפרי בטן. ואכן, כעבור עשרה חודשים מאותו יום נולד בן זכר למשפחה זו במזל טוב אחרי י"ח שנות המתנה מעת נישואיהם!!! ביום שלישי שנכפל בו כי טוב, ג' לחודש טבת תשע"ט, התקיימה שמחת ברית המילה לשמחת כל המשפחה והידידים המרובים. ומכאן צא ולמד שאין שום מחיצה עומדת כנגד תפילתם הזכה והברורה של תשב"ר מעומק הלב".

ואתחנן אל ד'.

ממנו רבות.

פעם עבר ליד חלוננו של הרה"ק מקאריץ, וקרא לו שיכנס לביתו, ואמר לו הרה"ק שברצונו לבקש ממנו דבר אבל רוצה שיבטיח למלא בקשתו. בתחילה היסס המסור בדבר, כי חשש שיבקש לא למסור על יהודי העיר, אבל לבסוף הסכים לו.

וא"ל הרה"ק, שמן הראוי שאדם חשוב כמוך יניח תפלין דרבנו תם, דבר שבימים הללו לא היו עושין כי אם אנשים רמי מעלה. כשראה המסור שרבי פנחס מחשיבו, נענה מיד שמקבל על עצמו הדבר, והתחיל להניח תפלין דר"ת. לאחר זמן קרא לו רבי פנחס בשנית וא"ל היות ומניח תפלין דר"ת, מן הראוי שילך למקווה בכל יום, ונאות לקבל עליו גם את הדבר הזה והלך לטבול בכל יום.

באחד הימים נקרה לפניו מסירה חשובה, שאם לא ילך לפריץ תיכף ומיד ייתכן והיהודי שרוצה למסור יברח ולא יהיה סיפק ביד הפריץ להענישו, ומיהר מאוד לדרכו. תוך כדי הליכתו נזכר שעדיין לא טבל,

והלך מיד לטבול במקווה, ותיכף אח"כ רץ לפריץ בלי לסדר את פאותיו ומלבושיו כראוי. כשראהו הפריץ עם פאותיו הרטובות, זעק עליו בחמת זעם הרי נראה עליך שיצאת מדעתך, והשליכו מכל המדרגות והזהירו לבל יהין לבוא במחיצתו עוד פעם.

"מאמר מרדכי" – להרה"ק רבי מרדכי סלונים זצ"ל

רב לך - חכם קראתיך ואתה עומד ומרבה בדברים". ודברי המדרש סתומים ופלאיים וטעונים ביאור, ובעל כרחך אומרים דרשני.

עוד הקשה ה'ברוך טעם', דהנה איתא בספרים (ראה ב'מגלה עמוקות' אופן שביעי) שמשו רבינו ע"ה הזכיר בתפילתו להיכנס לארץ ישראל את ה'יג' מידות של רחמים, ולפי זה תקשה איך ייתכן שלא נענה, הלא להדיא אמרו חז"ל (ר"ה יז, ב) "ברית כרותה לשלש עשרה מדות - שאינן חוזרות", וכיון שכן איך ייתכן שתפילותיו חזרו ריקם ולא הצליח לפעול ולבטל הגזירה.

אמנם מסתברא, דהני מילי היכי שאינו מבקש רק על דבר אחד, אבל אם מבקש על שני דברים ונענה רק באחת תו לא נחשב שתפילתו חזרה ריקם, שהרי על דבר אחד מילאו את בקשתו.

וממילא יתיישבו שני הדקדוקים בחדא מחתא. כי אם היה משה רבינו מתפלל רק על בקשה אחת של "אעברה נא" בלבד, אז בוודאי היה נענה, אבל מאחר שביקש "אעברה נא ואראה את הארץ", שרצה לעבור וגם לראות את הארץ, לכן לא נענה כי אם על בקשת "ואראה", וכדכתיב בפרשת וזאת הברכה (להלן לד, א) "ויראהו ה' את כל הארץ", ונמצא שתפילתו שנאמרה ב"ג מידות של רחמים לא חזרה ריקם היות שנענה על בקשת "ואראה", ואתי שפיר.

וזה כוונת המדרש "חכם קראתיך ואתה עומד ומרבה בדברים", כלומר בגלל שהרבית לדבר ובקשת גם "ואראה", זה גרם לך שלא תתמלא משאלתך, כי לולא זאת היה בהכרח למלא בקשתך של "אעברה", שהרי ברית כרותה ל"ג מידות שאינן חוזרות ריקם, ודפח"ח.

מפי הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל (הובא ב'מפי ספרים

וסופרים')

זופרא דזופרא

"גיי לערן א פֿאך"...

ולמדתם אותם (ה, א).

חסידי אחד נכנס אל הרה"ק בעל ה'אמרי אמת' מגור זי"ע, ושאל מה יעשה לפרנסתו, וענה לו בלשון קודשו "גיי לערן א פֿאך", שמשמעות הדברים כפשוטם הם שילך ללמוד מקצוע, אולם אותו חסיד התפלא שהרבי אמר לו פֿאך בקמץ כלשון אנשי ליטא, ולא בפתח - פֿאך.

הלך אפוא לאחיו של ה'אמרי אמת', ה"ה הרה"ק רבי משה בצלאל הי"ד זי"ע, שידעו בו שהוא יודע לכוון לדעת רבו, וכל דבר קטן וגדול שאלו אותו, ואמר לאותו חסיד, שאכן בוודאי לא התכוון הרבי שילך ללמוד מקצוע של חול, רק כוונת הרבי הייתה שילך ללמוד את מקצוע התורה שעליה נאמר (אבות ה, ב) הִפְךָ בה והִפְךָ בה דכולא בה...

"יין יישן" - בפרשתנו

אמירה נעימה

זכות תפילין דר"ת וטבילה במקווה ניצלו מידי המלשין

וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך (ו, ח). בעירו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היה מסור אחד שסבלו

אמרי פלא

ברכת כתיבה וחתומה טובה מהמישה עשר באב

נהגו רבים מישראל להתחיל כבר מיום ט"ו באב לברך ברכת כתיבה וחתומה טובה, ומנהג זה כבר הובא בקדמונים.

הגה"ק בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש כותב: שביום ט"ו באב תחילת התנוצצות ראש השנה ומאז והלאה מתעוררים הרחמים והתשובה עילאה, ולזה אמרו על יום ט"ו באב בגמרא סוף מסכת תענית מאן דלא מוסיף בתורה יסיף, כי מאז והלאה צריכין להיות מוסיף והולך בתורה ועבודה בתשובה שלמה בימי הרצון על ראש השנה הבאה עלינו לטובה.

ודורשי רשומות נתנו על זה רמז נאה כי חמש"ה עש"ר בא"ב בגימטריא כתיב"ה וחתומה"ה טוב"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, עכ"ד.

דבר נפלא אמרו בשם הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע"א שקיבל מזקנו הרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע"א שקיבל מהבעש"ט זי"ע"א שקיבל מרבו אחיה השילוני, שמת"ו באב עד ר"ה - כמה פעמים שאחד מברך לחברו בכתיבה וחתומה טובה, כמו כן כשיגיע ימי ראש השנה אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, במספר הזה יהיו לו אז מליצים טובים בשמים אשר ילמדו עליו זכות, עכ"ד.

"שער יששכר" (מאמר יום תבר מגל אות א); קובץ "הבאר" (נדפס תרפ"ג)

אמרי דרוש

הווארט שאמר הרה"ק מקשאנוב למרן המהר"ם שיק זצ"ל

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו' (ג, כה).

שנה אחת בשבת קודש פרשת ואתחנן שבת הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע (בן הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע) בחוסט, ובצפרא דשבתא אחר התפילה הלך לבקר את המרא דאתרא הגאון בעל ה'מהר"ם שיק' זי"ע, והתלווה אליו הגה"צ רבי יונתן בנימין הכהן זצ"ל דומ"ץ סעליש, כדי לשמוע דברי שיחה של תלמידי חכמים הצריכה לימוד, ורשם מה ששמע מפה קודשם בספרו 'נפש יהונתן'.

לאחר שברכו זה לזה בברכת שלום פתח מהר"ם שיק וביקש מהרה"ק מקשאנוב שברצונו לשמוע דבר תורה שאמר זקנו הגאון רבי ברוך פריענקיל זי"ע בעל ה'ברוך טעם' (הוא היה חותן אביו הרה"ק מצאנו). פתח הרה"ק מקשאנוב ואמר, הנה איתא במדרש (קה"ר פרשה י, יד) על הפסוק בפרשה (דברים ג, כו) "ויאמר ה' אלי

ימים טובים לישראל

**קביעות זו של שבת ט"ו באב, היא נדירה. דבר בעתו מה טוב
נעסוק בעניין חמישה עשר באב, נכתוב על ייחודו של יום זה. נביא מעט על מה שנכתב בכמה
ספרי קבלה וחסידות על עצם קביעת היום, ועל ייחודו של יום זה.**

היה שבאותו זמן יהיה יום שמחה, ומדוע נקבע הדבר לדורות.
נפתח בבירור כמה מהטעמים שנאמרו בגמרא, ונביא ממה
שעסקו בדברים כמה מגדולי הדורות, וגם נראה בדבריהם על
עצם גודל מעלת יום זה, גם ללא המאורעות שאירעו בו (!)
יום שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא
היה דיבור עם משה שנאמר (דברים ב, טז-יז) ויהי כאשר תמו כל
אנשי המלחמה למות - וידבר ה' אלי.

רש"י מביא מהמדרש שבכל הארבעים שנה שהיו בני ישראל
במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור,
וכל אחד ואחד היה חופר את קברו וישן בו, ולמחרת הכרוז
קרא, הברלו חיים מן המתים, ומי שנשאר חי היה קם והולך.
ובשנה האחרונה חפרו את קברם וכולם קמו. ואז הם חששו
שמה טעו בחשבון ועדיין לא הגיע ליל תשעה באב, ולכן חזרו
ולנו בקברים, כך עשו בכל לילה עד שהגיע ט"ו באב והלבנה
הייתה במלואה, אז הבינו שפסקה הגזירה, ולכן עשו יום טוב. וכן
בתלמוד ירושלמי: ובשנה האחרונה עשו כן ועמדו ומצאו עצמן
שלמים, אמרו דילמא דטעינו בחושבנא וכן בעשרה ובאחד עשר
ובשנים עשר ובשלושה עשר ובארבעה עשר ובחמישה עשר,
כיון דאשלים זיהרא אמרו דומה שביטל הקב"ה אותה הגזירה
קשה מעלינו ועמדו ועשו יום טוב.

הגמרא מוסיפה שכל הארבעים שנה האלו הקב"ה לא היה
מדבר עם משה, אלא רק לאחר מכן שכלו מתי מדבר בט"ו באב,
ולכן עשו אז יום טוב. וזהו שכל אותם שנים היה ישראל כמנודים
הקב"ה לא היה מדבר עם משה, מטעם שאין השכינה שורה מתוך
עצבות אלא מתוך שמחה.

וביארנו בראשונים, שהרי מצינו שהקב"ה דיבר עם משה כמה
פעמים באותן השנים, אלא הכוונה כדברי רש"י במסכת מגילה:
בייחוד וחיבה דכתיב וידבר ה' אלי לאמר אלי נתיחד הדיבור,
ואף על גב דמקמי הכי כתיבי קראי בהו וידבר, איכא דאמרי לא
היה פה אל פה אלא בחזיון לילה גמגום. וברשב"ם במסכת בבא
בתרא: היה מדבר ע"י מלאך או באורים ותומים, אי נמי לא היה
מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם. וברבנו בחיי
(דברים ב): ודעת חז"ל שלא נתיחד הדיבור עם משה עד שכלו
מתי מדבר, כי מעלתו של משה בשביל ישראל הייתה, ישראל
היו נזופין כל שלושים ושמנה שנה והיום שנודע להם זה ט"ו
באב היה כשנתמלאה הלבנה כדאיתא במסכת תענית (ל ע"ב),
והיה היום ההוא גדול אצל ישראל בשמחה גדולה שבו ידעו
בביטול הגזירה, גם אצל האיש משה גדול מאוד בחזרת הנבואה
אליו שבו נתיחד לו הדיבור.

תלמיד טועה הוסיף זה בדבריהם'

נציין, שרבי יוסף חיים מבגדאד בעל ה"בן איש חי" כותב על

נקבע ליום טוב.
במשנה במסכת תענית (פרק ד): אמר רבן שמעון בן גמליאל
לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכפורים
שבהן בנות ירושלים יוצאות וכו'. וע"כ שואלת הגמרא (דף
ל): בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום
שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא חמישה עשר באב מאי היא.
ומובא בגמרא שש דעות של אמוראים מהו חמישה עשר באב,
ומדוע הוא יום טוב כה גדול כיום הכיפורים (וכעין זה במסכת
בבא בתרא דף קכא): רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו
שבטים לבוא זה בזה. אמר רב יוסף אמר רב נחמן יום שהותר
שבת בנימין לבוא בקהל. רבה בר בר חנה א"ר יוחנן יום שכלו בו
מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם
משה שנאמר (דברים ב, טז) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה
למות וידבר ה' אלי אלי היה הדיבור. עולא אמר יום שביטל
הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים
שלא יעלו ישראל לרגל ואמר איזה שירצו יעלו. רב תננה אמר
יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו
יום שפסקו מלכרות עצים למערכה.

כבר בתחילת דברינו, נביא את דברי הרשב"ם (בבא בתרא,
דף קכא) שכותב: כל הנך אמוראי לא פליגי, אלא מר גמיר האי
מרביה ומר גמיר האי מרביה. היינו שכל ששת הטעמים לא
חלוקים הם, אלא כל אמורא אמר מה שקיבל מרבו, וב"ש"ת
בנימין זאב' סימן קמד (נדפס בוונציה בשנת רצ"ט) מביא את
זה כדוגמא למקום שיש כמה דעות של אמוראים אך הם אינם
חלוקים.

תקופה שמתרעת על פני

קרוב לאלף וחמש מאות שנה

הדבר אומר דרשני, במשנה מובא שחמישה עשר באב הוא
יום טוב גדול כיום הכיפורים (!), ללא כל הסבר על מעלת היום
הזה, ובגמרא מובאות שש דעות של אמוראים על כך, ולא נזכר
מתי קבעוהו ליום טוב. ועוד, כשנתבונן בטעמים שבגמרא נראה
שהמקרים שביניהם ט"ו באב הוא יום טוב, אירעו במשך קרוב
לאלף וחמש מאות שנה (!).

מלבד זה, שאלה מעניינות מובאת באחרונים על הטעם שהרוגי
ביתר ניתנו לקבורה בט"ו באב. כידוע, הרוגי ביתר היו אחרי
חורבן בית שני, ואילו כבר במשנה מובא שט"ו באב היה יום טוב,
וגם מובא שבמחולות בכרמים היו בת כהן גדול ובת מלך, הרי
להדיא שט"ו באב היה יום טוב הרבה מאוד שנים לפני שהרוגי
ביתר ניתנו לקבורה, היינו בזמן הבית. ואם כן כיצד ייתכן
שקבעו ט"ו באב ליו"ט בגין מה שהתרחש שנים רבות אחר כך?
ועוד שאלה מובאת בכמה ספרים, לפחות על חלק מהטעמים
(כפי שנראה להלן) לא מובן מדוע נקבע היום הזה לדורות, די

בשבת זו, שבת נחמו, חל חמישה עשר באב שעליו נאמר
במשנה "לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום
הכפורים". קביעות זו של שבת ט"ו באב, היא נדירה. דבר בעתו
מה טוב, נעסוק בעניין חמישה עשר באב, נכתוב על ייחודו של
יום זה שהוא מכונה 'יום טוב' ואף הושווה ליום הכיפורים. גם
נכתוב מעט על מה שנכתב בכמה ספרי קבלה וחסידות על עצם
קביעת היום הזה, ועל ייחודו של יום זה.
נפתח בשבת שלאחר תשעה באב, שבת נחמו, שחל בה ט"ו
באב.

'ולפעמים הוא חמישה עשר ממש כמו עתה בזו השנה'

רבי יהושע אבן שועיב, חי במאה הראשונה לאלף הנוכחי,
תלמידו של הרשב"א, היה חברו של הריטב"א ורבו של רבי
מנחם בן זרח. ספר הדרשות שלו "דרשות על התורה" נדפס
בקושטא בשנת רפ"ג, ושם (סוף פרשת ואתחנן):
כי האוכל ושותה בימי השמחה והמועדות הרי היא קדושה
כתענית יום כפורים והיא עבודת השם ית' ונקרא קדוש. ולכן
נהגו לעשות השבת הזה אחר ט' באב יום טוב והיא מצוה גדולה
שהוא יום נחמה. ואף על פי שאינו יום טוב ממש עשו אותו יום
מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו, ולפעמים הוא חמישה עשר
ממש כמו עתה בזו השנה. וכל השמחה בו זוכה בנחמת בניין בית
המקדש, כמו שנאמר (שיר השירים ג, יא) צאינה וראינה בנות
ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום
שמחת לבו. ודרשינן (משנה סוף תענית) ביום חתונתו זו מתן
תורה וביום שמחת לבו זה בניין בית המקדש שייבנה במהרה
בימינו.

בחידושי הריטב"א (סוף תענית) מובא: אמר רשב"ג לא היו
ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים, יום הכפורים
שניתנו בו לוחות שניות, וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר
בשנת הארבעים, ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר
ט' באב.

בכמה ספרים נכתב על הקשר בין תשעה באב, שבת נחמו,
וט"ו באב. נביא ממה שאמרו אדמו"רי בית גור. בספר 'פני
מנחם' (ואתחנן ב) מובא שמרן האדמו"ר בעל ה'לב שמחה' אמר
בשם אחיו מרן האדמו"ר בעל ה'בית ישראל', שחמישה עשר
באב הוא התיקון לתשעה באב. שבת נחמו חלה תמיד בשבוע
שבו יחול חמישה עשר באב. מקדש שני חרב מפני שנאת חנם,
ובחמישה עשר באב הוא להיפק, שבו הותרו שבטים לבוא זה
בזה, להתאחד כאחד.

חמישה עשר באב הוא יום כה גדול עד כדי שהשוו אותו ליום
הכיפורים, אך הוא מוזכר במשנה רק כבדרך אגב ולא נכתב
להדיא אודות קביעות יום זה, וכן לא נכתב במשנה מדוע הוא

דברי רש"י והפירוש הראשון ברשב"ם, שהם לא ניתנו להיאמר והם דחויים מכמה מאמרי חז"ל, ואפילו מכמה פסוקים בתורה "ועל כן ודאי דברים אלו לא יצאו מפי רש"י ורשב"ם ז"ל, אלא תלמיד טועה הוסיף זה בדבריהם". ובדבריו (בניהו בן יהוידע), מסכת תענית) הוא מקיים את הפירוש השני ברשב"ם שרק כשהיה צורך הקב"ה היה מדבר עם משה.

"אך פירוש שני של רשב"ם, שכתב לא היה מדבר כי אם ע"י צורך מעשה הצריך להם, זה ניתן ליאמר. ואנא עבדא נראה לי, דאפשר דאותה המעלה שהייתה לו דשכינה מדברת מתוך גרונו, נפסקה בזמן שהיו ישראל נזופים, מפני שבוה נמצא ישראל שומעין הדברים מן אור השכינה, כשהיה משה רבנו ע"ה מדבר עמהם, ואומר זה הדבר אשר צוה ה', ולכך נפסקה מעלה זו בזמן שהיו נזופים, ואח"כ כשכלו מתי מדבר חזרה מעלה זו, שהייתה שכינה מדברת מתוך גרונו, ולכן אמר אלי היה הדיבור, רצה לומר דיבור השכינה יוצא מפי. ועוד נראה לי כי נודע דמשה רבנו ע"ה היה רואה באספקלריא המאירה, ושאר נביאים באספקלריא שאינה מאירה, וזו נסתלקה כשהיו נזופים, וכשכלו מתי מדבר חזרה אליו מעלה זו, ולכן אמר אלי היה הדיבור רצה לומר דיבור הראוי אלי.

חיבת הקב"ה עם משה משום חיבתו של ישראל

וכך כותב הריטב"א (בבא בתרא): הא דאמרין עד שלא מתי מתי מדבר לא היה הדיבור עם משה, אין לומר שלא היה עמו דיבור כלל אלא שלא דיבר עמו דרך חיבה כבדראשונה, א"נ שלא היה מדבר עמו אלא לצורך השעה כמו בעדת קרח ולשאר דברים אבל לא בכל שעה שהיה רוצה, והיינו מפני שהיו ישראל נזופין, ולהודיע כי חיבת הקב"ה עם משה משום חיבתו של ישראל.

יש שכתבו ששני טעמים הם שבגינם נקבע ט"ו באב ליום טוב. האחד שאז כלו מתי מדבר, והשני שבו ביום חזר הקב"ה לדבר עם משה. ויש שביארו שהכול הוא טעם אחד וגם עיקר הטעם הוא מחמת שהקב"ה שב לדבר עם משה.

יש ששאלו כיצד טעו כל בני ישראל משך שישה ימים ורק כשהגיע ט"ו לחודש ידעו בבירור שעבר ט' באב. והריטב"א מקשה עוד: וא"ת וקודשא בריך הוא לא טעה בקיבועא דירחא, ולמה לא היה הדיבור עם משה בשנת הארבעים בעשרה באב, וי"ל דכיון שהיו ישראל עצבים ונדהמים אין הנבואה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה.

וברבנו בחיי: ומה שלא נתייחד עמו מיד כשכלתה הגזירה בעשירי, לפי שהיה מתאבל משה על הגזירה שבעה ימים מן הט' עד ט"ו, ואין הנבואה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, ומטעם זה לא נתייחד עמו עד ט"ו, ומעתה יהיו הכול שמחים כאחד, משה ובני ישראל. אכן, ישנם דעות שגם בשנה האחרונה – שנת הארבעים, מתו בתשעה באב (מובא בתוספות במסכת בבא בתרא ועוד) וימי האבלות כלו בט"ו באב, וה'שפת אמת' מעיר שא"כ הלשון "כלו מתי מדבר" לאו דווקא אלא הכוונה כלו ימי האבלות, ואז חזר הדיבור למשה וזהו עיקר השמחה לכן קבעוהו יו"ט.

שאלה מעניינת שואל בעל ה'שגת אריה' בספרו 'גבורות ארי' למסכת תענית, מכיון וסילוק הדיבור ממהה היה בגלל חטא המרגלים, א"כ כשמתו כל דור המדבר ממילא היה הדיבור חוזר, ולשמחה מה זו עושה. והוא מתרץ שבתחילה לא ידעו שהדיבור יסתלק עד תום הדור ההוא וחששו שהוא נפסק לתמיד, ובט"ו באב כשחזר הדיבור למשה רבנו שמחו ועשו יום טוב.

יום זה היה יום זכאי

נסיים את העניין בדברי רבנו יוסף חיים מבגדאד שכותב להדיא שהיום הזה – ט"ו באב היה יום מיוחד עוד לפני שכלו בו מתי מדבר. בספר "בניהו בן יהוידע" (מסכת תענית) מביא את השאלה האיק משה רבנו וכל גדולי ישראל טעו בטעות כה גדולה משך ששה ימים עד שהלבנה הייתה במילואה ממש. והוא כותב ביאר לכך, מה שמסביר את מעלת היום הגדול הזה מעבר לששת הטעמים שבגמרא: נראה לי בס"ד, ודאי דמשה רבנו ע"ה וכל גדולי ישראל לא טעו ולא נסתפקו בשום ספק והיו יודעים האמת, אך השי"ת רצה לבלבל דעת העם שיסתפקו בטעות גדול כזה, ולא יתברר אצלם הדבר אלי עד יום ט"ו בחודש, כדי שיוכח יום זה לקביעות יו"ט ושמחה, כי ודאי יום זה היה יום זכאי מטעם הידוע לפניו יתברך, ולכך זכה להיות בו כמה דברים טובים שמנו חכמים פה, והוא הדבר אשר דיבר תנא דברייתא מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב, וזה דחובה ליום חייב פירש בברייתא, אבל זכות ליום זכאי לא פירש מאי היא, אך העניין הוא זה, שיום ט"ו באב הוא יום זכאי שזכה להיות.

ט"ו באב כהכנה לראש השנה

יבוא, שהוא ימי הדין, ומט"ו באב עד ראש השנה יש מ"ה יום, ובמ"ה יום יש תתר"ף שעות, כי על ידי שיעשה תשובה באותן מ"ה יום שהם תתר"ף שעות ימתיק הה' גבורות, ר"ל ה' פעמים גבור"ה שעולה תתר"ף (216X5=1080). והוא מרחיב בדבר ע"ד הקבלה, ומבאר בזה את הפסוק (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך, היינו מ'ה' אותם מ"ה ימים.

ונסיים בגימטריא נאה מספר 'שער יששכר': "חמשה עשר באב" עולה בגימטריא בדיוק כ"כתיבה וחתומה טובה" (928).

בספרי הקבלה והחסידות מבואר מעלת ט"ו באב שהוא כנגד ט"ו בשבט, ששניהם הם מ"ה יום לפני יום בריאת העולם, היינו לפני אחד בתשרי ולפני אחד בניסן שבהם נברא העולם לדעת רבי אליעזר ורבי יהושע. וכן שהוא ארבעים יום לפני בריאת העולם בכ"ה אלול, והוא כהכנה לימים נוראים.

ובספר "צמח צדיק": הנה ידוע (בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע) כי מן חמישה עשר באב צריך כל אדם לעשות הכנה על ימים הנוראים הבאים לקראתנו, וצריך כל אדם להכניס יראת ה' בלבו להיות ירא וחרד מיום הכסא כי

יום שהותר שבת בנימין לבוא בקהל

עניין התרת שבת מישראל, הוא סיבה ליום טוב עד שהשווהו ליום הכיפורים. ועל כך כותב רבי יצחק ערמאה בספרו "עקדת יצחק" (שער לא): וזה כי כמו שהצום הגדול והקדוש ההוא וסדר עבודותיו וכפרותיו היה עמוד גדול והכרחי להשיב הנפשות הנדחות והנהרסות מתוך מצבם על עניין הראשון... ככה היום ההוא שנתן בו שארית פליטה לבנימין יום בשורה להשיב בניין האומה אשר כמעט נהרס ונותץ ממצבו אל שלמות תוכן מצבו להיקרא עליה שם ישראל שלם בתחילה.

כאן המקום להביא את דברי הריטב"א במסכת בבא בתרא: יש שואלים והלא מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו (סוכה דף נא). ולא קושיא היא, דשמחה דהתם בבית המקדש בלחוד בגדולי ישראל וגדולי כהונה וליידיה בלבד, והיינו דפריט ואמר שבהן נבנות ישראל וכו'. ובכמה ספרים כתבו על עניין זה שחמישה עשר באב הוא יום טוב של כלל ישראל לשבטיו.

קדושת היום גרם להם להאיר עיניהם

גדולי החסידות ביארו שההיתר שניתן בט"ו באב לשבת בנימין נבע ממעלה מיוחדת ביום הזה שנבעה מקדושת היום וזו היא הסיבה להיתר ולקביעת יום טוב. היינו שניתן לפרש שמעלת היום של ט"ו באב היא גרמה ששבט בנימין הותר לבוא בקהל וממילא לסיבה שהביאה לעשותו יום טוב. ב'פרי צדיק' לרבי צדוק הכהן מלובלין: והנה ההיתר לשבת בנימין לבוא בקהל היה גם כן מצד הופעת בחינת הדעת בסנהדרי גדולה בזמן המיוחד לזה... כי מצד בחינת הדעת שהוא כולל כל נפשות ישראל כאחד אי אפשר להיות נגרע שבט שלם מ"ב שבטי ישראל כמו שאמר (בבא בתרא, קטו) גמירי דלא כלה שבטא... בהגיע הזמן הזה ט"ו באב, האיר הקב"ה עיניהם לסנהדרי גדולה למצוא דרש ועי"ז היתרם לבוא בקהל בשלמות, שיהיה נשלם קדושת השבט בתוך כלל ישראל. ומזה הרגישו שקדושת היום גרם להם להאיר עיניהם בבחינת הדעת ועי"ז קבעוהו ליום טוב גדול, עד שלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים. וכעין זה בדברי ה'שפת צדיק': שהשיגו באותו יום דעת גדולה יותר, וראו דעדיף לקרב את שבט בנימין... וזהו יו"ט שזכו לדעת שלמה יותר שבעיקר הוא אהבת ישראל.

יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה

לאחר חורבן בית שני, כשישים וחמש שנה אחר כך התבצרו היהודים בביתר ואחר מלחמה של שנים נצחו הרומאים את היהודים והרגום, והקיסר גזר לא לקבור את ההרוגים. ובירושלמי (תענית): כרם גדול היה לו לאדריינוס, י"ח מיל על י"ח מיל כמן טבריה לצפורה, והקיפו גדר מהרוגי ביתר וגזר עליהם שלא יקברום, עד שעמד מלך אחר וגזר עליהם לקברם. רבי הונא אמר מיום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב והמטיב, הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבור. כאמור, הרוגי ביתר היו אחרי חורבן בית שני, ואילו כבר במשנה מובא שט"ו באב היה יום טוב, וגם מובא שבמחולות בכרמים היו בת כהן גדול ובת מלך, הרי להדיא שט"ו באב היה יום טוב הרבה מאוד שנים לפני שהרוגי ביתר ניתנו לקבורה. יש שכתבו שעיקר הטעם ליום טוב הוא שאז כלו מתי מדבר, והטעמים האחרים מבארים מדוע הוא גדול כיום הכיפורים. נציין, שמכוח השאלה הזו כותב בעל 'גבורות ארי' שצ"ל שלדעה זו מה שכתוב במשנה שהיו יוצאין במחול בת מלך ובת כהן גדול היה זה ביום כיפור ולא בט"ו באב. יש שביארו ('ראשית בכורים' ועוד) שאכן היום טוב היה קבוע זמן רב קודם מאותם הטעמים הקודמים. אולם רב מתנה הוסיף את הטעם הזה של הרוגי ביתר לרגל סיבה מיוחדת. כידוע בטלה מגילת תענית, ולפ"ו כל הימים שמופיעים במגילת תענית אינם

נוהגים כיום. וא"כ הטעמים הקודמים כבר לא נוהגים בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ואם כן שמחה זו מה היא עושה, ולכן נוסף הטעם הזה של הרוגי ביתר שהיה אחרי החורבן, ובגינו נחשב כיום ט"ו באב ליום טוב. וראה ב"מגן אברהם" לגבי אמירת תחנון בט"ו באב (סימן קלא, ס"ק טו): איתא בב"ב דף קכ"א הרבה טעמים שהיה יו"ט גדול בזמן המקדש.

בספר 'קרן אורה' ביאר בדרך דרש את מעלת ט"ו באב ואת הטעמים לכך, ובוה מיישב את השאלה שהרי ביתר הייתה אחרי החורבן, וכיצד בגין זה היה יו"ט בזמן המקדש. הוא כותב שכוונת חז"ל להורות שכנגד שני הימים הלא טובים המוזכרים קודם במשנה – י"ז בתמוז וט' באב, יש שני ימים טובים ט"ו באב ויום הכיפורים, שמה שנחסר מאתנו בימים הרעים מצאנו בימים הטובים. והוא מסביר בכך את כל הדעות שבגמרא.

ותמצית דבריו, שיש שתי מתנות תורה וארץ ישראל בית המקדש. ובשני הימים הרעים נגרעו מאתנו ובשני הימים הטובים יכולים לתקן. בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות ונשרפה התורה, ובט' באב נחרב בית המקדש בגין המרגלים מוציאי דיבת הארץ. וכנגד זה שני ימים טובים ט"ו באב ויום הכיפורים. יום הכיפורים שבו ניתנו לוחות אחרונות מטהר מכל הזוהמא שבאה עם שבירת הלוחות הראשונות. וט"ו באב הוא מוכן לטוב על כניסת בני ישראל לארץ ישראל ולמקדש. והטעמים של ט"ו באב: יום שהותרו השבטים ויום שהותר שבט בנימין, הוא מעלה גדולה ליישיבה בארץ ישראל, כנאמר (דברי הימים א, יז כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. יום שכלו בו מתי מדבר, ואחריו יכלו ליכנס לארץ ישראל, יום שביטל הושע ונתן לעלות לבית המקדש. הרוגי ביתר שנלכדה בתשעה באב זכו לקבורה בט"ו באב ולכן תיקנו הטוב והמטיב סמוך לברכת בונה ירושלים. והוא מאריך הרבה בעניין מעלת יום ט"ו באב.

כוח של מנהג ישראל לקבוע קדושה

על ייחודו של יום טוב של ט"ו באב כותב רבי צדוק הכהן מלובלין.

מהות היום טוב הזה שהוא מחמת מנהג והוא אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, אלא הוא מנהג ישראל תורה. שכן "ט"ו באב, לא נזכר בשום מקום מצוה שיהיה יו"ט כלל רק מה שסיפרו בסוף תענית דלא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב" היינו שנהגו בו יום טוב. בגמרא מובאים הרבה טעמים למה הוא יו"ט והם הסברים למנהג שהיה יום טוב, ולא נאמר שבגלל הטעמים האלו צריך לעשותו יום טוב, וגם כלל לא מובא מתי קבעו אותו ליום טוב. אלא שיש בכוח מנהגי ישראל לקבוע קדושה באותו הנהגה אף ששורש קדושתו הוא מצד המנהג בלבד. וב'פרי צדיק' דברים מאמר חמישה עשר באב (לאחר פרשת ואתחנן): ומכל הטעמים אין בהם טעם מספיק שבעבור זה יהיה נקבע ליום טוב כשאר הימים טובים... בטעמים של ט"ו באב שזכרו בגמרא, היה רק בפרט עניין של אותו הדור בלבד, כמו הטעם שהותרו השבטים לבוא זה בזה ושהותר שבט בנימין לבוא בקהל, וכן כולם. א"כ מהו עניינו להיות עבור זה יו"ט גם היום לכלל ישראל".

ורבי צדוק מבאר: במסכת ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות כלים (פרק א, משנה ו) מובא: עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' עד קדש הקדשים. וכנגד העשר קדושות שבעולם יש עשר קדושות בשנה: שבת, יום הכיפורים, יום טוב, חול המועד, וראש חודש שהם חמש קדושות שמוזכרות בתורה ובהם הקריבו קרבן מוסף. שיש, זמן קרבן עצים לאותם משפחות. שביעי ושמיני - חנוכה ופורים שהם מדברי סופרים, והתשיעי שהוא ט"ו באב קדוש בקדושת יו"ט מחמת המנהג, והעשירי הוא ימות החול שהיהודי מכניס בו קדושה ("ישראל קדושים", דף כא).

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר
שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

העיר: ירושלים.

הזמן: ערב שבת קודש ואתחנן, תרפ"ד.

הדיבור האחרון של הרבי והחסיד

סיפר הגאון רבי אפרים אליעזר הכהן יאלעס זצ"ל, גאב"ד פילדלפיה ומגדולי התורה בארה"ב בשנת תרפ"ד מיד אחר חג הפסח נסע אאמו"ר, הגה"צ רבי שלום אב"ד סטריא, בנו של הרה"ק רבי אורי מסאמבור זי"ע לביקור הקודש אליה נכסף כל ימיו. במהלך ביקורו השתטח על קברי האבות ובמקומות הקדושים, ואף נתכבד ע"י חכמי צפת וטבריה להדליק הדלקה ראשונה באור ל"ג בעומר במירונו. לאחר מכן נסע לעיה"ק ירושלים ושם נחלה במחלה קשה בייסורים נוראים. שמעתי מהמקורבים אז אלי שבכל פעם שאחזו עליו הייסורים הקשים לא נאנח כלל, רק שמעו שאמר בלחש "ייסורי ארץ ישראל". באור ליום עש"ק מוצאי ת"ב תרפ"ד פנה אל החסיד הרוז'נאי ר' חיים ווייטמאן וחזר בפניו על הדיבור האחרון ששמע מפיו קדשו של רבו האדמו"ר אבירי יעקב זי"ע בליל שבת קודש ואתחנן תרמ"ג, באותה שבת כבר היה הרה"ק מוטל על ערש דווי ורק יחידי סגולה נכנסו לחדרו ושמעו מפיו את הדברים הבאים: "כתוב בפרשה, 'ויאמר ה' אלי רב לך וגו'', משה רבינו עליו השלום השתוקק מאוד להיכנס ארץ ישראל אמר לו השי"ת רב לך וגו', ארץ ישראל נועדה לאנשים הזקוקים לעבד ולזכך את מידותיהם, אבל אתה, משה, כבר למעלה מן המידות, רב לך, אתה למעלה מזה". מיד כשסיים אאמו"ר לחזור על דיבור קדוש זה בשם רבו נסתלקה נשמתו בטהרה בתוככי ירושלים ובה נטמן בכבוד רב, ליד ציון בעל ה'תורת חסד' זי"ע.

"כשנתוודעתי ביום עש"ק ואתחנן יו"ד מנ"א מפטירת אאמו"ר עטרת ראשי ומהלווייתו" כותב בנו הג"ר אפרים אליעזר, "נזכרתי שתמיד כשהזר על הדיבור האחרון הנ"ל ששמע מפיו רבו קוה"ק מסאדיגורא, היה אבי מסיים ואומר 'רק הרבי היה יכול לומר 'רב לך - כבר נעלית למעלה מן המידות', אבל אנו הלואי שיעזור לנו השי"ת להשלמת המידות בארץ הקודש"...

ואכן, הוא, הגה"צ רבי שלום יאלעס, זכה להשלים עבודתו ולהסתלק בארץ הקודש.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

ויראו ממך

"א גוי האט דרך ארץ פאר א איד, נישט פאר א גוי"

הגה"צ רבי ברוך בער ליבוביץ זצוק"ל

כלומר: זו הסיבה ששתדלנותם של גדו"ש בשעתו בפני שלטונות הגויים הועילה יותר מהתחנפנותם של המשכילים, כי 'גוי יש לו דרך ארץ בפני יהודי, לא בפני גוי' (כמותו)

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

מה יכולים האפיקורסים לומר על זה

אוהל צדיקי סטרעטין זי"ע

חודשיים בלבד לפני הסתלקותו עבר הרה"ק רבי אליעזר מאזיפולי זי"ע, בנו של הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זי"ע להתגורר בעיר אבותיו סטרעטין. עם הסתלקותו, בכ' מנחם אב שנת תרכ"ה, הובן למפרע כי סיבת מעברו הייתה כדי להיטמן בחלקת אבותיו, בביה"ח דסטרעטין.

וכבוד גדול עשו לו במותו, המוני יהודים ליוו את ארונו לבית החיים דמתא, אך כאשר כרו את הקבר שהיה צמוד לקבר אביו, הרה"ק רבי יהודה צבי, אירע פתאום דבר נורא, קרש אחד מקברו של האב הגדול נפל והתפרק, ולעיני הנוכחים נגלתה דמותו של הצדיק המנוח שנסתלק עשרים שנה קודם לכן!!

"והיו הכל רואים את הרה"ק מהרי"צ זצ"ל שהוא שוכב בקבר והבגדים והתכריכים היו לבנים כמו ששכבו באותו היום, ומראה פניו היה נראה כאילו הוא שכב וישן" כך מתאר מחבר הספר 'דגל מחנה יהודה'.

"וכאשר ראה זאת הרה"ק רבי אורי מראהאטין זצוק"ל שבא לספוד את הרה"ק מאזיפאלע זצ"ל, אז אמר מה יכולים האפיקורסים לומר על זה שרואים בחוש שזה יותר מעשרים שנה שכבר שבק חיים והוא נראה כמו ששכב אתמול והיה זאת לפלא".

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

טיטשין

תחלק מלכות רוסיא

בליל שבת קודש פרשת ואתחנן שנת תרע"ד לפ"ק, עת התלקחה מלחמת העולם הראשונה שהחלה בין מדינות אוסטריה ורוסיה, פתח הרה"ק רבי שלמה לייב מטיטשין זי"ע בעל הכנות

לב לתפילה, וסיפר על הגה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע שעמר פעם אצל כיסא קדשו ובא איש אחד ממדינת רוסיא ונתן פתקא לרבינו מצאנז בקולבנא על מלכות רוסיא על שהם מצערים מאד ומציקים ליהודים שתחת מלכותם, והתלהב הרה"ק מצאנז והשליך ראשו הקדוש לאחוריו כדרכו והיה תפוש בשרעפיו ופתח פיו הקדוש ואמר "מקובלני מרבינו מראפשיץ זצוק"ל שהיה מקובל מצדיקים שקודם ביאת המשיח תחלק מלכות רוסיא לחלקים רבים ותבטל מלכותו". (הרה"ח ר' אבא וואקס ז"ל, בן אחותו של הרה"ק מטיטשין, ששמע מפ"ק, 'ברכה שלימה')

יומא דהילולא

שבת קודש, ט"ו באב:

המקובל רבי שמעון ז' לביא. מחבר הזמר "בר יוחאי".

שמ"ח.

הרה"ק רבי מאיר נתן ב"ר חיים הלברשטאם מצאנז.

תרמ"ו.

הרה"ק רבי אשר (השני) ב"ר אהרן מסטאלין. תרל"ג.

הרה"ק רבי יעקב ב"ר מרדכי יוסף מאזיביצא. בעל

"בית יעקב". תרל"ח.

הרה"ק רבי דוד יוסף ב"ר שלמה יחיאל אב"ד לעלוב.

תרנ"ו.

הרה"ק רבי צבי הירש ב"ר ברוך (מגורליץ) מרודניק.

תרע"ח.

הגה"צ רבי בן ציון ב"ר יצחק זאב יאדלר, ממגידי

ירושלים. תשכ"ב.

הרה"צ רבי מרדכי ב"ר נפתלי חיים אדלר מדו"קוב.

תשמ"ט.

הגה"צ רבי חנוך העניני דוב ב"ר אליעזר זאב פאדווא,

גאב"ד לונדון. בעל "חשב האפוד". תש"ס.

יום ראשון, ט"ו באב:

הרה"ק רבי מנחם מנדל ב"ר משה אברהם דוד, אב"ד

סטריוב. תלמיד "החווה", בעל "שובע שמחות". תקצ"א.

הגאון רבי משה ב"ר רפאל דוד פארדו מאלכסנדריה.

תרמ"ח.

יום שני, י"ז באב:

הגאון רבי שמשון ב"ר יוסף ורטהיימר מוינה. תפ"ה.

הרה"ק רבי אברהם מרדכי ב"ר בנימין זאב יעקב,

מפינטשוב. תקפ"ד.

הרה"ק רבי יוסף מנחם ב"ר יעקב יצחק שפירא

מבלענדוב. תרפ"ז.

יום שלישי, י"ח באב:

הרה"ק רבי שמואל ב"ר נפתלי הירש מווארק

ואפטא, תלמיד "החווה". ת"ר.

הרה"ק רבי שלמה חיים ב"ר אהרן מקוידניוב. תרכ"ב.

הרה"ק רבי שלמה חנוך ב"ר יחזקאל הכהן מראדומסק

הי"ד. בעל 'שבחי כהן'. תש"ב.

הגה"ק רבי דוד משה ב"ר נתן נחום רבינוביץ, ראש

שיבות "כתר תורה" ראדומסק, הי"ד. תש"ב.

הגה"צ רבי דוב בער ב"ר אברהם אליעזרוב, גאב"ד

קטמון. בעל שו"ת "שאלו ציון". תשכ"ו.

הרה"ק רבי צבי אריה ב"ר מרדכי יוסף טברסקי,

מזלאטיפולי - טשורטקוב. בעל "הטוב והתכלית".

תשכ"ח.

יום רביעי, י"ט באב:

הגאון רבי יעקב ב"ר מכיר כולי. בעל "מעם לוועז".

תצ"ב.

הרה"ק רבי אביעזרי זליג ב"ר חיים מאיר יחיאל

שפירא (ממוגלניצא) מסטריא. תרמ"ה.

הרה"ק רבי אהרן מנחם מנדל ב"ר סנדר ליפא

(מזידיטשוב) מאלעסק. תרפ"ג.

הרה"ק רבי מנחם נחום ב"ר יצחק מבויאן -

טשורנוביץ. תרצ"ו.

הרה"ק רבי שמעון שלום ב"ר מנחם מאמשינוב זי"ע.

תשי"ד

יום חמישי, כ' באב:

הרה"ק רבי אליעזר ב"ר יהודה צבי מסטרעטין -

אזיפולי. תרכ"ה.

הרה"ק רבי אהרן ב"ר דוד מסקווירא - קיוב. תרע"ז.

הרה"ק רבי שלום יוסף ב"ר נחום דב מסדיגורא

מילניצא. תרפ"ו.

הרה"ק רבי לוי יצחק ב"ר ברוך שניאור שניאורסאהן

אב"ד יקטרינוסלב. תש"ד

יום שישי, כ"א באב:

הרה"ק רבי אלכסנדר ב"ר יצחק אייזיק מקומרנא.

בעל "זכרון דברים". תקע"ח.

הרה"ק רבי דוד ב"ר מנחם מענדל (מקוסוב)

מזאבלטוב. בעל "צמח דוד". תר"ח.

הגאון רבי חיים ב"ר יוסף דב הלוי סאלאווייציק

מבריסק. בעל "חידושי רבי חיים הלוי". תרע"ח.

הרה"ק רבי אהרן ב"ר ישכר דב מבעלזא. תשי"ז.

הגאון רבי משה דוב ב"ר צבי יהודה וולנר, אב"ד

אשקלון. בעל "חמדת צבי". תשס"ז.

הרה"ק רבי ישראל משה בן הרה"ק אברהם יעקב

מסאדיגורא, בעל עטרת ישראל, תש"פ